

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 09536

OYSGEVEYLTE SHRIFTN

S. G. Frug

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

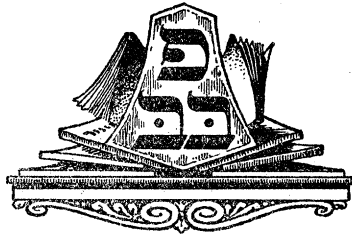
The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

ש. פרוג.

אויסגעוויילטע שריפטן.

פון דער ביבליאטעק
פון יודישן תלמוד-למוד אין ניו-יארק
פאר די קולטור-קאמיטעט פון „דזשאנאס“
אין ארץ-ישראל
ירושלם, יוניאיר, 1928

פארלאג „ביבליקע פּיכער“ ריגע.

1928.

שער-בלאט און פארלאגס-מארקע געצייכנט
פון קינסטלער א. קראמארעווי.

דרוקעריי „ווארדס“
ריגע, שווייט-גאס 24. טעל. 28409

ש. ש. פרוג.

אנשטאט א הקדמה

שמעון שמואל פרוגס דיכטערישער טאלאנט האָט זיך אַנטפלעקט, האָט אופגע- בליצט פונקט אין דער צייט, ווען צווישן די רוסישע אידן האָט דערוואַכט. אופגע- לעבט דאָס נאַציאָנאַלע געפיל. דאָס איז געווען אַ בליץ פאַר דעם גרויסן דונער — די ערשטע פאגראמען אין דרום-רוסלאַנד. אין דער צייט פון יאוש, פעסימום, אַלגעמיינער אַנטוישונג, ווען דער פאָגראַם-דונער האָט צעקלאַפט און צעמישט פיל רואיקע אידישע קעפ, האָט זיך באַוויון דער לאַנג-דערווארטער אידישער פאָעט — ש. ש. פרוג. און זיך באַוויון ניט אבי ווי, נאָר פריש, מונטער, שטאַרק, עכט. ש. ש. פרוג איז געוואָרן דער פרישער און קלאַרער קוואַל פאַר דער דורשטיקער, צעווייטיקטער און מיד-געוואָרענער אידישער נשמה, דער יעניקער קוואַל, פון וועלכן שטראַמען סוף מוט, האַפנונג און אמונה אין בעסערע צייטן, זינגען געפלאָסן אין די הערצער פון זיינע פאַרצווייפלטע, אומגליקלעכע און שוואַכע ברידער. די מאַסע האָט אים אַף אַמאָל ליב באַקומען. זיינע שירים זיינען פאָלקס-לידער געוואָרן; מאַמעס האָבן עס באַ דער קינדס-ווינגלע אַנגעהויבן זינגען און דערציילן זייערע קינדער וועגן דעם גליקלעכן עבר, טרויעריקן הוה און ליכטיקן עתיד... אין אַט אַזוי איז ש. ש. פרוג געוואָרן איינער פון אַונערע גרעסטע און בעסטע פאָלקס-דיכטער.

ש. ש. פרוג — און נישט קיין אַנדערער!..

* * *

ש. ש. פרוג איז דער ראַמאַנטיקער פון עבר. מיט זיין טיפן פאָקטישן געפיל האָט ער באַקלאַנגט און באַוונגען זיין פאָלק און זיין פאַרגאַנגנהייט, מיט זיין פאָק- טישן פישוף-פענול — געמאָלן מיט די העלסטע און שטאַרקסטע פאַרבן בילדער און געשטאַלטן פון אונזערע אַלטע צייטן, לעבעדיק געמאַכט פאַרמעט-געלע און אויסגע- טריקנטע לעגענדן און מעשיות פון אַמאָליקע דורות...

אַבער נישט נאָר דער טרוימער און שילדערער פון עבר איז געווען ש. ש. פרוג. נישט מיט זיסע, איינשלעפּערנדע חלומות און פוסטע, נעפלידיקע פאַנטאַזיעס איז ש. ש. פרוג געווען אויסן צו שטילן דעם המון. ש. ש. פרוג איז אויך געווען דער יעניקער, וועל כער האָט, ווי שוין געזאָגט, אַריינגעוויכט לעבן, מוט, האַפנונג און אמונה אין די צעבראַכענע הערצער פון זיינע אומגליקלעכע ברידער. ער איז געווען דער יעניקער, וועלכער האָט מיט אַ פאָקל אין דער האַנט באַלויבטן די טיפע

פאלקס־פּינסטערניש, געוועקט און מיט שאלנדע קולות גערופן די מאַסע צום קאַמף פאַר בעסערע צייטן, פאַר אַ ליכטיקערן עתיד. ער איז ווי אַ נביא געקומען צו אויג, אויג געטרייסט, געשטאַרקט, געזיט דעם ליכטיקן שטראַל דאָרט. וואו קיינער האָט אים נאָך ניט געמערקט.

און זיין צאָרן, זיין שמאַרץ איז ניט געווען קיין געמאַכטער, קיין געקניצל־טער. עס איז געווען דער אייביקער שמאַרץ פון אַ געפייניקט, געדריקט און צע־טראָטן פּאַלק. זיין האַפנונג, זיין גלויבן אין בעסערע צייטן איז דעריבער געווען אַן עכטע, האָט אַרויסגעשטראָמט פון די טיפּסטע טיפּפּנישן פון דער צעווייטיקטער גשמה זייער. אָט דאָס איז בקיצור דין באַראַקטעריסטיק פון ש. ש. פּרוג — דעם באַציאָנאלן פּאָעט און פּאַלקס־דיכטער.

* * *

אין דער דאָזיקער זאַמלונג פון ש. פּרוגס ווערק, וועט דער ליינער נישט געפיינען קיין פּולע אויסגאַבע פון זייע ווערק. די פּולע אויסגאַבן פון די קלאַסיקער, וועלכע אַנטהאַלטן געוויינלעך אַ פּילזייטיקן, אפּשר פאַר זיך ווערטפּוילן, אָבער פאַר דעם ברייטן עולם גיט אינטערעסאַנטן מאַטעריאַל, זיינען טייער און שוין צוליב דעם אַליין גיט צוגייגלעך פאַר דעם ברייטן עולם.

זייענדיק איבערצייגט, אַז די אידישע קלאַסיקער זיינען די, וועמען מען דאַרף ס׳רוב פאַרשפּרייטן צווישן דעם ברייטן אידישן עולם, האָט דער פאַרלאַג „ביליקע בוכער“ באַשלאָסן אַריינצונעמען אין דער דאָזיקער אויסגאַבע די יעניקע ווערק, וועלכע בילדן, אַזוי צו זאָגן, די קווינט־עסענץ. דעם תּמצית פון דער אינטער־רעפּאַנטער און פּילפאַרביקער פּערוועלעכקייט פון דער אידישער פּאָעזיע — ש. פּרוג. אין דעם דאָזיקן באַנד פון פאַרלאַג „ביליקע בוכער“ וועלן דערבייקער די לעזער געפּי־נען בלויז די אויסגעצייכנטע, אויסגעקליבענע, באַראַקטעריסטישע, ווי אויך צוגיינג־לעכטע ווערק פון אונזער קלאַסיקער ש. פּרוג, מיט דער כּונה, אַז דער ברייטער אידישער עולם זאָל אָט די ווערק זיך קענען איינשאַפן און דורך זיי ליינען, פאַר־שטיין און ליב באַקומען די אידישע ליטעראַטור.

ביאגראפיע פון ש. ש. פרוג.

שמעון שמואל פרוג איז געבאָרן געוואָרן אין יאָר 1860 (תרכ"א) אין באב-ראוויקוט— אַ אידישער ערד-אַרבעטער-קאָלאָניע אין כערסאָנער גובערניע. זיין פאָטער, משה-צבי, איז געווען אַ פראָסטער, ערלעכער, אַרימער קאָלאָניסט.

דער פרישער ערד-גערון, דער געוונטער פעלד-רייח, די שיינע נאטור האָט אָף דעם יונגן פרוג געמאַכט אַ שטאַרקן איינדרוק. פרוג איז געווען איינער פון די ווייניקע אידישע קינדער, קומעדיקע שרייבער, וואָס האָבן פון קינדווייז אוף איינגע-זאַפט אַן זיך די שיינקייט פון דער נאטור און געפילט און געקענט די נאטור ניט פון באַשרייבונגען פון ביכער, נאָר פון אייגענעם נאָענטן באַריר מיט איר און משך פון זיין גאַנצער קינדהייט און יוגנט. פרוג איז אויך שפעטער געבליבן, און אַ געוויסער מדרגה, אַ פרייער קינד פון דער פעלד- און וואַלד-נאטור, כאָטש דאָס שווערע לעבן פון אַ אידישן דיכטער האָט אָן אַ צייט צעקניטישט און צערונצלט זיין דיכטער-שטערן, געבויגן זיינע שולטערן און געבראַכן זיין גאַנצן גוף...

דער קליינער פרוג האָט, ווי אַלע אידישע קינדער און דער קאָלאָניע, גע-לערנט אין חדר, וועלכן ער האָט שפעטער אַזוי מייסטערשאַפט באַשריבן אין פאַר-שיידענע פון זיינע שירים.

אין דעם יאָר 1869 איז פרוג אַלט 9-יאָרניקער אינגל אָנגעקומען אין דער דאָרף-שולע, וואו ער האָט פאַרבראַכט 8 יאָר און זיך אויסגעלערנט ליינענע און שרייבן רוסיש, ווי אויך אַביסל רעכענען. צו 12 יאָר האָט פרוג פאַרענדיקט די דאָרף-שולע און גלייכצייטיק אויך זיין אָפיציעלע בילדונג. אָבער פרוגס דורשט נאָך בילדונג האָט זיך ערשט דאָן אָנגעהויבן. ער האָט פאַרגעזעצט צו ליינען, צו לערנען זיך אַליין, און דער הילף פון לערער, אַזוי ווי הונדערטער און טויזנטער אַנדערע אידישע קינדער פון יענער צייט.

די קאָלאָניע איז אָבער געווען צו איינג פאַר פרוגן. אים האָט געצויגן און דער ברייטער וועלט אריין און ווען ער איז אַלט געוואָרן 16 יאָר האָט ער זיך אַ "לאַזגעטאָן" קיין כערסאָן, וואו דער קאָלאָני רב האָט אים צוגענומען אין זיין "קאָנצעליאָריע" אַלס "שרייבער" צו פירן די מעטריקע-ביכער. אין דער דאָזיקער "קאָנצעליאָריע" האָט זיך פרוג באַקענט מיט פאַרשיידענע אידישע טיפן און מיט דעם אידישן לעבן בכלל. דאָס אַלץ איז אים שפעטער צוגון געקומען אַלס מאַטע-

דיאל פאר א גאנצע ריי הומאָריסטישע און סאַטירישע לידער. אין וועלכע ער שילדערט דאָס אידישע לעבן.

די וועלט-ליטעראַטור און קונסט-געשיכטע ווייס אסך צו דערציילן, ווי אַפט דער שפּעצער-קינסטלער לערנט זיך באַ דעם איינפאַכן בעל-מלאכה. דעם דאָזיקן גסיון איז בייגעשטאַנען אויך פּרוג אין כערסאָן האָט זיך פּרוג באַקענט מיט אַ קריסט-לעבן באַאמטן, וועלכער איז געווען דער קאַרעקטאַר פון „גובערנסקאַ וועדאָמאַסטי“ און קאַרעספּאָדענט פון די אַדעסער רוסישע צייטונגען. און דער דאָזיקער זייער ווייניק געפילדעטער טינטלער האָט געוועקט אין פּרוג זיין דיכטער טאַלאַנט, אים געלעבנט ווי מען „מאַכט“ לידער. פּרוג האָט אָנגעהויבן שרייבן לידער אין רוסיש. דאָס ערשטע ליד זיינס איז דערשינען אין וואַכענטלעכן אידיש-רוסישן זשורנאַל „ראַטוועט“ אין 1880 יאָר. דאָס ליד האָט געמאַכט אַזא שטאַרקן איינדרוק, אַז דער יונגער דיכטער איז פאַלד געשטאַנען אין צענטער פון דער אופמערקזאַמקייט פון דער אידיש-רוסישער אינטעליגענץ. שוין אין יאָר 1881 ווערט פּרוג איינגעלאָדן קיין פּעטערבורג, וואו די דאָרטקע אינטעליגענץ האָט אויסגעווירקט באַ דער רעגירונג „פּראַוואַזשיטעלסטוואַ“ פאַרן יונגן פּאָעט. אין פּעטערבורג הייבט פּרוג אָן מיטצו-אַרבעטן אין אַ ריי אידיש-רוסישע און רוסישע אויסגאַבן און ווערט גיך באַרימט.

אין יאָר 1881 קומען פאַר די ערשטע אידישע פּאָגראַמען אין דרום-רוסלאַנד און פאַלד נאָכדעם פאַרשפּרייט זיך צווישן די אידן אין רוסלאַנד אַ בייטע כוואַלע פון נאַציאָנאַלער דערוואַכונג. די אַלטע שטרעבונג צו אַסימילירן זיך, צוצופאַסן זיך צו דער אַרומיקער קולטור און צו פּאַרלאָזן די אייגענע, האָט געמוזט אָפּטרעטן דעם אָרט פאַר נאַציאָנאַלע שטימונגען. די דאָזיקע אַנטוויקלונג מאַכט דורך אויך פּרוג. זיינע רוסישע לידער פון יענער צייט זיינען דורכגעדרונגען מיט אַן אינטענסיוון נאַציאָנאַלן געפיל.

אַלס אידישער דיכטער הייבט אָבער פּרוג אָן צו האַבן אַ באַדייטונג ערשט דאָן, ווען ער הייבט אָן — אין מיט אַ גרויס דערפאַלג — צו שרייבן אין אידיש. ער נעמט אָן אָנטייל אין אַוויגע אויסגאַבן, ווי דאָס „אידישע פּאָלקס-בלאַט“, „הויז-פּריינט“, „אידישע פּאָלקס-ביבליאָטעק“, „יווד“ און שפּעטער אויך אין דער ערשטער מאָדערנער אידישער צייטונג „דער פּריינד“, וואו ער שרייבט לידער און פעליעטאַ-גען, אַפּרופּנדיק זיך אַף פאַרשידענע דערשיינונגען אינם אידישן לעבן.

פּרוג איז זיין גאַנצן ווייטערדיקן לעבן כמעט כסדר אָפּגעווען אין פעטער-בורג. הגם ער האָט נישט איינמאַל געליטן אַ היפש ביטל צרות צוליב דער „פּראַוואַז-זשיטעלסטוואַ“. דן לעצטע יאָרן איז דער טעמפ פון פּרוגס שאַפן געוואָרן שוואַכער. צוליב פּרנסה איז פּרוג געוואָרן אַ צייטונגס-אַרבעטער און פּרוג — דער דיכטער האָט דורכדעם ווין פאַרלאָרן אַ שטיק פון זיין קראַפט און גלאַנץ.

ער איז געשטאָרבן אין פעטערבורג אין 1916 יאָר, אַפּן 66-סטן יאָר פון זיין לעבן.

לעגענדעס.

דעם שמש'ס טאכטער.

(א פאלקס-לעגענדע)

1.

שמיל און פינסמער איז געווען
אין דעם אלטן איינגן שטיבל,
וואו געלעגן און געשלאפן
איז דער אלטער גרויער שמש.

שמיל און רואיק שלאפט דער שמש,
און אין שלאף דערהערט ער עפעס
שווערע טרים ווי פון א קרומען,
וועלכער גייט ארום אף קוליעס.

און דערשראקן און פארוואונדערט
כאפט זיך אוף פון שלאף דער שמש,
ער צינדט אן דאס אלטע לעמפל —
און וואס זעט ער? — גאט, דו ליבער!

ער דערזעט: פון וואנט צו וואנט
גייט ארום אליין זיין שמעקן...
אוי, דאס איז א שלעכטער סמן —
אז א גוסס איז אין שמעטל...

אין דעם אויגנבליק דערהערט ער
שרייט זיין טאכטער: „גיכער, מאמע,
זעק דעם עולם! אינזער רבי,
אינזער רבי איז פארביי!“

2.

נאך בא נאכט פון שטוב צו שטוב
גייט און קלאפט דער אלטער שמש...
אבער וואס איז דאס מיט דבורה'ן,
מיט דעם אלטן שמש'ס מאכטער?

דבורה זיצט באַם מיש, און הייסע
טרערן קאפן פון די אויגן;
ביטער וויינט זי, וויינט און שעפטשעמ:
„אך, דער רבי איז פארביי!..“

הייל אים, העלף אים, גאט דו ליבער!...
היים און ערנסט ווי א טאכטער
האט פון קינדהיים ליב דעם אלטן,
קראנקן רבי די יונגע דבורה;

ווייל דער אלטער מורה-צדק
האט דאס קינד אויך ליב געהאט
ווי אן אייגענע: פלעגט רופן
אלע שבת זי אין איינעם

מיטן שמש ברכה מאכן,
האט זי אויסגעלערנט דאוונען,
אויך געלערנט שרייבן, לעון;
ליבלעך זאגנדיק דערביי:

„לערן, דבורקע, לערן, טאכטער.
און דו וועסט איה'ש
ווערן גרויס און קלוג בא אידן,
גלייך מיט דבורה די נביאה“...“

און זי זיצט באַם מיש, און הייסע
טרערן טריפן פון די אויגן;
ביטער וויינט זי, וויינט און שעפטשעמ:
„הייל אים, העלף אים, ליבער גאָט!...“

3.

אין בית-מדרש שטייט דער עולם,
גרויס און קליין געקומען אלע
תהלים זאגן; וויינען, בעמן
צו דעם בורא... נאר ער העלפט נישט.

שוין פון וואקס א ליכט א גרויסע,
אקוראט די מאָס פון קראנקן,
אויסגעגאסן אין תכריכים
אנגעמאן און, ווי דער מנהג

איז בא אידן פון פארצייטן,
זי באגראפן אין א קבר
זי א בר-מנ... עם העלפט ניט,
אלץ געפרוואווט אין אלץ אומזיסט...

אמת, איינס נאר איז געבליבן,
איינס נאר: יעדער פון דעם עולם
זאל אוועקשיינקען א חלק
פון זיין לעבן פאר דעם חולה —

מענער, ווייבער, קינדער, זקנים,
ווער א טאָג און ווער א חודש —
דאס פארשרייבט מען אף א צעטל
און פארשליסט אין ארון-קידש...

4.

אז צום אלטן שמשים שטיבל
איז מען מיט דעם פתב געקומען,
האט זיין מאכטער די גבאים
אפגעשמעלט, און שטיל אין רואיק
זי געזאגט: «פארשרייבט, איך בעט, אייך».
וויפיל, דבורה, שיינקסטו? -- וויפיל?

— אה, מײן גאנצעס, גאנצעס לעבן!..
יא, פארשרייבט — אײך שײנק אוועק

אײס מײן גאנצעס לעבן! — דבורה,
האבן זײ זײ אונגעהויבן
אפצורײדן; נאריש קינד,
„ווי געשיקט זײך? ... אבער אלע

מענות האבן נײט געהאלפן,
נײט געהאלפן האבן דא
אײך דעם אלטן מאמנט בעטן,
זײנע רײד און זײנע מרערן.

און פארשרײבן האבן זײ
מײט איר חתימה אין דעם צעטל,
ווי זײ האט פון זײ געפאָרערט;
„דבורה שײנקט איר גאנצעס לעבן“.

און בשעת דער שליח
האט דעם כתב אין שול געבראַכט
און פארשלאָסן אײס אין ארון,
אין דעם זעלבן אויגנבליק

איז דער חולה אופגעשמאַנען
ווידער פריש, געזונט און יונג;
און די אומגליקלעכע דבורה
— דאס אומשולדיק רײנעס קינד —

איז דעם זעלבן טאג געקומען
אין איר רו... דער אלטער מאמע
האט זײ ערנסט, הײס פאוויינט
און געזאגט דעם ערשטן קדיש.

אף איר הערלעכע לױה
איז געווען דער גאנצער עולם

און געווינשט פון פולן הארצן
איר א ליכטיקן גן-ערן...

5.

שטיל און רואיק גייט די צייט
אין דעם קליינעם, שטילן שמעטל;
מענטשן לעבן, האבן קינדער,
קינדער — ווערן יונגע לייט,

וואקסן, ווערן אלט און שטארבן.
אף דעם אלטן בית-הקברות
זיינען דא פיל נייע קברים...
וואס-זשע מאכט דער אלטער רב?

דאנקען גאָט, ער לעבט אין פרידן
לערנט תורה, פסקנט שאלות,
און געדיינקט דאס ליבע קינד:
ער געדיינקט די טויטע דבורה,

ער פארגעסט ניט יעדן יאר-צייט
קויפן ליכט און זאגן קדיש,
און אזוי גייט שטיל און רואיק
מאג נאך טאָג און יאָר נאך יאר.

6.

מאג נאך טאג און יאָר נאך יאר
גייען פאר, ער ווערט ניט עלטער,
אבער טרויעריק ניט זעלמן
זעט ער אויס; דערציילט ניט קיינעם

וואס ער פילט און וואס ער טראכט.
און עס ווייסט פון דעם נישט קיינער,
אז באַנאכט בשעת ער
זיצט און לערנט, ווי געוויינלעך.

הערט זיך אים א פרויען-שטימע.
זיסע לידער, ליבע לידער
קלינגען, פליסן פון דערווייטן.
און פאר זיינע אלטע אויגן

שטייט א בילד... אך, ער דערקענט,
ער דערקענט דאס זיסע פנים
פון זיין תלמידקע — פון דבורה'ן,
און ער בעט זי: „זיי מיר מוחל!

זיי מיר מוחל, ליבע מאַכטער,
וואס דורך מיר ביסטו געגאנגען
פון דער וועלט... ווען דו וואַלסט לעבן
וואלסטו איצט געווען א כלה“...

7.

טאָג נאך טאָג און יאר נאך יאר
גייען פאר, און איינמאָל הערט ער
א געשריי פון א יולדת...
און ער וויינט, באגיסט מיט טרערן

די גמרא... — זיי מיר מוחל! —
בעט דער זקן — ליבע דבורה,
אז דו וואלסט געפליבן לעבן,
וואלסטו איצט געווען א מוטער“...

און אזוי אויך יעדע נאכט
הערט זיך אים איר זינגע שטימע —
זיסע, ליבע וויגע-לידער
זינגט פאנאכט די מויטע מוטער...
זינגט פאנאכט די מויטע מוטער...
זינגט פאנאכט די מויטע מוטער...

8.

דרייצן יאר גייט פאר... ער הערט
ווי איר זון, שוין א בר-מצוה,

זאגט א גרויסע, שיינע דרשה...
" - ער וואלט זיין א גרויסער למדן,

- טראכט דער רב - און וויפיל פרייד
וואלט געהאט פון אים די מאמע!
ווייטער הערט ער - כלי-זמר שפילן:
פידלען, טאצן און קלארנעטן

קלינגען, זינגען, פון דערווייטן...
"זי מאכט התונה א טאָכטער -
מראַכט דער אלטער - צו דער חופה
פירט זי איצט די טויטע מאמע"...

9.

און פון דעמאָלט אָן מאג-מעגלעך
הערט און פילט און זעט דער זון
יערן צושטאנד פון איר לעבן,
און ער וויינט מיט הייסע טרערן

און ער בעט דעם בורא-עולם:
" - גיב מיר, גאט, איד זאל דערהערן
איר געוויין, איר ביטער זיפצן,
אירע טרערן זאל איד זעען -

כאָטש די איינציקע נחמה
זאל איד האבן, אז אין לעבן
וואלט זי אויך געליטן צרות,
וואלט זי אומגליק אויך געפילט

און עס וואלט בא איר געוועזן
כאָטש אין-איינציקע מינוט,
ווען זי וואלט די וועלט פארשאלטן
און געוואונשן זיך דעם טויט!"...

10.

נאָר אומױסט איז זײן בקשה:
זיסע לידער, ליבע לידער,
הערט ער זינגען אין דער פינסטער,
גליקלעך וואלט געווען איר לעבן —

יענעס שמילעס פרויען=לעבן,
וועלכעס גלענצט ניט ווי די זון,
נאר עס שיינט אין ווינט אין וואלקן
ווי דער העלער מארגן=שמערן...

און עס גיסן זיך און גיסן
זינע טרערן טעג און יאָרן.
„— ליבער גאָט! — איז ער מתפלל —
טו מיט מיר דיין גרויס גענאָד,

אך, באַפריי, באַפריי מיין אלטע,
מיין פאריאַמערטע נשמה;
שמאַרבן, שמאַרבן העלף מיר גיכער,
ליבער פאָמער, גרויסער גאט!...“

11.

טאג נאָך טאג און יאר נאָך יאר
גייען פאר, דאס קליינע שמעטל
איז שוין לאנג א שמאָט געווארן,
א באקאנטע, רייכע שמאט.

הונדערט מענטשן, צענדליק זקנים,
וועלכע ער געדיינקט אלס קינדער,
ליגן שוין אף דעם בית=עלמין;
ער נאר איינער לעבט און לעבט.

נייע צייטן, נייע מענטשן,
נייער לעבן און מנהגים;

פרעמד און איבריך, ווילד און עלנד
איז דער זקן צווישן זיי.

מונקל זיינען זיינע אויגן,
אויסגעדארט דער גאנצער קערפער,
און ער קלאגט צום בורא-עולם,
זיינט און בעט אף זיך דעם טויט...

12.

איין געדאנק און איין געפיל
איז דעם זקן נאר געבליבן:
שמארבן! שמארבן!.. און צולעצט
האט זיך גאט אף אים דערבארימט.

פינסטער איז געווען די נאכט,
שרעקלעך האט גערוישט דער שמורם;
ווי א קינד געקלאגט געיאָמערט
האט די קאלטע, שווארצע נאכט.

אפגעוואוינט שוין לאנג פון אלע
לעבנס-פריידן, לעבנס-שמערצן —
זיצט דער זקן אין בית-מדרש...
מיט אמאָל דערהערט זיך אים —

א געוויין, א קלאג פון קינדער...
פושקעס קלאפן, אין די גאסן
און מען זינגט „אל מלא רחמים“...
— „דאָס וואָלט זי געשמארבן איצט!“

האט מיט פרייד געזאגט דער זקן —
— אויס, א סוף צו מיינע שמערצן!..
נעם מיך מיט, מיין ליבע דבורה,
אף די ריינע ווארע וועלט“...

* * *

שטיל און רואיק האט באפרייט זיך
פון דעם קערפער זיין נשמה...
און אף מארגן האט דער עולם
היים און ערנסט אים באוויינט.

דער גאלדענער שליסל.

(תלמודישע לעגענדע)

I.

האסטיק, שרעקלעך רוישט דער שטורם,
בויגט און ברעכט די אלמע בוימער...
וויפיל צווייגן שוין צעבראכן!
וויפיל בלעטער אָפגעריסן...

אין דעם רוישן, אין דעם ברומען
זיפצן, וויינען מיוונט קולות...
אף, מיין פאָלק, מיין פאלק, ווי שרעקלעך
איינג און פינסטער איז דיין וועג!

האסטיק, שרעקלעך רוישט דער שטורם,
און וואס ווייטער — העכער, שטארקער
הערט זיך מיר א קלאנג פון קיימן...
וואס באטייט דער ווילדער קלאנג?

מיוונט קולות הער איך וויינען
אין דעם רוישן, אין דעם ברומען
און אן אלמעס, זיסעס לידל
זינגט דער שטורמדיקער וויינט:

II.

— אין די אלמע, אלמע ציימן
איז געווען אן אלמער קעניג;

גרויסע אוצרות, פיל עשירות
האט געהאט דער אלטער קעניג.

„גאנצע בערג פון גאלד און זילבער,
הויפן דימאנטן און פערל
זיינען שוין פון לאנג געלעגן
אין זיין גרויסן, שמארקן פאלאץ.

„מיט א שמארקן שלאָס פארשלאסן
איז געווען די טיר פון פאלאץ,
מיט א שליסעלע א קליינעם
פלעגט זיך עפענען דער שלאָס.

„פון דעם בעסטן, ריינסמן גאלד
איז געווען געמאכט דאס קליינע
שליסעלע, און זייער לייכט
איז געווען עס צו פארלירן;

„און כדי צו זיכער זיין
פאר די אוצרות — האט דער קעניג
צוגעפאסט דעם קליינעם שליסל.
צו א גרויסער, שווערער קייט...”

אך, מא זאל-זשע רוישן, ברומען
ארום דיר דער ווינט, דער שמורם, —
לעב, טיין פאלק! דו ביסט דער שליסל
צו דער אלטער קעניגס-טיר:

צו דער טיר, פון יענע גרויסע,
גרויסע אוצרות, וועלכע זיינען
בעסער, טייערער פון זילבער,
פון בריליאנטן און פון פערל —

צו דער טיר, פון יענע גרויסע
ליבע אוצרות, וועלכע הייסן:

„תורה, צדקה און אמונה...“
נאר כדי דו זאלסט, מיין פאלק,

אויפיק ניט פארלארן ווערן
אף דער וועלט — האט דו דער בורא
צוגעפונדן, צוגעקאוועט
צו א גרויסע, שווערע קייט...

צו א שווערע קייט פון צרות
האט דו צוגעפאסט דער בורא:
„ — גי, מיין פאלק“ — האט ער געזאגט,
„לאו דער שמורס רוישן, ברומען,

דו מוזט לעבן, דו מוזט לעבן!...“
נו, מא גוי-זשע, גוי, ישראליק,
בויה דעס אלטן, קרומען רוקן,
שלעפ די גרויסע, שווערע קייט!..

דער כוס. *

„זאג מיר, מאמעשע, איך בעט דו,
איז דאס אמת, וואס עס האט
מיר דערציילט דער אלטער זיידע,
אז אין הימל דארט פאר גאט
שמיים, כביכול, שמיים א בעכער,
און ווען מיר מומשן זיך דא שווער,
האט דער גרויסער גאט רחמנות,
לאזט אין כוס אריין א טרער?“ —
— „אמת, קינד מיינס!“ — „זאג נאך, מאמע,
איז דאס אויבעט אמת זיכער,

* דער דאזיקער שיר, באקאנט אינטערן נאמען „די לעגענדע“
דע וועגן כוס- אדער „בעכער לעגענדע“ איז אנגעשריבן געווארן
פון ש. טרוג אין רוסיש. צוליב איר שטארקער פאפולערקייט, בריינג-
גען מיר די לעגענדע אין אידיש, אין דער איבערזעצונג פון י. ל. פריץ.

אז קומען דעמאָלט וועט משיח,
 ווען פארפילט וועט זיין דער בעכער? —
 „אמת!“ — און דאס קינד פארקלערט זיך,
 ווארט א רגע טרויעריק שטיל;
 פרעגט דערנאכדעם: „ווען-ושע, מאמע,
 וועט דער בעכער זיין שוין פול?“ —
 און ער הייבט די בלויע אויגן
 טרויעריק צו דער מוטער אהן;
 „צי איז אָן א דנאָ דער בעכער,
 וואס מיר ליידן אן א סוף?
 וואס מיר ליידן אויס אין גלות,
 און דער כוס וויל פול נישט ווערן?
 אפשר טריקענען דורך די יאָרן
 אינס בעכער אויס די טרערן?“ —
 און צערודערט בלייבט די מוטער
 אפן פֿרומען קינד געבויגן;
 און עס ציטערן די ברעמען
 איבער טרויעריק — פייכטע אויגן;
 און עס פאלן צוויי בריליאַנטן
 אפן קינדס פארקלערטן שמערן.

 גאט אין הימל, האב רחמנות,
 נעם אין כוס אריין די טרערן!

הומאריסטישע לידער.

משיח'ס צייטן.

ער גייט.

אין בן דוד בא אלא בדור
שכלו זכאי או שכלו חיב.
(א גמרא)

— מול טוב אייך, ליבע ברידער!

הוליעט אידן, אן א שיעור!

אלע אדערין און גלידער

זינגען, פרייען זיך אין מיר...

וואס מיר עשו, ווער מיר האבן,

וואו מיר אנגסטן, שרעק און לייד;

לויבט און דאנקט זיין ליבן נאָמען,

זינגט און טאַנצט — משיח גייט!

יא, דער אמת'ער, דער אלטער

גואל צדק, אין דער האנט

נישט קיין פאן — א שופר האלט ער,

בלאזט און רופט אין הייליק לאַנד:

— מלא חדרוה, מלא דיצה,

קומט, רב איצע, קומט, רב פיצע,

גרייט זיך צו אין איין מעת=לעת

מיט דעם גאנצן פארגעניגן:

מיט די וויגן, מיט די ציגן,

מיטן פסחדיקן געפעס;

אלע פיינע, אלע וואוילע,

פרומע קינדער אף דער וועלט!...

הילכיק גייט די תקיעה=גדולה,

פריילעך שפרינגען וואלד און פעלד...

און אן עק דער סדרה בלקי!...

מיט די ווערטער, ווי א ווינט —
האסטיק, פליענדיק, געשווינד,
לויפט אריין צו מיר ישראל'יק,
מיינס א שטיקל שוועסטער=קינד;
מוט א וואָרף א גרויסן, דיקן
פאָק גאזעטן אפן מיט:
— „ נאָ! ס'איז ממש זיך צו קוויקן —
ווארים, צאפלדיק און פריש;
יעדער נומער, יעדער בויגן,
יעדע שורה אין דעם פאָק,
וועט דיר עפענען די אויגן.
לייען, ברודער... האָ? — געשמאָק?...

מעלעגראמעס פליען — שרעקלעך! —
מארמיניקא בראָט און ברענט:
מענטשן, חיות, בוימער, ווינט
רייסט און ברעכט דער שמורם אף ברעקלעך;
און קרבנות שעכט דער מיט
צענדליק, מיוזנטווייז מאַג=מעגלעך...
ווי=זשע מיינסטו — איז עס מעגלעך —
פלוצים, פון דער העלער הויט?
גיי שוין, גיי, דערצייל מיר שמאכטעס;
נעם א דאך, א סטייג, א וואלד,
צינד זי אונטער — זידט עס, קאכט עס,
ברענט און פלאקערט — א געוואלד!
אויך דאס זעלבע, אז מיר לען
„מארמיניקא איז פארברענט“,
מענסטו זיכער זיין — געווען
זיינען דארט יאנקעלס הענט:
מיט א שמאטיק, א הברלה
(צוגעדעקט זיי מיט דער פּאַלע)

קריכט ער צו באנאכט צום באַרג —
און עס פרענט!.. דו מיינסט — ס'איז קארג?..
ס'לייגט זיך דיר ניט אפן שכל?
קוקסט אין מויל מיר מיט א שמייכל.
הער: אן סליעדסטוועס! — א גאזעט
ווייסט מסתמא וואס זי רעדט...
פון פאריו ביז ניקאלאיעוו
און פון קאָוונא ביז אלזשור —
כלו חיב, כלו חיב,
כלו חיב — זיינען מיר!..

פון א גליק פון גאר א נייעם
הערט מען ריידן — גיי און שריי
צו דעם בורא חי וקים;
רציחות ווידער אין קיטאי,
א בהלה, א גערודער...
ווער? — דער „גרויסער קולאק!" נעם
אבער מיפער, ליבער ברודער!
נעם מיט קאפ דעם מעס פון דעם
יא דער „קולאק", אמת מאקע,
נאר דער עיקר פארט איז ער,
יאנקעל (זאל זיין אים א מכה!).
ווייל, פארשמיסמו, הארץ מיינס, ווער
שפילט די חתונה די שיינע?
ווער פארקאכט דארט דעם יריד?
משין-משין-משכי? א ניים, — מאחינו!
און משאן-ספו איז אויך א איד!..
— א גע...מאכטער?
— „ארבא.

ערנסט, פרום, פון שענסמן גראד,
א מיוחס און א גבאי
צוואנציק יאָר שוין אין חב"ד.

נעם דארט אלע קאמאנדירן.
 גענעראלן! און בסוד
 האלמן און עקספלאאטירן
 ווער די טאקסע, ווער די באַר...
 קוקסט אין מויל מיר מיט א שמייכל?
 ס'לייגט זיך דיר ניט אפן שכל?
 נאר דו איינער! א גאנצע
 ווייסט מסתמא וואס זי רעדט...
 און פון פעקין ביז פאטשאיעוו,
 פון מיטן-צוין ביז סאנדאמיר —
 כלו חיב, כלו חיב,
 כלו חיב — זיינען מיר?...

ערנעץ דארט, אין חוץ לארץ;
 כיוויים — זאל זיין אין בוקארעשט,
 אין גאלאץ, אין יאס, פלאעשט —
 האט אן אומגליק מיט א פריץ
 זיך געטראפן: מיף פארטראכט
 וועגן האבער, געישטן, קארן —
 איז ער רואיק זיך געפארן
 אין א בריטשקעלע באנאכט.
 אפן וועג, דארט, וואו אין בלאמע
 שווימען גענו א גאנצע ראמע
 און די זשאבעס זינגען כאר,
 שטייט א בריקל שוין א יאר
 זעכציק, זיבציק אן ערך
 קרום און פויל און אלט ווי תרח,
 אן רעמאנט — און שמויט זיך פארט;
 סרעשמשעפ, מדיסלמ זיך, נאר גאר ניט
 אז אין ברירה, ווילסט ניט — פאר ניט.
 און דער עולם גייט און פארט
 אים אריבער זייער גערן;

היינט וואס האט מען דא צו קלערן?
 אונזער פריץ טוט א שמיץ
 פארט ארוף און... ווי א בליץ,
 ווי א פייל פון בויגן פליט ער
 פונ'ם בר-קל קאפ אין דר-ערד
 מיט דער ברימשקע, מיטן פערד
 גלייך אין בלאַטע - נאס און שיטער,
 קאלט יון קלעפיק... נאך א גליק
 וואס א פאסטוץ איז געווען
 אקוראט ניט ווייט פון בריק
 און דעם פריץ מיט א שמריק
 פון די זשאבעס אויסגעלען...
 ווערט א סליעדסטווייע - ווער און וואס?
 און פון וואנען, און פון וואס?
 מען דערגייט: ווער? - יאנקעל! קוילעט,
 היינט אים, שיסט, ער זאגט זיך אפ,
 נאר עס העלפט ניט. הערט מ'ט קאפ:
 - "ס'איז בא אייך געווען דער מולד
 יענעם אונט?"

— יא.

— "אהא!"

און בשעת קידוש לבנה
 האסטו, ברודערקע, אזא
 שפרונג געטאן פאר גרויס כונה,
 אז די היטל איז פון קאפ,
 אף דער ערד בא דיר אראפ!
 וואס זשע דארף מען לאנג דא ברייען?
 ס'איז דאך קלאר פאר אלט און יונג
 אז די בריק איז פון דיין שפרונג
 איינפאלן - זאגט דער דין -
 על כן, יאנקעלע באצאל,
 וואס זי האט געקאסט אמאל,

כאמש פארמשכן בארד און פאות"...

קלוג, איאז אי קלוג, אי גומ,
א פסק-דין לכל הרעות:
אין רומעניען א סוד
ווייסט מסתמא וואס ער מוז!
פון מצרים און פון קראיעוו,
פון בזרדיטשעוו ביז קאר —
כלו חיב, כלו חיב,
כלו חיב — זיינען מיר!.."

גנבות, היישעריק, כאלערא,
פליגן, ווערים, פילאקסערא,
קעלט, סוכאמע, האגל, ווינט —
דער ווערט מוז און יענער בלינד,
דא איז הונגער, דארט קדחת,
דא א קלאנג, דארט א געשריי —
אומעמוס, לכל הפחות,
מוז א איד זיין, אדער צוויי,
אידן מוען אף צו להכעיס,
שנאת חנם קאכט אין זיי...
און איך שריי, און שרייען ווידער
וועל איך — אייביק אן א שיעור!
כלו חיב, ליבע ברידער,
כלו חיב — זיינען מיר!.."

בלייד און דער רוקן גיבויגן
זיצט מיין ישראל'יק — ווי בל יענע שווער
פון די פארטונקלמע אויגן
מריפן א טרער נאך א טרער...
— "זאג-זשע מיר — פרעג אך אים: זיי
זיך מסריח
אז "כלו חיב" בא אונז איז שוין גרייט

מא וואו-זשע איז ער?
— משיח?
„נארעלע! הערסט דאך — ער גייט!“...

משיח'ס צייטן

די פאפירענע בריק

(א באבע-מעשה)

אין א שמעל
(ווי געהיטן
האט דאס ליבע
שמעל, — וויסן,

גלויב איך, אלע,
קליין און גרויס;
און אויב נימ,
מאכט אויף נימ אויס;

גשן, גינשפריג,
יארמעליגע,
וואס איז דא
די נפקא מינה

וואסער שמעל,
וואסער טייד?
כ'שרייב דאך נימ
קיין גט פאר אייד)

אין דעם שמעל,
ערב פורס,
הוף און מעכטיק
ווי א שמורס,

האט א בת=קול
זיך דערהערט:
"— א דן! גליק
איז אייך באשערט;

„אויס בהלות,
אויס יללות,
אויס, א סוף
צו אייער גלות;

ניכער, ברידער,
מאכט זיך גרייט,
מאכט זיך גרייט —
משיח גייט!..”

* *
*

און משיח
איז געקומען...
אידן לויפן,
שרייען, ברומען,

אומגעלומפערט
און צעהיצט,
אי פארמאמערט,
אי פארשוו'צט,

רויט ווי פייער,
בלייך ווי מתים,
כאפן תפילין
און טליתים,

ספרים, בעטגעוואנד
און טעפ;
ס'גלייען כאדארעס
די קעפ;

א ירד, א מארק,
א מורא;
ס'איז אין שמעמל
שמחת-תורה;

און שוין פלאנען
מאקע באלד
מאכן אלע,
יונג און אלט,

ווי אזוי דארט
אנצוהויבן
גאר א נייעס,
זיסעס לעבן.

* * *

מאמיע משוואק
דער וואסערפירער
האט געכאפט
דעם לעצטן פירער

און, צעפלאקערט
ווי א בליץ,
באלד אין שיינק
אריין מיט היץ:

— א גאט העלף,
א נו, רב חיים,
גיסט גאר אן
א כוס לחיים

און פון גרעסמן
מאקע שמאף,
וואסער פירן?
אויס, א סוף

ווייל אף גאנץ
ירושלים
וועלן זיין דאך
שואבי מיס

די בני גבעון!..
גייט אין דר'ערד
אי דאס פעסל,
אי דאס פערדו.."

* * *

"— הערסמו, סערדצע,
הערסמו האדל,
צום שווארץ-יאד
די שער און נאדל,

"אויס, אן עק
צו שניידעריי,
און א לעבן
פון דאסניי!"—

האט געשריען
יאנקעל ש. יידער:
"כיניי אט באלד
א קלייד פון זייד דיר

"און א שלעפ-שאל
קויף איך דיר...
געלמ? דו, בהמה, —
אן א שיעור,

הוליעט, קינדער,
הוליעט, ברידער!
ווייל אז באלד
גאט וועט שוין ווידער

מיט זיין גרויסער,
שטארקער האנט
פירן אויז
אין אונזער לאנד

און דעם בית
המקדש בו ען,
בין איך דאָ,
מיין ווייב. א כהן!

זיך זיך רואיק
אין געצעלט,
און צו דיר
א גאנצע וועלט

גייט און מראגט
פון אלעם בעסטן
הינער, טויבן
גאנצע נעסטן

מעשר, תרומה
פולע זעק
מעל און בוימאיייל
אן אן עק,

ווארמעס קאכן,
הארץ מינס, אָ,
וואס דיר גלויסט זיך
נעם און קאך —

א געבראמטסל,
אן ערד,
פון די פעטסטע
שוק וירד,

מיט א צימעסל
פון שלמים
אנגעפעפערט
פול מיט בשמים!

קלייב דיר אויס
דעם בעסטן. ביסן
און פארטרינק
מיט יין קפריסין.

„הא? א שמאלץ-גרוב
פנאמנות...
עס און טרינק
און בר ינג קרבנות...“

* * *

בא א גלעזל
נומן מעד
איו געזעסן
און גערעדט

משה טראליסמאן
דער סקלאדמשיק
מיט רב שלמהן
דעם פאדריאמשיק:

„—הייסט עס, קלערט איר
נעמען דארט
דעם פאדריאד?
גאנץ גוט, נאר פארט,

א בית המקדש
סטראיען... שווערלעך!
היינט בא אידן
גיי בלייב ערלעך...“

ניין, איך נעם
דעם אטקופ דאָרט, —
א געשעפּטל
פּערווי סאָרט;

פּשוט זאָגן,
גאלד צו שפּינען,
ממון קרח
צו פּאַרדינען"...

— יא, רב משה,
אפּער פּאַרט,
איר פּאַרנעסט ניט —
וואוינען דאָרט

"וועט דאך נאר
דאס פּאַלק-ישראל,
אונזער לאנד
און אונזער קהל,

"זיין בא זיי
א סקלאדמשיק... אך!
אירנס שכירות
ווייסט איר דאך:

אף הבדלה
און אף קידוש"...
— אי, רב שלמה,
ס'איז א חידוש

מיר אף איך...
ווי הייסט... איר הערמ?
אירן מרינקען נימ?
פּאַרקערט.

גלויבט מיר, איך
וועל זיין צופרידן;
מרינקען וועלן
מוזן אידן.

און מאקע י"ש
למען-השם;
ס'איז א פסוק
דא אף דעם.

איר געדיינקט,
דעם נביא'ס שרייען;
הוי שכורים
ולא מיין!

היינט באקלערט,
אז ניט פון וויין,
מוז דאך דאס
פון בראנפן זיין!...

* * *

נחמן-מנדל
ציפערבלאט,
א ניקאליעוועד
סאלדאט.

האט געמאכט
א שמועס אין מיין
וועגן חיל
(אין דעם ענין

סן הסתם
איו ער געניט)
—חיל דארף מען,
ווי דען, ניט?

יונגע לייט
איז קיין עין הרע
דא גענוג,
אין ס'איז א סכרא

אז פון פרויוו
וועט מען דארט
ניט אנמלויפן;
אבער, פארט

אלץ דארף זיין דאָך
בלאהארקאָדנע -
א פאָלקאָוויק
אין א דאָטנע.

די אומשעניע,
דעם פאראד
אויסצולערנען
דעם סאָלראט

ער זאל זיין
אין סלוזשבע פלייסיק...
איז בכך,
כאטש א יאָר דרייסיק

אז איך גיי
אף קוליעס, האב
א קאנטויע
אין קאָפּ.

מיט אן אויסשפּרין
א פאנפאמן
(פירזשה)
פונ'ם מאמן)

און די לינקע
אויג זעט אויף
עפעס אלץ
ווי דורך א רויף

אנב, אירן,
ווי איר זעט,
בין איך כאמש-פי
תיכף גרייט —

כדי אירן
ניט פארשעמען —
די קאמאנדע
אף זיך נעמען;

ארטילעריע
מיט פעכאָטע,
מיט האַרמאַטן,
ביקסן... בלאָטע:

נייט נאָר און מיר
א מונדיר
און איך ווער
א קאמאנדיר..."

* *
*

אפן שול-הויף
ווערט א דראַקע:
צוויי בינדאזשניקעס,
און מאַקע

די, וואס עברי
ניט א ווארט,
האפן זיך
צעמענהייט דארט

וועגן דעם,
אף וואסער ארמ —
נוסח אשכנז
אדער ספרד
דאווענען דארטן
זאל דער עולם...
"—אשכנז, בהמה!"
"—ספרד, דג, גולם!"..

"—יורקע!"... "—ממור!"...
און צום עק —
קלעפ געבראָמענע,
א שרעק...
* * *

זעענדיק
דעם עולם'ס פרייד,
הערנדיק
די אלע רייד

מיט די פלאנען
פונ'ם קהל
אפן גאנצן
לאנד ישראל—,

"שטייט, רבותים,
ווארט נאר אויס,
אייער גליק
איז טאקע גרויס —

האט געזאגט
משיח. — "אידן
מעגן טאקע
זיין צופרידן,

הוליען אפן
העכסטן ארמ,
וואס זיי האבן
מיך דערווארט.

אבער קודם
אלע זאכן
דארף איך דאך
די פריק אויך מאכן
ווי איר ווייסט דאך,
פון פאפיר,
פריינגט-זשע
מאטעריאל צו מיר!...

„וואס? פאפיר?
אך, מיר פארמעגן
דאס אפילו
אכצן וועגן:

„תנאים... גט...
פריכטאָד — ראסכאָד...
אידן שרייבן,
דאנקען גאָט!...“

* * *
אפן שול-הויף,
וואו אין פלאַטע
שווימט ארום
א גאנצע ראַטע

גענו אין קאטשקעס
מאָג און נאכט,
איז געווען
דער סקלאד געמאכט.

אינגלעך, מיידלעך,
ווייבער, זקנים
האבן זיך
צעיאָגט אין איינעם.

און פאפיר
האט יעדער באלד
אנגעבראכט —
א שרעק, א גוואלד,

ספרים, ביכער,
בלעטער, בלעטלעך:
אירן לומדים —
נייע פשט'לעך

שארפע, מיפע —
על-פי-רוב
אף ויותאים
גרויסן "וואָ וו",

אף "צפיה ת",
"אחשת רנים"
מיט נומריקין
און סמנים

אף דעם רמו,
וואס איז שייך
צו די ווערמער
"שני שדיך",

אף "שנתים"
אין "מקץ"
מיט אדרש
אף "מוכת עץ"

די זשארגאָנע
ראמאָניסמן —
גאנצע פעק
פון אלע מיסמן,

ווי למשל
א דאָמאָן;
„דרייצן ווייפער
און איין מאן“

„פון א בת-מלכה
מיט צוואנציק
פעלד-גזלנים
נעפן דאָנציג“ —

ווי זיי האבן
מיט געוואלד
אין גרויסן,
טיפן וואלד

זי פארפירט
און דאָרט פארבאָרגן
אין א הייל,
און ווי אף מאָרגן

איז גענאנגען
דורכן וואלד
א באהעלפער
יאנקל שפאלט,

(נאך א שמעקל
צו דעם קאנטשיק
פאר די אינגלעך;
סק"ק דאנציג)

האט די בת-מלכה
געפונען,
די גולנים
אין א ברונען

זייער קלוג
אריינגענארט,
אלע צוואנציק
דארט פארשפארט

און אוועק
באנאכט פאמעלעך
מיט דער בת-מלכה
צום מלך;

ווי דער מלך
האט באלוינט
דעם באהעלפער,
וועלכער וואוינט

איצט אין גינשפרינג,
האלט דאָרט סקלאַרן,
פירט געשעפטן,
נעמט פאדריאדן...

און אזוי
אף דרייצן אייל
א ראָמאן
אין זיבן טייל...

* * *

די זשארנאנע
גראמען-קלייבער —
שארפע מחות
וואזנע שרייבער

מיט פאנמאזיעס
א בראנד! —
האבן תיכף
איינגעשפאנט

א פאָר ציגן
אין א שלימן
מיט א בהמה
אין דערמיטן

און געבראכט
פאפיר א באַרג
אין געזאגט,
אז אויב ס'איז קארג

וועלן זיי —
מען זאָל ניט זאָרן —
נאך אויפיל
בריינגען מאַרן :

שירים, מליצות,
ווארט צו ווארט
אן אנטיק
צונויגעפארט

ווי, למשל:
שאטע,
שמאטע;
ציגן,
פליגן;
איצע,
פיצע,
פיצעריוצע;
קעפל.

קנעפל,
מעפל,
יויד;
אפיקומן,
קוימען,
רויד...

קורץ געוואגט —
אועלכע גראמען,
וואס מען קאן
מיט זיי זיך סמיען...

* * *

די פאלעמישע
קריטיק —
שמאמעס, בוי
כאטש דרויצן בריק.
ספליאטקעס, מעשה, לעך;
צום לאכן
פון אינמינע
פרעמדע זאכן:

וואס טרינקט דער,
וואס יענע-עסמ,
ווער בא וועמען
זיצט אף קעסט, —

מיט א שפראך,
וואס זי צו הערן
בעל-עגלה'ס
דארף מען ווערן...

* * *

אף פאפיר
פון שענסמן ארט

האט משיחין

געבראכט

זיין אמשאט

דער פרנס=חודש

וואס ס'איז יעדע

ציפער קודש;

וואס, פון וועמען,

ווער און וועס —

און קיין קאפיקע

בא דעס..

איר אָטשאַט —

די תלמוד=תורה,

אפגעדרוקט

מיט מרה=שחורה...

און דער הקדש

און די שול —

אן אמשאט

מיט ציפער פול:

וויפיל שפאלטן,

וויפיל לערער

אין די ווענט

און אין די דעכער,

וויפיל הייצונג

גייט אוועק

ס'זאל דאָרט זיין

א קעלט— א שרעק,

דער ראבינער —

זיינע דרשות,

וואָס פֿון זיי
שלאגט אן חלשות...

בעלי-טאקסעם —
דעם קאנטראקט,
וואו עס שטייט
בפירוש: „האקט,

רייסט און שינדט
די הויט פֿון קונה,
ווי פֿון אייער
גרעסטן שונא"...

די רבנים,
די מופלגים —
שאלות — תשובות
וועגן סיגים.

יין-נסך
און חליצה,
סמן-נערות
און מציצה...

חברה-שניידער —
נאנצע פעק
מיט מסירות
אָן אַן עק:

אף די קלעפּ
הושענה-רבה
אין בית-מדרש
פֿאַר דעם גבאי,

אף דעם סמאראסטעם
„דאָכאַד“

אף דעם שול
און אף דעם באד...

די מלמדים
פונים שמעמל —
א פאדראכנעם
לאנגען צעמל

וויפיל מאל
אף יעדע שעה
שמארבן זיי
פון הונגער דא;

וויפיל קרומע
און הארבאמע
און זאיקע
און פאנפאמע

זיינען צווישן זיי
פאראן,
און דערצו
געטאכט א פלאן

א קארטינע
פונים חדר,
וואו זיין ארט
פארנעמט דאָרט יעדער:

וואו די קוואַטשקע,
וואו די ציג,
וואו די בעט
און וואו די וויג...

וואבערניקעס —
לאנגע ספיסקעס,

ווי געמאמעוועט
די קישקעס

בא יתומים
און אלמנות
מיט פראגענעם —
פאר גרויס רחמנות...

דער פאדריאדמשיק
פון דער באד
האָט געבראכט
א לאנגן סטשאַט,

וואו ס'איז דיימלעך
אלץ פארשריבן,
וואָס באַ אים
איז ניט געבליבן...

פון איספראוויניק
דער דיסיאמסקע
האָט געבראכט
א גאנצע טאַצקע

פול מיט אידישע
דאָנאַסן,
און געזאָגט
בוה הלשון:

„ — היות, דער עולם
גייט אוועק,
טאָ נעמט מיט זיך
אמ די פעק

ספליאַמקעס, פראזבעס
אלע סארטן,

לאז מען זיי שוין
רעפן דארטן.

קורץ, פאפיר
פון אלע ווערק
נאנצע סקירדעס,
נאנצע בערג —

א דערקוויקעניש
צו זען..
אבער הערט,
וואס ס'איז געשען:

אז משיח
האט פאטראכט,
וואס דער עולם
האט געפראכט —

אט די אלע
אלטע שמאמעס —
דא מיט לעכער,
דארט מיט לאטעס;

אט דעם שמוץ,
דאס מיסט און שמויב,
וואס עס מאכט אונז
בלוינד און שויב,

וואס פארצאמט
דעם וועג דעם פרייטן.
ווי מיט גראפע,
שווערע קייטן.

און עס מאכט
צו שפאָט און שאַנד
אונזער פאלק
אין גאַנצן לאַנד.

בא דעם מינדסטן
אין די אויגן, —
האט ער טיף,
דעם קאָפּ געבויגן

און געוואָגט:
"— נייך, ברודער, נייך..."

אפשר איז דאס
גוט און שיין,

אבער חוץ
גאָר אלע זאכן,
אף דעם בריק,
וואס איך דארף מאכן,

נישט אזא מין
סאָרט פאפיר,
ליבע ברודער,
זויג פאר מיר

פון דעם ביטערן
און ביזן
גלות, — אידן
צו דערלייזן..."

* * *

און משיח
האט זיין פערד
פון דעם שמעמל
אָפגעקערט

אין מיט מרויער,
שמערץ און צאָרן
ווייט פון דארט
אוועקגעפאָרן...

הייס און קאלט.

(א לידל)

נו, מול-טוב, רחליע, מול-טוב דיר —
א קינד, א בן-זכר געבארן!..
דאס פיצעלע קוויטשעט און שרייט אן א שיעור...
וואס איז דאס, דו, קליינער, וואס איז דאס מיט דיר?
דו צימערסט? דערפרארן געווארן?
אך, דארט, אפן הימל, וואו דו ביסט געווען,
איז ליכטיק און פריילעך, און ווארעם און שיין,
און דא.. הערט זיך צו — בנאמנות:
דאס פיצעלע רעדט דאך, עם שרייט דאך: „גוואלד!“
אוי, מאמע! ווי פינסטער איז דא און ווי קאלט!..
אוי, וויי! האב רחמנות!..

* * *

דאס רעדעלע דרייט זיך
ארום אן אן עק;
א טאג קומט צו קריכן,
א יאר פליט אוועק...

— גוט מארגן איך, רביז! — גוט מארגן! א נו!
אט זען זיך אקארשט נאר אנידער
און נעם זיך צום חומש... נו, לעבעדיק... דו!
מיט חשק, מיט אברים, מיט גלידער!..
דו שווייגסט?! נו, מאָ לייג-זשע זיך! לייג... אט אווי...

איינס!.. צוויי!.. „רבי! רבינו! אוי?..“
„ליג, ליג! דג, כל=בוניק!.. ס'וועט קאסטן דיר טייער!..
איך ארבעט, איך קנעל, איך פאגים זיך מיט שווייס,
און ער... טאָ, אט נא=זשע דיר! פיל'זשע און ווייס...
הא? ווארעם?..“ „הייס! רבינו, רבינו הייס!
עס בריט ווי א פיער!..“

* * *
א טאג קומט צו קריכן
א יאר פליט אוועק,
אלץ האט זיך זיין אָנפאַנג,
אלץ האט זיך זיין עק...
—

און נאך אמאָל—מול=טוב! — מול=טוב אייך!
שפילט כלי=זמר'לעך! הויבט זיך אף פליגל!
דעם חתן איז פשוט... „דער קרומער ניט גלייך!“
די כלה—א דימאנט. א שפיגל!
מע הוליעט!.. ווארט אויס, ליבע פריינט, זייט ניט
פויגל —

דער דימאנט האט נעגל! דער שפיגל — א מויל...
— נה מאנעלע! ווארעם? עס קוועלט די נשמה?
„אוי, ברידער, בחור'מלעך! איילט זיך ניט!—קאלט!
איך פריד ווי אום שבט פא דער נאכט אין א וואלד...
איך צימער, איך צעפל... אוי, ברידער'לעך, גוואלד!
איך פריד, פון נחמה!“

* * *
די וועלט איז א חדר
פאר קליין און פאר גרויס!
מע קוועטשט זיך, מע שטופט זיך —
מע לערנט זיך אויס...
—

א סוחר געווארן... נה גיכער, רב איד! —

אין האץ איז א מאַרק און אין קלאַץ — א ירד...
עס הודיעט, עס קאַכט ווי אין גיהנום!
איר זעט — קיין עין-הרע! מע לויפט! —
פעל, אקסן, זאלץ, קארן, פלאקס, פאַצירקעס, לעדער!
מע פליט ווי אף פליגל, מע פאַרט ווי אף רעדער,
מע האנדלט, מע וואנדלט, מע קויפט, מע פאַרקויפט...
דאס סוחר'ל יאָגט זיך נאך דעם און נאך יענעם,
עס צימערט, עס צאַפלט, באניסט זיך מיט שווייס...
אוי, סוחרים'לעך, אידעלעך, פייערדיק, הייס!
עס ברענט ווי אין גיהנום!

* * *

דאס וועלמעלע דרייט זיך —
א מאַרק, א ירד!
עס הודיעט, עס פלאקערט,
עס ברענט און עס זידט...

ברענט, ברענט, איר וועט אפגעקילט ווערן רב איד —
איר איילט זיך נאך סחורה? — נאך אייזן, נאך ברעטער
נאך זייד און נאך סאַמעט — איר פלאקערט, איר
זידט?

פאַרגעסט נאר ניט — זייט אוי גוט — פון ירד
א שטיקעלע לייוונט צו בריוונגען, רב-פעטער...
עס קלאפן די פושקעס, עס ארבעט די זענ:
פיר ברעטער, צוויי שערבלעך, — און אויס מיט אן עק!
געקומען צו פארן פון לעצטן ירדל...
נו, גיכער, שמישים! פארשים שוין, באהאלט!..
אוי, אידעלעך! קאלט איז דארט — זאג איך אייך — קאלט!..

געפעלט אייך מיין לידל?

צוויי בילדער.

Neue Zeiten—neue Vögel,
Neue Vögel—neue Lieder.

I.

איר געדוינקט די אלמע זאגע,
ווי אמאל, אמאל פארצייטן,
פלעגן מיר דעם טאג פארבריינגען,
וועלכער הייסט בא אינז "יום-כפור"?

אין די גערטנער פון יריחו,
אין די גרינע פאלמען-גערטנער,
קלינגען הארפן און טראמפייטן,
שאלן זיסע, יונגע שטימען;

זיסע פרויען-שטימען קלינגען
און זיי פליסן העל און פריילעך,
ווי א קלאנג פון זילבער-גלעקער
אף די פרישע בלומען-שטאקן;

—קומט אהער, אהער פהורים!
קלינגען יענע ליבע שטימען;
קוקט, דאס זיינען אלע שענסמע,
פיינסמע מעכטער פון יריחו.

ווי די פאלמען, הויך געוואקסן,
פריש און דופטנד, ווי די רויזן,
אלע שענסמע, אלע ליבסמע,
פיינסמע מעכטער פון יריחו.

קומט אהער, אהער, בחורים!
קלייבט אייך, קלייבט אייך כלה'ס... אבער
קוקט ניט נאר אף אונזער יוגנט,
וויילט ניט נאר אליין די שיינהייט,

ווייל די יוגנט וועט פארבליען,
און פארגיין וועט די שיינהייט;
בלייבן וועלן גומע זימן,
בליען אויבוק וועט די טוגנד.

גומע זימן, טיפע ליבע,
פיינע, איידעלע געפילן —
דאס איז אונזער גרעסטעס רייכטום,
דאס איז אונזער בעסט פארמעגן!..."

שווארצע לאקן, ווייסע קליידער,
שווינדלעך, פלאטערן פון ווייטן,
דורך די גרינע פאלמען-צווייגן,
דורך די פרישע בלומען-שמאקן,

אלע גלייך געקליידט — אין גלאטע,
ווייסע קליידער. לויט דער מנהג,
פלעגן דאמאלסט זיי די קליידער
באָרגן איינע בא דער צווייטער:

ס'זאל ניט זיין, ניט רייך, ניט ארים,
ניט קיין גדלות, ניט קיין פושה...
אלטע צייטן — אלטע בילדער,
אך, זיי זיינען שוין פארגאנגען!..

II.

נייע צייטן — נייע מענטשן,
נייע מענטשן — נייע בילדער;
העל און ליכטיק איז דער גרויסער
שיינער מאנק-זאל אין „סאבראניע“.

אין דעם גרויסן, שיינעם מאנגן-זאל
זאמלען זיך צונויף צום „אָוונט“
אלע שענסמע, אלע בעסמע,
פיינסמע מעכטער פון יריחו;

אלע פיינסמע, אלע בעסמע,
שענסמע מעכטער פון יריחו;
פון יריחו און פון חברון,
פון בערדיטשעוו און פון קאוונא:

פריילן מאריא פייסעכאָוויטש,
נאסטיא קאפאן, פראסיא למך,
און די שענסמע איזאבעלע,
איזאבעלע לאקשן-צימעס.

אלע זיינען זיי געקליידעט
נאך דער לעצטער, שענסטער מאָדע
און זיי זינגען גאר אן אנדערש,
גאר אן אנדערש, נייעם לידל:

„קומט אהער, אהער חתנים! —
זינגען מאריא, נאסטיא, פראסיא,
און די קלוגע איזאבעלע,
איזאבעלע לאקשן-צימעס;

„קומט אהער, אהער, דאקטוירים,
אינזשענערן, אדוואָקאטן,
מיט נאשיווקעס, מיט קאקארדעס
מיט דיפלאָמען, אטעסטאמען;

„נעמט אונז, גוואלד, אוי, האט רחמנות,
נעמט אונז, כאפט אונז... אך, מיר אלע
זיינען גרייט מיט אייך צו לויפן
אין גן-עדן און אין גיהנום...“

נעמט אונז, כאפט, הילט=איין, פארוויקלט
אונז אין זיך, אין סאמעט, אמלאס,
קויפט אונז לאושן אין טעאטר,
פירט אף בעלער, מאסקאראדן,

„אונזער הוט זאל זיין א גאנצע
סקירצע בלומען, — שיינע פליצן;
גאנצע גענו און גאנצע הענער,
זאלן דארט פון אויבן זיצן.

אונזער קלייד זאל זיין פון אלע,
אלע קליידער שענער, בעסער;
אונזער שלעפ—פון אלע ליינגער,
דער טורניור — פון אלע גרעסער, —

אונזער אַנצוג, אונזער צירונג
זאלן גלענצן ווי די שטערן —
אלע אונזערע באקאנטע
זאלן א כפרה ווערן!..

און זוי ווייטער, און זוי ווייטער,
זינגט דאס לידל, ליבע פרידער!
נייע צייטן — נייע מענטשן,
נייע מענטשן — נייע לידער,

נייע נעמען, נייע הערצער,
נייס און ניס פון אלע זייטן,
איינס נאָר איז פא אונז געפליבן
פון דעם מנהג פון פארצייטן,

איינס, א קלויניקייט: די קליידער,
ליבע פריינט, די פיינע קליידער
מיט דער צירונג, מיט די בלומען
זיינען אפט... אף באַרג גענומען!!!...

גאט אין אָדעס.

(סקיצע).

צוריק ניט מער דרױ=פיר מעת=לעת
איז גאט געקומען קיין אָדעס
(געוויינלעך, אונטערװעגנס).
„אז כ׳בין שוין דא — האָט ער געטראכט —
מאָ לאַמיר זען, וואָס דא מאכט
מיין ביסל איריש אייגנס“.

וואו זעט מען אידעלעך? — אין שול.
ער גייט אַרױן — די שול איז פול,
עס קאַכט, עס ברענט, פלאַם=פּײער;
הױ=האַ, אַ מומל, א געשרײ...
„וואָס מוזט זיך דא? ווער זיינען זיי?“
— די „פּרױדלעכע באַנייער“.

ער לאָזט זיך אָף שאלאשנער גאַס.
די שול, ווי הערינג אין אַ פאַס,
זיי גארבן אין אַ שײער,
איז אָנגעלאָרן אן אַ ברעג.
„ווער זיינען די?“ — מוזט גאָט אַ פרעג.
— אויף „פּרױדלעכע באַנייער“.

נאך אין שולכל, נאָך אן צוויי —
און אומעטום אלץ זיי און זיי
און אומעטום פון דאסניי ער;
אי גרויס, אי קליין, אי יונג, אי אלט,
אין יעדן ווינקל, יעדן שפאלט
אלץ „פּרױדלעכע באַנייער“.

און אומעטום — רב דוד ברב"ש,
דער גרעסטער דאָיטיקער בר — נש,
טום חי = וקים שרייען;
מאכט א גוואלד, א טאראראם
בכדי דאס פרידלעכע פראגראם
צו מאן ראספּראָסראניאיען.

אך, שרעקלעך מאכט רב דוב ברב"ש
פון אלע "רויטע" שטויב און אש!
ער פלאקערט ווי א פייער;
ער ווארפט זיך ביסן ווי א שלאנג
און קלינגט און זינגט א לויב-געזאנג
די "פרידלעכע באנייער".

— "א סוף צום אומגליק, לייד און פיין —
געזונט און גליקלעך זאָלן זיין
הער פראפער און גראף היידן!
קליפט אויס און דומע די פאר לייט —
וועט ווערן פאלד פון יעדן זייט
גאנץ רוסלאנד א גן-עדן.

"אין דעם גן-עדן וועלן זיין
די טייכן פול מיט ביר און וויין,
די וועלדער מיט מאראנצן;
ס'וועט יעדער פויער האבן זיי,
טאג-מעגלעך טרינקען הייסע טיי
און גיין א פריילעכעס טאנצן.

"קיין חילוך וועט שוין ווי אמאל,
ניט זיין: א טאטער, א כאכאל,
א פאליאק, א צייגניער;
ניין, אלע גלייך און אלע פיין, —
דער לעצטער בעטלער וועט זיך זיין
א בעל-הבית א פייער..."

„אין דעם גן-עדן וועלן אויך
מיר אידן זיצן כרייט און הויך.
עס וועט פאר אונז אפילו
דארט קיין „משערמא“ ניט זיין... עס הייסט
מ'וועט יא זיין... מחמת... דו פארשטייסט...
עס פאסט ניט לכתחלה

„מבטל זיין זי נאנץ און גאר:
מ'וועט נאר יעדע צוואנציק יאר
צורוקן זי אביסל“...
— „אזוי? — זאגט נאט — כ'פארשטיי דעם טעם...
דאס איז, זייט מוחל, א פראגראם
בכחינת „כשר-פיסל“...

„נה, ליבע אידן, כ'זע, צום גליק,
איר האט א קאפ אין פאליטיק, —
אז וואויל צו אייער מאטן!..
און וואס איז טאקע דא דער נס?
עס נה, אדעס בלייבט פארט אדעס!..
נאר איינס וואלט איך אייך ראטן:

„רב דוד ברב"שן האט איר שוין,
איז פעלט אידן איצט נאך איין פארשוין, —
צו פאשן מיינע שעפסן
אין פוסמן פעלר, אין וויסמן וואלד;
נעמט ווידער צו און טאקע פאלר,
פאר א ראבינער-קרעפסן!!...“

די ריפ.

(א גמרא).

אז דער ליבער פורא-עולם
האט באשטימט באשאפן חוה
(כאטש, אין תוך גערעדט, געוועזן
איז דער גאנצער פלאן משיקאזע).

האט ער שטאף — זאגט די גמרא —
ניש פון אדם'ס הענט גענומען,
ניש פון זיינע פיס און אויגן,
ניש פון קאפ, פון צונג, פון גומען.

ווייל עס ליגט אין קאפ די גדלות
און די תאוה אין די אויגן —
צוויי חסדינות, וועלכע דארפן
פאר א פרוי דורכאויס נישט מויגן.

ניש פון אדם'ס הענט באשאפן
האט זי גאט, זי זאל נישט וועלן
מיט דעם מאן מלחמה האלטן,
איבער אים זיך העכער שטעלן.

ניש פון צונג און נישט פון גומען,
ווייל דאס זיינען יענע כלים,
וואס מיט זיי, ווי מיט אן עמער
שעפן מענטשן דברים-במלים,

פון די פיס — זי זאל נישט גלוסטן
פון דעם מאן א פלטה מאכן.

אט כדו זי זאל באפרייט זיין
פון די אלע שלעכטע זאכן.

פון דעם ריפ האט זי געבארן
דער באשאפער. פון א שטומען,
בלינדן, אומשולדיקן ביינדל
האט דער בורא זי גענומען...

אט דערפאר — זאגט די לעגענדע
פון די אלטע, קלוגע יארן —
האבן ווייבער אלע מעלות
און קיין איינציקן חסרון...

צוריי אסיפות.

א.

די רבנים זיצן,
די רבנים קלערן.
וואס זאל מיטן
פאלק ישראל ווערן?

די אסיפה זייערע
מאכט א גרויסן רושם —
סטייטש, די גרויסע פאסטוכער
פון די צאן-קדושים:

פון פאלטאווע, קאוונא,
גשן, יורהדע'ווקע,
תוכתה'ווקע, זלידיניווקע,
שחיניע'ווקע, צפרדע'ווקע;

אלץ „מאורים גדולים“,
ס'איז א פראכט, א מורא;

אך, אף יעדער יארמעלקע
שיינט דער כתר-תורה!..

די רבנים זיצן,
די רבנים קלערן,
וואס זאל מיטן ליבן
פאלק ישראל זען?

די רבנים קלערן
און פאר גרויס רחמנות
אפן פאלק ישראל
מאכן זיי תקנות:

— באשר, ווי מיר ווייסן,
אז דער גאנצער גלות
מיט די אלע גזרות,
מיט די אלע קללות,

„רשעות און בלבלוים,
שנאה, צרות, מכות
קומט ארויס דורך יענע
שקצים און טרפניאקעס,

„זעלכע זיינען פלוצים,
אין די לעצטע יארן,
כ'זוייס, פון וואס, פון וואנעט,
נוט און פרום געווארן...

„לכן דארף מען עפעס
מאָן דערצו וואס גיכער. —
און כדי אף ווייטער
רואיק זיין און זיכער,

„זי מיט אלע זיערע
קרובים און חברים,

חייבער, קינדער — ווארפן
מיר אריין אין הרם!!!

די רבנים ארבעטן,
די רבנים אקערן...
שופרות בלאזן, שווארצע
ליכט פאם עמוד פלאקערן...

און דאנאסלעך פליען,
שיטן זיך פון דארטן
לעבעדיק, ווי פויגעלעך;
זומער-צייט אין גארטן;

און פון אלע זיבן
הימלען שרייט מען „בראוואָ“
לעבן זאל הקטן
עקיבא מפאלטאווא!...

ב.

די „טרפניאקעס“ זיצן,
די „טרפניאקעס“ קלערן,
וואס זאל מיטן ליבן
פאלק ישראל ווערן?

אין די ערי-מקלט —
גשן, יורהדע'ווקע
תוכחה'ווקע, זלידיניווקע,
שחיני'עווקע, צפרדע'ווקע

זיינען שוין פאר הונגער
אלע מיין אנמלאָפן;
אויס, א סוף, ניטא שוין
דארט אף וואס צו האָפן;

ווי א רויך צעגאנגען,
מיסט פון אליץ געווארן;
ווייטער ווארטן קאן מען ניט..
הייסט עס, דארף מען "פארן".

פארן דארף מען, אבער
ווי אזוי אן ערד?
אף א שכל רייטנדיק
איז א לאנגער דרך...

און וואוהין, למשל?
נאר אין פאלעסטינע,
אדער ערגעץ אנדערש=וואו
זוכן א מדינה?

אפשר בא דעם לעבער=ים,
וואו, באדעקט מיט שנייען,
אלכסנדר מוקדונוס
הרי=חשך שטייען?

אפשר צו די גלעזערנע
בערג זיך לאזן וואנלען,
וואו עס וואקסן צוקערקעס,
ראוינקעס און מאנדלען,

וואו אין שבט אפילו
איז דער פראסט ניט שולט,
און דער בוים=לבנה
בליט ביו צו דעם מולד...

די "מרפניאקעס" זיצן,
די "מרפניאקעס" קלערן,
קראצן זך אין נאקן,
רייבן זיך דעם שמערן,

שוויצן געבעד, מיטן זיך,
גאט איז זייער ערות;
ווי א האגל שיטן זיך
רעפעראמן, רעדעס.

סמעטעס מיט אמשאמן
כל המיני סארטן,
און זיי מאכן סוף כל סוף
א תקנה דארטן:

אין א יאר אין צוויי ארום
פאר די אלע זאכן
נאך אמאל איה"ש
אן אסיפה מאכן!..

גבורים.

(א פשט'ל)

דער פסוק זאגט:

„א נזיר זיין —

זאל ער די האר ניט שערן, היים אים
ניט עסן פלייש, ניט טרינקען וויין
און זיך ניט צורירן צו מתים.“

און דאס איז אלץ, וואס האט א ווערט
צו זיין א נזיר און א גבור?
טא זיינען אידן אף דער ערד
דורכאויס גבורים... גאט דו ליבער!

מען עסט קיין פלייש די גאנצע וואך,
וויין טרינקט מען נאר צו ארבע-כוסות,
די פאות וואקסן לאזט מען דאך
פון שלום-זכר ביז צום גוסס...

יא, אמת — ברידער — איינס נאר. פעלם
צו הלכת-ניזיר: כמה יאָרן
אז אידן זיינען אף דער וועלט
כמעט ווי מתים שוין געווארן...

די לאַקשנברעט. (א סוכות-מעשה'לע)

יום-כפור, דאנקען גאט, אוועק
דערלעבט, געמרייע ברידער,
אויס וויינען, זיפצן גאנצע מעג —
מען זיצט אין סוכה ווידער:

מען זיצט פאדעקט מיט גרינעס סכך
אין רוע און אין פריידן...
דער לולב שיינט, דער אתרוג שמעקט —
א ריח פון גן-עדן!..

מען לעבט, מען פרייט זיך, מען קוועלט-אן
ווי קינדער אין די ווייגן...
אי, אי, ווי גוט איז מצות מאן —
בפרט מיט פארגעניגן.

עס קומען אבער פאר אמאָל
דערפוי אווינע זאכן,
וואס ממש, כ'זאג אייך, גרויס און קליין
אן כחות בלייבן פון לאכן,

פארווארף דעם קאָפּ און קיקל זיך
און האלט זיך בא די זייטן...
די מעשה איז געווען בא אונז
אין שמוינעווקע פארצייטן.

איר מענט עס הערן: משה-בער,
א בעל-הבית אין שמעטל,
האט פלייסיק צו דער סוכה זיך
גענומען; וואו א ברעטל,

א מיר א לאדן — אלץ געשלעפט
צום בנין, אלץ גענומען;
די מולטער מיט דער לאקשנברעט
איז אויך צונגן געקומען;

אלץ פיין און ריכטיק צוגעפאסט, —
די לאקשנברעט באוונדער:
א גאנצע לאך פארשמעלט מיט איר...
א סוכה גאר א וואונדער!

אי הויך, אי ברייט, אי גרויס, כאטש טאנץ
כאטש דאזן מיט א מנין;
פאר בראַדסקן און פאר גינצבורגן
אן אויסגעטאקטער בנין.

און דאנקען גאט, דערלעבט די צייט—
מ'איז פון שול געקומען
און צו די יום-טוב'דיקע פיש
מיט חשק זיך גענומען.

— „אי, העכט מיט כריין! איך זאג איך. נעמט
די ביטערסטע טריפ'ניאקעס,
וואס עסן חויר אפן פוד
און קוויקן זיך מיט ראקעס

און ווילן ניט (א מכה זיי!)
א ווארט פון אידן הערן,
נעמט זאגט זיי: „פיש מיט כריין“— איז רעכט
כאטש די כפרה ווערן!...“

אזוי האט אינוער משה=בער
גערש'נמ זיך בנעימות
און נאך די לאקשן פריים און פיין
גענומען זיך צום צימעס.

נאר דא, אין מיטנדריינען... גוזאלד,
וואס איז דאס? גאט דו ליבער!
די סוכה מרעסמשעט, הודיעט זיך
און צימערט ווי פון פיבער...

עס מוזט א קרעכץ, א קנאק און... טרראך!
אויס סוכה!.. וואונדער, כ'לעבן,
וואס ניט דער'הרג'ט... יא, ארויס
נאר טאקע מיטן לעבן:

בא משה=בערן איז א האנט
צעבראכן, בא נחמה'ן
א פוס, בא רבקה'לן פארקלעמט
דאס בייכל... וויי דער מאמען!

בא יאסעלן צעהאקט א ליפ,
נחמני'קן צעריסן
א באק, און הויז דעם נאך די צונג
א האלבע אפגעביסן,

פון ציין און געווער רעדט מען ניט...
איר פרעגט: וואס איז די סכה?
ווער האט דאס אלץ דאָ אנגעטאָמט?
א חויר, מיינע ליבע!

דעם שכנ'ס חויר איז פארביי
גענאנגען פונ'ם שפאציר
און בא דער סוכה אפגעשמעלט
א קראץ זיך טאָן... נו, קראצט ער

פאמעלעך, וואלט קיין אומגליק זיין...
איז ניין, ס'איז אים ניט נידה,
מיט אלע כחות אנגעשפארט
ווי מיט א מין רציחה.

און דוקא אן דער לאקשנברעם!..
א תל פון אלץ געווארן...
נה היינט דעם מנהג ווייסט איר דאך
פון יענע אלטע יארן:

געטראפן וואס ניט איז אין שטאט —
איז גייט מען צום קווארטאלניע.
מען בעט אים ער זאל משפטן,
ווי ס'ערט זיך, גאנץ פארמאלניע.

אין שול אפילו האט מען שוין
גערעשט: ס'דארף דער שכן
פאר אלץ באצאלן, — הערסטו, ווי דען?
זיין חזיר האט צעבראכן!

נאר דער קווארטאלניע איז געווען
א חכם עתיקי: „אמת,
האט ער געזאגט, א הויק, יא;
די שולד איז אבער וועמעס?

דעם חזיר'ס? ניין: א גראבע זאך
יא, אבער ווייטער — גארניט:
עס בייסט אים, נעבעך, קראצט ער זיך;
וואו שטייט עס, אז מען טאר ניט?

ניין, שולדיק איז די לאקשנברעם:
נאך וואס איז זי געפאלן?
כ'ווייס, אף א פרעמדע קעשענע
איז יעדערער א בעלן.

נאר איר באקלערט די זאך אליין
גאנץ רואיק און געדולדיק —
א יאָ? דער חויר איז גערעכט,
די לאַקשנברעט איז שולדיק!

דער פריילעכער קבצן.

(א מאנאלאג)

אז גאט אף אונוער וועלמעלע
האט אלץ ארום באשאפן —
דעם רייכן און דעם אָרימען,
דעם שמארקן און דעם שלאפן.

א האָן, א העכט, א מייטלבוים
א קאזאק מיט א פיקע,
א רב, א ציג, א וויזלמיר,
א חזן א זאיקע, —

האט פֿונ'ם קוואל דעם הייליקן
געבראכט צום פֿורא-עולם
א מלאך מיין נשמה'לע,
נאך פֿון דעם גוף דעם גולם

א פרייע, ניט פארקויטיקטע
פֿון תאוות, יצר-הרע,
און ווי דאס מארגנשמערנדל
א ליכטיקע, א קלאָרע,

און פרעגט: „מיט וואס באפעלסטו מיר
די טפה-סרוחה בענמשן?
עס זיינען אף דער וועלט שוין דאָ
פֿון כל המינים מענמשן —

אי פרומע, אי חור'ניקעס,
דאקטוירים און רבנים,
גלאט מענטשן, מענטשן אידעלע
נגידים און קבצנים.

מא וואס זאל זיין דאס מענטשעלע?
גיב גאטעניו, מיר שכל!...
— א קבצן, — האט דער אויבערשטער
געענטפערט מיט א שמיכל, —

א קבצן, נאָר א פריילעכער!
זאל זיין מיט אלץ צופרידן,
און דאס איז דאך, פארשטיסטו מיר,
א זעלמענעס בא אידן!...

און אמ=א בין איך, ברודערלעך!
פאקוקט מיר דא אינגאנצן;
פריש, פריילעך, פריי און לעבעדיק;
שפילט כלי-זמר — גיי איך טאנצן!

וואס איז די שמחה — פרעגט איר מיר?
למשל, נעמט מיין דירה:
א נעסמעלע, א וויגעלע,
עס איז צו זינגען שירה.

די גבירים אין די פאלאצן —
א מאָדע היינט געוואָרן,
גיי, ווייס איך, קריף, קאראבקע זיך
אין דריטן, פירטן גארן.

וואס מיינט מיר דער מירמלשטיין,
דאס שפיגלען זיך און גלאנצן —
מען בלייבט אן פיס! נין, אמ בא מיר
פינף טרעפלעך גאר אינגאנצן,

און גלייך אראפ, פארשטייט איר מיר,
אין קעלער-שמאָק — א חיות! —
מען שמעלט א פוס — אי נאם, אי גלאם,
עס גלימט אראפ אן שהיות!...

די גבירים, כיוויים, מען דאקטארט זיך,
מען היט זיך, מען האט מורא
פאר היץ, פאר קעלט, עס ניסט זיך אויס
אף זיי א מרה שחורה,

מען לעקט, מען מאפט צו אויסזוכן
א תרופה אין די ביכער
דאס לעבן צו פארליינגערן,
איך, דאנקען-גאט, בין זיכער —

א יונגער שטארבן קאן איך ניש,
ווייל נאך אין יענע יארן,
וואס יוגנט רופט מען, בין איך שוין
אי אלט, אי גרוי געווארן...

היינט נעמט, למשל, עסנווארג, —
ווארטמלעך, קניושעס, מאָרטן,
געבראטנס, קעזלעך, זעמעלעך
און צימעס כל הסארטן, —

נגידים זיינען אויסטראכטער,
ס'איז פשוט א ליצנות
זיין שמה האט זיך יעדערער,
מען עסט מיט גרויס הכנות!

ווער פלישיקס און ווער מילכיקס גאר,
דער — קרעפלעך, יענער — פראקעס,
איך, דאנקען-גאט, בין פארעווע —
איך עס כל ימי מכות!..

דאס נעמלעכע בא אונזערע
נגידים וועגן בנדים:
מען פוצט זיך אין מען מאַדעם זיך —
א פאדים צו א פדים.

מען היט זיך, ס'זאל א ווינמעלע
א בלאַז ניט מאַן חלילה
אפילו אין א זומער-נאכט,
א ווארימע, א שטילע.

דאך ניט מען אף יום-טובים נאר
א בנדיל א נייעם;
אזוי איז פון פארצייטן שוין
דער מנהג דא עד היום.

עס נאָרישקייט, א אינגעלע,
א קדיש האב איך (איינער
און מיידלעך זעקס) אן עופעלע,
אין גאנצן הויט און ביינער;

איז מיינט איר וואס? אוי—אוי, אבי
לאנג לעבן זאל דער מאמע!—
עד לייגט אים יעדן דאנערשטיק
א נייע, פרישע לאַמע!..

פון וואנען נעמט זיך, פרעגט איר מיך
די קראפט אין מיינע גלידער,
די פרישקייט און די פריילעכקייט?
פון מול, ליבע ברירער!

אז גאט ניט מול, האבן ניט
קיין שליטה דיינע שונאים...
איר זעט אף מיר די נייאנקע,
די פרישינקע סמנים?

צעהאקט א ליפ, צעפלאצט די נאו,
א פנים — א קארטינקע...
דערפאר צעבראכן, דאנקען נאמ,
איין האנט נאר — און די לינקע!!.

פרייהייטס און יום-טוב לידער.

די תפלה.

צו דיר, א, פרייהייט! ריינער קוואל
פון פריידן ליכטיקע און שמילע,
פליט אונזער ליד, פון טרערן מיד,
פאר דיר צעניסט זיך אונזער תפלה:

קום, ליבע, טרייע, קום צו אונז!
און ווי די שארפע פייל פון בוין
וועט מאן א שלאג דיין העלער מאן
אין די תלנים'ס ביזע אויגן.

ווי איין הארט און שווער ווי בליי,
וועט זיי דיין פרישעס ווינטל דריקן.
א טויט-שמראף זיין וועט זיי דיין שוין,
דיין ריינע לופט וועט זיי דערשטיקן.

צו דיר, א, פרייהייט! קלארער קוואל
פון פריידן ליכטיקע און שמילע,
פליט אונזער ליד, פון צארן מיד,
אין פלאמען גיסט זיך אונזער תפלה...

ס.איז צייט!

אין רוסלאנד איז יום-טוב; עם גרייט זיך, עם גייט
דאָס לאַנד צו אַ לעבן אַ נייעם;
עם קלינגען די גלעקער אין קלויסער מיט פרייד—
מען פייערט „יציאת מצרים“.
עם קלינגען די גלעקער, זיי וועקן אי מוט,
און גלויבן אין קריסטלעכן הארצן —
און שמראָמענוויז גיסט זיך דאס אידישע בלוט
אין אפגרונט אין קאלמן און שווארצן!...
עם שוועבט אין אַ ריינער און ליכטיקער פלוט
דער ענגל פון פרייהייט און פריידן —
און טייכנוויז גיסט זיך דאס אידישע בלוט...
ניטאָ קיין רחמנות פאר אידן!
ניטאָ קיין רחמנות, קיין גלויבן, קיין גאָט!
דעם טוים איז די פרייהייט געגעבן, —
דער אידישער נאמען — צו שאנד און צו שפאם
און הפקר דאָס אידישע לעבן!...

חברים און ברודער! די פינסטערע צייט
פון קלאג און געבעט איז אריבער;
געקומען די צייט
צו פאלן אין שמרייט,
נאָר פאלן — ווי שמשון הגבור!...
ניט „נאענט“, ניט „פרעמד“ און ניט „אייגן“;
אין אומגליק — איין מיטל; איין שונא אין שמרייט!
געקומען די צייט,
געקומען די צייט
זיין אייזערנעם נאקן צו בויגן!

איין כוואליע פון צארן זאל זידן, איין שמראם
זאָל פליסן אין אונזער נשמה...
איין קבר, איין יתום, איין גואל-הדם,
איין הייליקע, גרויסע נקמה!..
חברים און ברודער! די פינסטערע צייט
פון קלאָג און געבעט איז אריבער;
געקומען די צייט,
צו פאלן אין שמרייט,
נאָר פאלן — ווי שמשון הגבור!...

ניי-יאָר.

חדש ימינו כקדם.

ניי-יאָר! — שפיל, מיון אלטע פידל!
שפיל א ניי, א פרוילעך לידל,
זינג א נייעס, זיסן שיר —
דיינע סטרוגעס זאָלן קלינגען;
אלע הערצער זאָלן זינגען,
זינגען, פרייען זיך מיט דיר!...
און די פידל ענטפערט מיר:
— „אָף א בוים באם טייף פון בבל
בין געהאנגען איף אמאל,
און נאר קלאגן ווי אן אבל
קאן פון דעמאלט-אן מיין קול...
ניין, איך האב קיין נייע לידער,
אלטע קען איף, ליבע ברודער!
דארט, באם גרויסן אלטן טייף
האָב איך זיי געהערט פארצייען
און אָף אלע נייע ציימן
אינס נאָר ווינשן וועל איך אייך:
מיט זיין ליבע, מיט זיין מריהיים

ואל נאָם שיינקען אייף צוריק
אייער אלמע קראַפּט און פרייהייט
אייער אלמעס גליקליך!...

א ביסעלע ווייניקער צרות!...

רבנו של עולם! מיט האפנונג און פורכט,
געקניט און דעם נאקן געבויגן,
מוט שטיין דיין ארימער, עלנדער קנעכט
פאר דייע לייטעליקע אויגן.

רבנו של עולם! פארנעם פון דער הויך
מיין ביטערן קלאג און מיין ברומען;
טו ניגן דיין אויער צו מיר, ווייל איך בין
צו דיר אין א שליחות געקומען:

געשיקט האט מיר, גאמעניו — פאטער, צו דיר
דיין זון, דיין בן-יחיד ישראל'יק,
מיט וועלכן דו לערנסט שוין צוויי טויזנט יאר
פירושים אף סדרה בלק...

„ — גי! — האט ער געזאגט — גי! דו ביסט
דאך בא אונז

א שארפער בעל-דברן, א דיכטער;
דו שרייסט דאך, אז מיר אלע שלאפן פארשוועכט
דו איינער ביסט וואך און ביסט ניכטער:

„ — טא גיי-זשע און פריינג אונז צום גייעם יאר איצט
אוי, גאמעניו! גיב מיר זכרון;
אייף האב דיר אזוי פיל בקשות געבראכט,
אז אייף בין צעטומלט געווארן.

עס קלאפט ווי אין קעסל-פויק, דונערט און בליצט,
עס ציטערט די ערד ווי פון פיבער,

עס בלאזן די שופרות, עס פאלן די וועגט —
מיר דאכט זיך — די וועלט קערט זיך איבער...

און וואס איז דאס, ווייסט איר? — סך-הכל, הקול
קול יעקב — א קרעכץ פון א חלוש...
דאס מענה'ן מיט נאט, מיט דעם האר פון דער וועלט
דרייפֿהאלבן מנינים אין פאלעש.

עס הערן זיך קולות ארום און ארום —
זיי קענען א טויטן דערשרעקן;
רב ברוך בעט דאס, און רב זרח בעט יענס —
עס הוידעט פון אלע פיר עקן...

רבנו של עולם! דו זעסט דאך מיין הארץ —
איך דיין דיך מיט יראה און אהבה;
מא שמראף-זשע מיך ניט פאר די זינדיקע רייד:
א, האסטו א פאלק א משיקאווע!

רב איצן איז קאלט, און רב פיצן איז הייס;
היינט וואו איז רב שמערל, רב יואליק;
„גוי, בריינג!“ — און אן עק, איד האט פא גאט
דאך איינגעלייגט פשוט א חלק.

ווי הייסט? יעדער איד שאַבט נאר אפ פון זיין גוף
דאס ביסעלע גשמיות — שימל —
א בן-מלך זיצט דאך פארפארן אין אים,
ער האלט אן ארענדע אין הימל.

ער בעט—נאר אויס איידלקייט, מחמת, עס איז...
פארשטייט איר? — עס פאסט ניט באונס...
אין תוך אבער--קימט מאקע, קומט אים פון גאט —
ער האט מיט אים אלטע חשבונות...

היינט פרעגט זיך א קשיא: פאר וואס זשע זאל גאט
פאר אידישע קינדער ניט מאכן

א מופת, א נס, עם זאל ווערן בא זי
אמ כאמש-בי די דאזיקע זאכן:

למשל: א טיכל מיט ראָזינקע-וויין
אף פסח'דיקע ארבע-כוסות;
א נארמן מיט כרפס, מיט מרור א וואלד,
א גאנצע פאבריק מיט חרסת.

א כאושעלעקע וואסער, אין וועלכע (אנשטאַט
די טמא און טרפה'נע זשאפעס)
עס זאלן ארומשווימען קארפן און העכט,
און טאקע געפילטע — אף שבת...

דערצו נאָך א ברונען מיט דריי-פראָפנע ייש,
בכיון אף קידוש צו מאכן,
א פעלד מיט געווירץ אף הבדלה... וואָס איז?
דאס זיינען דאך אידישע זאכן.

קרויט, בוראקעס וואקסן דאָך וואו נאָר א דאָרף,
פארוואס-זשע זאָל דאָרטן, אן ערד,
א איד נאָך א לולב זיך שלעפן — איך ווייס! —
אין בוֹיבריק, אין גושן... א דרד!

אין וואלד — פיצעריצעס מיט וויינפערלעך — כ'ווייס!
ווער דארף דאָס? עם טויג אף כפרות!
און קרייגן אן אתרוג — איז, גי נאָר אקארשט —
הוצאות, אי טרחה, אי צרות!...

א מצוה טאָן? אך, וועלכער איד זאָגט זיך אָפ?
פריטיי איז דאָס פאָרט ניט קיין יושר:
טוט מצות ווי באב און בא אידן בלייבט פארט
אף טויזנט קבצנים איין עושר.

רבנונו של עולם! אוי האסמו א פאָלק!...
נאָר שטרעף מיך ניט, — טיף איינגעבוֹיגן

טוט שמיין דיין אָרימער, עלנדער קנעכט
פאר דינע לימועליקע אויגן.

איך בעט ניט קיין נסים, פאַרלאַנג ניט פון דיר
קיין מופתים פון דיין יד-החזקה.
איך ווייס דאָס — אין סארעגור איז שוין פון לאנג
געבליבן אף דעם די חזקה...

ניין, זאל זיך דיין וועלמעלע גיין ווי עס גייט;
מען דארף זיך נאָך נסים ניט יאָגן;
די, גאָט, ביסט גערעכט און דיין משפט איז רעכט, —
איך וועל דיר קיין דעות ניט זאָגן.

איינס בעט איך בא דיר, בארמהארציקער גאט! —
טו זעליגן אונז מיט דיין פרידן;
באשיץ און באהיט שוין פון שאנד און פון שפאָט
דיין עלנדעס, ביסעלע אידן;

גענוג שוין, רבונז של עולם, גענוג
מיט יענקב'ן שלאָגן כפרות...
אוי, גאָמעניו! נחת א ביסעלע מער,
א ביסעלע ווייניקער צרות!...

דער חשבון.

די אלטע הגדה ליגט אפן. א בלאט
א גאנצע (איך לייען זי גערן)...
א חשבון א קלארער מיט דרוש און מיט פשט
פון מכות, וואס פרעה האט געבען געהאט.
אי, מכות! באהיט זאל מען ווערן!
דער חשבון בא רבי עקיבא איז קלאר:
צוויי הונדערט מיט פופציק! א קלייניקייט גאר!
מ'קאָן שוין מיט דעם אי דעם גיהנום פארשפארן...

איך ליען די אלטע הגדה און טראכט:
"רבנו של עולם, ווי גרויס איז דיין מאכט
און שרעקלעך אף אונזערע שונאים דיין צארן!"...

נאר וואס איז דאס? וועמעס געלעכטער באנאכט
דערהער איך?... ער גיסט זיך מיט ביטערע טרערן...
"—אוי, אידישע קינדער, דער חשבון זאל ווערן
נאך קלארער, בארעכנט די אומגליקן, שלעק,
די בלוטיקע מכות, די ביטערע צרות,
וואס נאט האט געשאמט אף אונז אן אן עק,
און ניט אף די ימים, און ניט אין מדבריות
און וועלדער, וואו ווייסט איז אי פֿינסטער, אי איינג,
אי אוממעגלעך וואסער א טראפן באקומען —
באנעצן די ליפן, באפרישן דעם גומען;
ניט דארט, וואו עס קריכן די גיפטיקע שליינג,
ניט דארט, וואו די חיות די שרעקלעכע ברומען...
.....

גרויס, גרויס, איז דער חשבון, אן מאס און אן צאל,
די ציפער געשריבן מיט פייער און שטאל,
מיט קייטן די שורות געקאָוועט, אין וואונדן,
אין בלוטיקע וואונדן די בלעטער געבונדן,
און טיף ווי דער אָפּגרונט און שוואַרץ ווי די נאכט
איז דארט אפן מאוול די אופשריפט געמאכט, —
אן ווערטער געקריצט און אן פעדער געשריבן, —
די מכה, וואס אונז איז פון פרעה געבליבן:
דער חשך!.. אוי, ברודער, איר זעט
אן רבי יהודה'ס סימנים,
ווי שרעקלעך, ווי ברייט
צעגאסן, צעשפרייט,
ער ליגט אפן אידישן פנים!...

יא, גרויס ווי די וועלט איז דער השך! — און דאך
מיר לעבן נאָך, ברידער, מיר ציען זיך נאך
פון שמוץ און פון שימל,
פון שלאפקייט און דרימל,
פון הונגער און קעלט
צום ליכטיקן הימל,
צום גליק אף דער וועלט!..

ארבע כוסות.

דער גרויער ווינטער איז אוועק,
דער יונגער פּרילינג איז געקומען...
צינד אָן די ליכט פון עק ביז עק,
פאקראנץ דעם טיש מיט פּרישע בלומען!
דריי שענסטע רויזן, העל און פיין,
קלייב אויס, מיין קינד, און שמעק אריין
אין מרור, כּרפּס און חרוסת
און מיט דעם ריינסטן, בעסטן וויין
גיס אן ביז פול די ארבע כוסות!

מיט פרייד און ליבע אן א מאָס,
מיט הייסן גלויבן, טיפע טרייהייט
הויב אָף, מיין קינד, דעם ערשטן כּוס
פאר אונזער אלטע, ויסע פּר יי ה י מ! —
אין ים-סוף ליגט די שווערע קייט,
דער קנעכטשאפט-יאך פון לאנד מצרים...
א גאנצע אויביקייט פארגייט —
און יעדן יאר וואכט אָף און שטייט
דער גרויסער נס פאר אונז עד היום!..

דעם צווייטן כּוס הויב אָף, מיין קינד,
לכבוד אונזער אלטע תּו ר ה —

די ליבע, איינציקע מנורה.
וואס פלעגט אין גרעסמן שטורם=ווינט
אין האגל, פינסטערניש און רעגן
פארהיילן אונזער לייד און פיין —
פארגיסן ווארימקייט און שיין
פאר אונז אף אלע וויסמע וועגן...

דעם דריטן כוס נעם, קינד, אין האנט
און הויב אים אף ווי א זכרון
פון אונזער אלטן פ א ט ע ר ל א נ ד ,
פון יענע טעג, פון יענע יאָרן,
ווען אונזער פאלק האט אף דער וועלט
געהאט א היים, אין רו געזעסן
און פון זיין אייגן, פרויען פעלד
אן אייגן שטיקל ברויט געגעסן...

דעם לעצטן, פירטן כוס גיס אן
און טרינק, מיין קינד, — לחיים, פרידער,
פאר אונזער נייע פ ר י י ה י י ט ס = פ אָ ו ,
זי זאל אין וועג אונז פירן ווידער
צו אונזער ליבן פאטערלאנד:
מיר זאלן, פריי פון לייד און שאנד,
דעם לאנגן גלות דארט פארגעסן,
ניש וויסן מער פון שרעק און נויט
און ווידער אונזער אייגן ברויט
פון אונזער פעלד אין נחת עסן!...

שמחת תורה.

«שמחת תורה — האפעניו!
מיטן פיס א קלאפעניו,
מיטן צונג א קנאקעלע —
און אין הארץ-א מכהילע...»
(אן אלט פאלקס-לידל)

פריילעך און פריש
זעצט זיך צום מיש,
מאכט סעודת-מלך,
קוויקט זיך און מרינקט,
אידעלעך, זינגט
לעבעדיק, פריילעך!
אן וואג און אן מאָס
א כוס נאך א כוס —
האט ניט קיין מורא,
קוויקט זיך און מרינקט,
אידעלעך, זינגט
לכבוד התורה!..

* * *

אך, אירישע שמחה'ס
און אירישע לידער!
זאגט, זאגט מיר, איך בעט אייך,
דערקלערט דאס מיר, ברידער?
פארוואס ווערט פון זיי אווי שווער?
דאס הארץ ווערט פארקלעמט,
דער קאפ ווערט געבויןגן,
און אפט גאר ניט ווילנדיק
טריפט אין די אויגן
א הייסע, א ביטערע טרער?!..
פיל מאל האט דאס גליק אונז
זיין פנים געוויזן

די זון פון נצחון
 געשיינט און געבליצט;
 מיר זיינען געוועזן
 שטארק ווי די ריון —
 און דאך, ברידער, האבן
 מיר נאך ביז איצט
 קיין איינציקן יום=טוב
 וואס זאל ניט דערמאָנען
 אף אונזערע אלטע,
 צעריסענע פאנען,
 אף אונזער צעבראָכענעם שווערד;
 אף יענע גבורים,
 וואס זיינען געשטארבן,
 אף יענע מזבחות,
 וואס ליגן פארדאָרבן,
 צעשטויסן, צעשפרייט אף דער ערד;
 קיין ליד, וואס זאל האבן
 צוויי פריילעכע ווערטער,
 צוויי ליכטיקע ווערטער,
 וואס זאל זיך אין זיי
 ניט הערן קיין ביטערער
 ביזער געלעכטער,
 פון שאנד און פון ווייטאָק
 קיין ווילדעם געשריי...

* * *

גרויסער, ליבער יום=טוב, שמחת=תורה!
 הויך און ליכטיק שיינט דיין העלער שמערן,
 פאר אוועלכן יום=טוב, כאמש פאר איינעם,
 איז כדאי צו פאסטן צען תעניתים...

גלות - און ציון-לידער.

צו מיינע לעזער.

ברידער מיינע, ליבע ברידער!
פול מיט לייד און שאַנד —
זינג איך ווייטער מיינע לידער
פון אַ ווייטן לאַנד.

פון אַ געגנט, וואו דער הימל
רעגנט קלאג און לייד;
און אַ טיפער, שווארצער דרוימל
ליגט אָף אַלץ פאַרשפּרייט.

בעט פון מיר קיין זיסע שטימען,
בעט קיין פרייעס ליד:
אף מיין פידל ליגט דער סימן
מיטן שמעמפל „אידו“

אוי, דאס איז אַ טיפע התימה
אף מיין קראַנקעס האַרץ,
און עס גיסט זיך פון מיין שטימע
נאָר געוויין און שמארץ!..

זאמד און שטערן.

עס שיינט די לבנה; עס גלענצן די שטערן;
די נאכט שוועבט אָף בערג און אף מאָל...
דאָס אַלטימשיקע ביכעלע ליגט פאַר מיר אָפּן,
איך לייען עס, לייען עס טויזנטער מאל.

איך ליינען די הייליקע, טייערע ווערטער,
מיר הערט זיך א שטימע: „איך שווער —
מיין פאָלק, דו וועסט זיין ווי די שמערן אין הימל,
ווי זאמד אפן ברעג פונ'ם מער...”

רבנו של עולם! עם ווערט ניט פארפאלן
פון דינע הבטחות קיין איינציקעם ווארט:
מקום מוז ווערן דיין הייליקער ווילן,
אלץ קומט אין זיין צייט, אף זיין אָרט.

און איינס איז שוין טאקע מקום געווארן —
דאס פיל איך, דאָס ווייס איך געוויס:
מיר זיינען געוואָרן ווי זאמד, וואָס איז הפקר,
וואָס יעדערער טרעט מיט די פיס..

יא, גאטעניו, אמת, ווי זאמד און ווי שטיינער,
צעשפרייט און צעווארפן אף שאַנד און אף שפאָט...
נו, אָבער די שמערן, די ליכטיקע, קלאָרע —
די שמערן, די שמערן — וואו זיינען זיי, גאָט?!

שווער צו זינגען.

לידער דורכגעגליט פון צאָרן,
לידער אנגעזאפט מיט פיין;
אויסגעלאָשן איז געוואָרן
זייער היץ און זייער שיין.

עלנד קינד מיינס! שווער צו זינגען
ווען עם גייט די שמורס-נאכט,
ווען די שווערע קיימן קלינגען
און דער בייזער תלין לאכט!...

זעסט? א שווארצע קברות-גאָרמן
האט באפלאנצט אי בארג, אי מאל:

ניט קיין בוימער וואקסן דאָרטן —
תליות, תליות אָן א צאָל...

קינד מיינס, קינד מיינס! שווער צו זינגען
ווען עס רוישט די שמורס-נאכט,
ווען, ווי גלעזער, קייטן קלינגען,
און דער בייזער תלין לאכט!...

ס'ברענט און פלאמט דאס הארץ פון צאָרן—
און דעם פלאם פארלעשט דער ווינט,
ווי א שפינוועפס — פון א דארן
פלאצט די סטרוגע... עלנד קינד.

יתום מיינער! שווער צו זינגען
ווען עס רוישט די שמורס-נאכט,
ווען די קייטן קלינגען, קלינגען,
און דער תלין — לאכט און לאכט!...

א חדר-מעשה.

I.

זיבן יאר איז מיר געוואָרן —
און די מאמע, זאָל געזונט זיין,
האַט געזאָגט: „נו, צייט אין חדר,
צייט אין חדר גיין, מיין קינד,

אויס, א סוף, גענוג געהויליעט
אף דער וועלט, ארומגעפלוין
פריי און גליקלעך, ווי א פויגל,
פריש און פריילעך ווי דער ווינט;

צייט אין חדר — קדיש מיינער!“
און אברהם'ל דער באהעלפער —

פון די חדר — קאנטאניסטן
דער בארימטער קאמאנדיר —

האָט מיך איינגעהילט, פארוויקלט
אין אן אלטן, געלן מלית
(אונזער אלטע אונטיפאָרם,
אונזער אידישע מונדיר)

און אוועק מיט מיר אין חדר.
ס'איז געווען א וואונדער-שיינער,
פרישער, ליכטיקער פרי-מאָרגן.
שיין און ליכטיק, ריין און פריש —

האבן שטראלן זיך געגאָסן
דורכן פענסטערל אין חדר
און געפונקלט אפן רבי'ן.
אפן סידור, אפן טיש.

און עס האָט זיך אָנגעהויבן
דער עקזאמען: „זאָג נאר, בחור,
וואס איז דאס? — אן אלף.“ „ריכטיק,
דאס? — א דייו.“ „— און דאָס? — א תו.“

און בא יעדן אות, פאר יעדן
ענטפער, פאלן מיר פון אויבן
לעקעד, ראזינקעס, קאָנפעקטן,
ניס און מאנדלען אן א סוף.

און דער רבי, רב בנימין
(זאל א ליכטיקן גן-עדן
האבן) זאגט: „דו זעסט? דאס ווארפן
דיר מלאכים, ליבעס קינד.“

זאלסט מיט חשק לערנען תורה,
לערנען תורה, לערנען חכמה,

און געדריינגק, מיין קינד, ווער ס'ווייל ניט
לערנען, בלייבט אף אויביק בלינד"...

II.

מעג און יארן, לאנגע יארן
זיינען שוין אוועק פון דעמאלט...
איך געדריינגק דעם רבי'ס ווערטער,
איך געדריינגק זיי גוט און קלאר:

„לערנען תורה, לערנען חכמה;
בלינד איז דער, וואס וויל ניט לערנען"...
אמת, רבי, אמת; אָבער —
ווילדע זאכן קומען פאר,

שרעקלעך — ווילדע, און זיי ברענען,
שמעכן, עקבערן מיין מוח...
איצט, ווען לערנען איז מיין חיות,
לופט און ווארימקייט פאר מיר,

ליכט און קראפט און טרויסט אין לעבן,
אין מיין ביטערן פארסמ'טן
שקלאפן-לעבן, — איצט פארשלוסט זיך,
האקט זיך צו פאר מיר די מיר,

לעשט זיך אויס דאס לעצטע לעמפל,
און עס הויבן אן צו פאלן
אן א צאל פון אלע זייטן,
פאלן, שיטן זיך ווי באב

שטיינער, שטיינער!... גרויסע, שווערע
שטיינער שיטן זיך און פאלן
אף מיין ברוסט, אין מיינע אויגן,
אף מיין אלטן, גרויען קאפ...

און זיי פליען און זיי פאלן
ווי א האגל אף די שוואכע,
גרינע זאנגען, ווי א האגל
אן א צאל און אן א מאס...

וואס-זשע איז דאס? וואס פאטייט עכ? איז דען מעגלעך, אז מלאכים זאלן שטיינער ווארפן?!... רבי! רבי! ווי געשיקט זיך דאס?...

נאר ניטא, ניטא קיין ענטפער, וואלקנס שוועבן אפן הימל, מייכן פליסן, ווינטן רוישן — און קיין איינציק, איינציק ווארט

דערט זיך מיר ניט אין דער פינסטער... אוי, ניטא, ניטא קיין ענטפער פון דעם רבי'ס שטומען קבר, פון דעם אלטן הייליק ארט!...

צוויי טראיקעס.

א.

דער שניי איז געגאנגען צוויי טעג נאכאנאנד, א שליט-וועג א חיות געווארן, די פערדלעך שטייען אין שליטן געשפאנט, אלץ גרייט שוין און פארטיק צום פארן.

אי, פערדלעך חיות! נו, זעץ זיך און פאר! — מיט צאצקעס געטאקט איז דער שליטן, צוויי פערד פון די זייטן — ווי הירשן א פאָר. א לעמפערט, א לייב אין דערמיטן.

דער קומשער נעמט באלד אלע לייצן אין האנט:
— „נו, קינדערלעך, לעבעדיק, פריילעך!“
דעם שלימן כאפט אן מיט אמאל ווי א בראנד...
— שטיי, אײל זיך ניט, ווארם-ווארם, פאמעלעך!

ניין, ברודער, אומזיסט! ווי א פויגל, א ווינט,
א פײל פונ'ם פויגן, א וויכער,
זיי לויפן, זיי שוועבן, — זיי פליען, געשווינד,
וואס ווייטער — אלץ גיכער און גיכער.

דער וועג איז אין פעלד ווי א לאקשנפרעם גלאט,
די זון שיינט פון אלע פיר זייטן,
דער קומשער— א מוזיק, די פערדעלעך—ואט,
די גלעקלעך קלינגען פון ווייטן.

פארט, פריצים, קאמאיעט זיך, — גליקלעכע מעגן...
נאר ווארט נאר, וואס איז דאס? פאָסטאָ-קאָ!
ווער קריכט דאס דארט? אײ! אײ! אראפ פונ'ם וועג!!!...
— דאס שלעפט זיך די אידישע טראיקא...

ב.

א וואגן — א פאלאץ! — די בויד איז געווענט
פון גאנצע תרײַג אלמע שטיקלעך,
די אַקסן מיט וואקס פון הברלה געקלעפט,
די רעדער געפונדן מיט שמריקלעך.

דריי קליאמשעס — דריי אדלערס! דריי לייבן אשרען—
זיי שפרינגען, נו טאקע ווי זשאבעס...
ישראל'יק פארט, פארט און פארט אָן אַן עק,
אהיים צו פאָספיען אף שבת...

א היים... אוי, ווי ווייט נאך, ווי ווייט איז זיין היים,
ווי שווער, נעפעך, איז די נסיעה:
עס זינקען די רעדער אין שמוץ און אין ליים,
כאטש טריינג זיך, כאטש קריך אף דער תליה!

עס זינקען די רעדער, עס טרעסמשעט דער סכך,
די זאוועסקעס סקריפן און קנאקן,
אמ, אמט איז א גרוב, א פארזינקעניש — טראך!
ער פליט און צעברעכט האלו און אקן ..

נאר האט ניט קיין טורא: ישראל'יק איז קלאר,
איז בקי אין הלכת-עגלה;
ער שלעפט זיך דאך שוין כמעט צוויי מיונמ יאָר,
דאס איז דאך פון אייביק זיין ראָלע...

ער שלעפט זיך דורך פעלדער און וועלדער א ים,
ער בלאנדזשעט אין סטעפעס, מדבריות,
ער האט שוין געפילט און ער ווייסט שוין דעם מעס
פון אלערליי ביטערע צרות.

ער האט שוין באגעגנט אי לייבן, אי הינמ,
אי לצים, אי שליינג, אי גולנים;
עס האט ביון ביין אים געשמיסן דער ווינמ
דער האגל — געפאטשט אים אין פנים.

עס איז אבער גארניט געווארן פון דעם:
— פילט, כלבים, ער לב השמים!
זיין טראיקעלע שלעפט זיך נאך, ברוך-השם,
ער לעבט נאך און פארט נאך עד היום.

פיל טראיקעס געווארן שוין הינקעדיק, בלינד,
פיל גלעקלעך צעבראכן, פיל בייטשן צעריסן,
עס איז שוין קיין זכר ניטא פון די הינמ,
וואס האבן אמאל אים געביסן.

עס איז ניט געבליבן אפילו דער ארמ
פון מיונמ פאטשטאווע קוריערן און רייטער,
און זעט נאר, ישראל'יקס טראיקע — זי פארט
זי שלעפט זיך אליין ווייטער און ווייטער...

די אידישע טראַיקע — איר קענט זי, איר ווייסט?
מיר האבן אף איר א חוקה...
די אלטימשקע אידישע טראַיקע — זי הייסט:
ותשובה והפלה וצדקה!...

דער פּרילינג.

I.

דער פּרילינג גייט מיט בליץ און דונער,
מיט העלע שטראלן, פּרישע לופט...
איך הער א ליבע, זיסע שטימע --
זי קלינגט און לאַכט, זי זינגט און רופט:

צו מיר, אין מיינע גרינע גערמנער,
אף מיינע פעלדער פּריש און פּריי;
דארט הערשט פון אויפיק און פון אויפיק
דער ליבער, שיינער קעניג מאי!

ער גייט פּאקראנצט מיט פּרישע רויזן,
פּאשפּריצט מיט טוי, ער שיינט און בליט;
אין גרינעס גראז און בלומען וואקסן
דארט וואו ער גייט אף יעדער טריט.

ניטא פאר אים ניט רייך, ניט ארעם,
ניטא פאר אים ניט קליין, ניט גרויס;
ניט קיין שטארקער, ניט קיין שלאפער...
צו מיר—רופט ער — פאראויס! פאראויס!

צו מיר, צו מיר, איר קרומע רוקנס,
פארוויינטע אויגן, קראנקעס הארץ!
איך וועל פאריאגן אייער טרויער,
איך וועל פארהיילן אייער שטארץ!

II.

אך, איך וויל און מאר נימ זינגען. —
וויינען, זיפצן מעג איך נאר...
ווייל איך בין, מיין קינד, אן אבל
שוין כמעט צוויי מויזנט יאָר.

* *
*

אלטע, אלטע קברים רינגלען
מיך ארום אף יעדן טריט —
און באקלאגן זיי אף אויפיק,
און פארנעסן — קען איך נימ!...

אלטע פילדער, אלטע לידער,
אלטע שמארצן אן א צאל...
וויין מיין קינד, באגיס מיט טרערן
פעלד און נארטן, בארג און טאל!

וויין, באגיס מיט הייסע טרערן
יענע וויסמע, טויטע פעלד,
וואו עס ליגט באגראָבן אונזער
אלטע האפנונג אף דער וועלט.

רייס צעגראַב די אלטע קברים!
רוף ארויס פון זיי צוריק
אונזער אלטן מוט און גלויבן,
אונזער אלטן פרייד און גליק.

דער מאמעס קלאג.

אין שטויב און אין שמוץ
פארלארן איר גומס,
פארלארן איר לעצטע נחמה...
פארטריקנט, פארבליט

און קוים וואס עס גלייבט,
עס האלט זיך אין איר די נשמה...

זי ליגט נעבן וועג...

עס ציען זיך מעג,

עס גייען חדשים און יארן,

זי טראכט אן א שיעור:

„- וואס איז דאס מיט דיר,

מיין זון, מיין בן-יחיד, געווארן?

אויב גוט איז דיר דארט,

דערמאן זיך דאך פארט,

ווי מיר איז פאשערט זיך צו מען,

דערמאן זיך, ווי לאנג

ליגט עלנד און קראנק

די אלטע אלמנה פון ציון!...

און אויב דיר איז שווער,

טא קום-זשע אהער,

קום קינד מיינס, אהיים, צו דיין מאמען;

צוזאמען אי פרייד

געניסן, אי לייך

און לעבן און שמארבן צוזאמען!..”

ציון.

זיי וואלקן אין שטורם-ווינט, לויפן און פליען

אן אנפאנג, אן אופהער די שמונדן און מעג;

די אלטע אלמנה—די טאכטער פון ציון

זיצט טרויעריק, איינזאם פאס וועג...

פיל רייזנדער פארן פארביי איר און גייען,

זי ווענדט זיך צו זיי מיט א ביטער געוויין;

אף, זאגט מיר, צי האט איר מיין קינד ניט געזען,
מיין עלנדין יתום?... — ניין, אלטימשקע, ניין!...

זיי גייען און רייטן
פון אלע פיר זייטן
צום אלטן מזבח אין הייליקן לאנד...
די טאכטער פון ציון
זוט וויינען און קניען,
אין שטייב צו פארבארגן איר ווייטאק און שאנד...

עס גייען און גייען א טאג נאך א טאג,
עס פליען די וואלקן, עס יאמערט דער וויינט;
אין טרויעריק גיסט זיך א ביטערער קלאג:
"— וואו ביסטו, וואו ביסטו, מיין קינד?!"

שולמית.

שולמית זינגט,
שולמית זינגט,
אין אלטן איילבערט-גארטן...
א יונגער קול,
א ליבער קול,
צעניסט זיך זיס פון דארטן
זי זינגט, זי רופט:
"דו, העלע לופט,
דו, הייסער, טיפער הימל,
וואכט אוף פון שלאף!
זאל זיין א סוף
צו אייער אלטן דרימל.
צינד אן, דו, נאכט,
אין הימל פראכט
דיין שטיילן, בלויען פיער..."

איר הערמ? איר זעמ?
מיין חתן גייט,
מיין ליבער גומער, טרייער...
ווי מיד איז ער!
ווי ביטער, שווער
איז אים דער וועג געווען!
געקריינקט, געדארט,
און אלץ געווארט
ווען גאט וועט אים דערלייזן,
שטיי און-זשע היינט,
מיין טרייסט, מיין פריינט!
ווער פריש און פריילעך ווידער,
פארגעס דיין ליד,
וועק און דיין פרייד,
גלייך אויס די קראנקע גלידער!
קום, קום צו מיר
איך וועל מיט דיר
מיין קראפט און האפנונג טיילן
דו זאלסט קיין טרער
ניש וויסן מער,
דעם לעצטן קומער היילן!...
שולמית זינגט!...
ווי זילפער קלינגט
איר ליד — און רויון בליען...
שולמית זינגט,
שולמית זינגט,
דאס נייע ליד פון ציון!...

אייניקלעך.

איר הערם פון דערווייטן א וויינענדע שטימע?
דאס קלאנג זיך, עלנד און ארים,
די חורבות פון ציון; דאס זיפצן און וויינען
די אלטע צעבראָכענע קברים,

דאס וויינען די הייליקע אלטע מצבות —
פארשווארצט און פארפינסטערט געווארן;
דאס וויינט אונזער מאמע, וואס איז בא די קינדער
אף אייביק ארויס פון זכרון...

* *
* *

דערקלערט דאס מיר, פריינט מייע טייערע,
איך קען דאס אליין ניט פארשטיין;
ס'איז ממש דאך גאר א פארדרייעניש,
וואס איז דאס מיט אידן געשעען?

דאס בעסטע, דאס פיינסטע, דאס טייערסטע,
פיל מער פון דער גרעסטער רוחה,
פלעגט זיין בא אונז יחוס: אי, גאָמעניו,
דער ווארצל. דער שטאם, די משפחה!...

א קלייניקייט עפעס — אן אייניקל!
א צווייגעלע פון עץ-החיים,
רב נחומ'צעס אדער רב דוד'לס
א לעבעדיק שטיקל שירים!...

און קיינער זאל גארניט דערמאנען זיך
אף דעם, אז מיר האבן פארצייטן
אויך זיידעס געהאמ, ניט צו שעמען זיך
מיט זיי ניט פאר גאמ, ניט פאר לייטן,

משה רבינו און דוד המלך
און גדעון, און שמשון, און דבורה,
יענע גבורים, וואס האבן געווארפן
אף אונזערע שונאים א מורא;

יענע גבורים, וואס וואלמן אוראי
געוויינט מיט די בלוטיקע טרערן,
ווען כאטש א הונדערט=טייל וואלמן זיי וויסן,
וואס אידן אמאל וועלן ווערן:

אויסגעדארט, אויסגעקווארט, וואוינען אין שכנות,
אין פרעמדע געדונגענע דירות,
דארט וואו געמאנט — ניט גענעכטיקט בא לייטן
און צאלן זיי אייביקע שכירות...

חנכת-הבית.

...וואין לנו רשות להשתמש
בהן אלא לראותן בלבד...

ווידער ברענט דאס אלטע לעמפל
אפן הויכן, שיינעם ארט.
יעדעס היזל איז א מעמפל,
א מונח פינקלמ דארט.

וויפיל צייט איז שוין אריבער,
סיקלאפט די עלטער שוין אין מיר...
נאר מיר דאכט זיך, אז דער ליבער
זידע ווידער רעדט צו מיר:

— „זעסט, מיין קינד? אכט גרויסע שטערן
גייען אוף אין הימל=פראכט,
און די שאמנס בלייכער ווערן,
העלער ווערט די שווארצע נאכט.

„ריין און הייליק, ליב און מייער
דארפן אונז אף אויפיק זיין
זייער שמילער, מילדער פייער,
זייער ליכט און זייער שיין:

„פאר אן אויפיקן וכרון
פון דעם גס אין יענע יארן,
ווען מיר האפן מיטן שווערד
אונז די פרייהייט אומגעקערט.

„האט אונז גאט די ליכט געגעבן;
נוצן זיי דערפאר אין לעבן
מאר מען ניט — א גרויסע זינד
וואלט עס זיין, מיין ליבעס קינד!“...

ניין, זיידע! שוין צוויי מויזנמ יאר אז עס ברענט
די הייליקע מנורה, — און מיר?
מיר זיצן צוגעפגעלייגט רואיק די הענט,
מיר זיצן פארהלומט, מיר זיצן פארבלענדט,
מיר זיצן און קוקן אף איר.

ניין! גרויס איז די ארבעט, וואס ליגט אף אונז; שווער
און ווייט איז דער הייליקער צוועק,
דער צוועק, וואס דארף זיין אונזער איינציק באגער,
וואס רופט אונז צו שמרייטן אן אייזן-געווער,
אן פייער, אן צארן, אן שרעק...

שווער, זיידע, און גרויס איז די ארבעט! פיל מעג
און נעכט וועלן לאנגזאם זיך ציען,
ביו וואנען מיר וועלן דערגרייכן צום ברעג...
מאן ברען-זשע און שיין און באלייכט אונזער וועג
דו, הייליקע מנורה פון ציון!...

ווי לאנג זאל ניט זיין נאך אונז פינסמער די נאכט, —
דו ביסט אונזער האפנונג, דו ביסט אונזער מאכט,
דאס גאנצע, דאס לעצט-פיסל חיות;
דו דארפסט אונזער פירער און וועג-ווייזער זיין,
עס זאל אונזער ארבעט באלויכט דיין שייך,
ליכט, ליכט פון חנוכה הבית!...

שטיי אוף.

ניין ליבער, ברודער, ארימאן!
שטיי אוף! שטיי אוף! עס איז פאראן
א נאט א שמארקער, ליבער,
וואס מאכט אין לעבן אלע גלייך,
פון טרויער-פרייד, פון ארים-רייך,
פון שלאפסטן קינד — א גבור...

ניט פרעג באס רב, ניט פרעג באס גביר;
די אלטע צרות וועלן דיר
דעם רעכטן וועג באווייזן.
שטיי אוף! שטיי אוף! וואש אָפּ דיין שטויב
וואס פלעגט דיר מאכן פלינד און טויב;
ווי שטייף און הארט ווי אייזן!

גענוג, גענוג צו קנעטן ליים...
שטיי אוף! די מאמע רופט א היים!...
זאלסט ווי אן אדלער פליען!
א וועג א נייער הויבט זיך אן;
הויב אוף דיין גרויסע אלטע פאן,
די פאן, די פאן פון ציון!...

ראמאנטישע און לירישע לידער.

די ווילדע טויב.

צום גראניטן-פעלו איר ברוסט
ליבלעך צוגעפרעסט —
איינגעשלעפן איז א טויב
אין אן אַרלער-נעסט.

אדלער-טרוימען, אדלער-גייסט,
אדלער-קאמף און זיג,
האַבן זי באשפינט, באוועכט
און פאַרוויגט איר וויג — — —

אין דערהיים פון דעמאלט אן
לעבט זי איינזאם, שטום;
„ווילדע פויגל“, „ווילדע טויב“
רופט מען זי ארום.

„ווילדע!“ קרייט די שווארצע קרא
„ווילדע!“ זומט די פליג — — —

יונגט-טרוים! מיין טויבן-שלאף
אין דער אדלער-וויג! — — —

צוויי אויגן.

אך שמייכל, שמייכל, מירדעלע!
עס קומט א רענגבויגן
מיט הימל-בלוי, מיט הימל-גלאַנץ
פון דינע ליבע אויגן.

און דאך... און דאך — צווי אנדערע:
זי לייכטן שטיל און זעלטן,
דאך גאנצע הימלען עפנען זי,
בארעקן גאנצע וועלטן.

מיטן רעגן-טוי, מיט רויון-שטויב,
מיט גלוסט, מיט ריינעם, פיינעם, —
די צוויי, די צוויי חן-גריבעלעך
באם קלארן שמיכל ריינעם.

די נאטור.

ליכטיק שיינט דער אוונט-שמערן;
שאטנס ליגן אף די פעלדער;
פייכטע קילקייט ווייט און גיסט זיך
פון די גערמנער, פון די וועלדער.

און די גרויסע, אלטע בוימער
שאקלען מיט די גרינע בלעטער,
און מיר דאכט זיך, אז זי רוישן:
„— זע, ווי פריש איז דא דאס וועטער!“

טרעפנס טוי, ווי פערל, גלענצן
אין די לעצטע אוונט-שמראלן,
אין די פייכטע, גרינע מאַלן
שלאָגן פרישע, קאלטע קוואלן...

„קום אריין אין וואלד! מיר וועלן
דיך דערפרישן און דערקרעפטן...
ווי מיט ווייכע, גרינע פאדעם
דיך באשפינען און באהעפטן...“

„מיט א שמיילן, זיסן דרימל
וועלן מיר דיין הארץ באווייען.“

מיט א ליבן, זיסן חלום
דיך דערקוויקן און דערפרייען..."

און פון וואלד, מיט זיסע פרישקייט
אָנגעטרונקען, אָנגעזויגן,
גיי אױף צו דעם גרויסן אפגרונט,
וועלכער ליגט פאר מיינע אויגן.

ליכטיק שיינען, ליכטיק גלענצן
אין דעם רייטן, פורפור-העלן
לעצטן אפשיון פון די שטראלן
די באגאלדמע, בלויע וועלן.

אף די בלויע, שמילע וועלן,
וועלכע גלענצן ווי א שפיגל,
שוועבט א זעגל, שוועבט און פלאטערט—
ווי א גרויסער, ווייסער פליגל.

אף די שמילע, בלויע וועלן
שווימט א שיפעלע א קליינע;
און פון שיפל הער איך שטימען,
— יונגע שטימען, זיסע, ריינע...

יונגע, זיסע שטימען זינגען,
פון די שמורעמס, פון די ווינטן;
פון די שווערס, וועלכע שמרייטן
מיט די גרויסע, ביזנע אינדן,

וועלכע שווימען אף דעם אפגרונט
ווייט, אין יענע שיינע, פרייע
לענדער, וואו די זון שיינט אייביק,
וואו עס לעבן גומע, טרייע,

ליבע מענטשן, גלייך ווי איין
גרויסע, גליקלעכע משפחה—

און ווי שמארק איז זי-ער פריינטשאפט,
זייער פרידן און הצלחה...

„נו-זשע, ברידער! — אין דעם זענל
בלאָזט דער ווינט!.. נו, גיכער, גיכער!..
אונזער שיפעלע וועט פליען
אף די אינדן, ווי אַ וויכער...“

„וואלקנס שוועבן אף דעם אפגרוגט;
שווער אין שמורס איז דאס שווימען,
נאָר—פאָראויס... מיט האפנונג, ברידער!“
זינגען פרישע, זינגע שטימען.

זינגע, זיסע שטימען זינגען,
און איך זינג מיט זיי צוזאמען;
מיף אין הארצן פיל איך פליסן
נייע קרעפטן, נייע פלאַמען:

נייע האפנונג טריפט, ווי טראפנס
קאלטע וואסער אף דעם גומען
פון דעם קראנקן... אך, א דאנק אייך,
בויער, זאנגען, גראָז און בלומע.

פרייע פויגל, בלויע וועלן,
פונ'ם טיפן, הייסן הארצן,
צווישן אייך האב איך פארגעסן
מינע אלטע, גרויסע שמארצן!

ליד דער ארבעט.

פאר אייך, מינע אריבע ברידער און שוועסטער,
וואס זינגען צעזויט און צעשפרייט אף דער וועלט
וואָס קריכן און בלאנדזשען אף מויזנטער וועגן,
אין רעגן, אין שמורס, אין היץ און אין קעלט.

פאר דײך, אוי, דו אייביקער קרעכצער און זיפצער,
פארשווארצמער, פארקלאגמער, פאריאמערמער איד,
טומ שאלן און זינגען און הילכן און קלינגען
מיין פרישעס, מיין לעבעדיק-פריילעכעס ליד.

אין טויזנטער שטראמען גיסט זיך דאס לעבן
און קומט פארט צום אלטן, צום אייביקן ברעג...
די וועלט איז פאר איינעם א בליענרער גארטן,
פאר טויזנט — א שווערער, א זומפיקער וועג.

א, לויב און געזאנג דער מי און דער ארבעט!
זינגט, גריסט זיי פון הארצן, ליבנד און הייס!
געזונט זאלן זיין די הענט מיט מאזאליעס,
דער שמערן, פון וועלכן עס גיסט זיך דער שווייס!

געבענמשט זאלן זיין די ווערקשטאט, דאס שפינדל,
דער האמער, די סאכע, דער סערפ און די זעג!
די וועלט איז פאר איינעם א בליענרער גארטן,
פאר טויזנט — א שווער און זומפיקער וועג.

געשמאק זינען, ברירער, דעם שררה'ס מאכלים!
געשמאקער פון אלעם — דאס שטיקעלע בריוט,
וואס ציט זיך פון אייגענער, ערלעכער ארבעט
מיט שווייס און מיט מי, אבי נאר אן גויט.

געשמאק איז דעם שררה'ס שלאָף אין זיין צימער,
אף ווייכינקע קיסעלעך, ווייס ווי דער שניי;
געשמאקער — א שלומער פארנאכט, נאך דער ארבעט
אין פעלד, אף א קאפיצע פרישינקעס היי.

פיל ליכטיקער שיינט די זון נאך א רעגן.
די ווארעמקייט — ליבער און זיסער נאך קעלם;
נאך די, וועלכע האבן דאָס אומגליק גענאסן,
פארשטייען וואס גליקלעך-זיין הייסט אף דער וועלט.

די פייל איז פון שמאל, דער האמער—פון אייזן,
גאנץ איינפאך געמאכט און ניט איבעריק שיין,
מיט זיי אָבער מאכט מען דאס שווערד און דעם פאנצער
און טאקע די הייליקע קרוינען אליין.

דער סערפ איז פון שמאל, די סאכע—פון אייזן;
קײן צירונג קיין גרויסע זינען זיי ניט;
אין זיי אָבער ליגט אונזער קראפט, אונזער לעבן,
אן זיי איז אוממעגלעך איין איינציקער טריט.

טא לויבט-זשע און זינגט דער מי און דער ארבעט!
זינגט, גריסט זיי פון הארצן, ליפנד און הייס!
געזונט זאלן זיין די הענט מיט מאזאליעס,
דער שמערן, פון וועלכן עס גיסט זיך דער שווייס!

א מעשה'לע

פון א געוועזענעם ערד-ארבעטער.

א דערפל איז פאראנען
עס הייסט פאָבראָווי-קוט,
אמאל איז דארט געשמאנען
מיין וויגעלע... און גוט

און זיס איז מיר געגאנגען
אין יענער ליבער צייט;
דאָרט האבן געלע זאנגען
גערוישט פון יעדער זייט.

דארט האט די גרינע בלעטער
א ווינסעלע געווינגט;
א ליבעס, זיסעס ווינטער
מיין יונגע ברוסט געקוויקט.

עס האָרעווען דאָרט אידן
פון קינדווייז ביזן טויט,

און עסן דארט אין פרידן
אן אייגן שטיקל ברויט.

פארגאנגען זיינען יאָרן,
איך בין פון דאָרט אוועק —
בין צוגעגרייט געווארן
נאר צו אן אנדער צוועק:

ניט מיט דער סאכע גיין
פון אַריסקייט און נויט,
און אקערן און זייען
אלץ פאר דער שטיקל ברויט.

ניין, שטארק איז ווי א צעדער
און שטאלץ מיין הארץ אין מיר;
מיין סאכע איז די פערדער,
מיין פעלד איז דאס פאפיר!

די פערדער איז מיין סאכע,
מיין פעלד איז דאס פאפיר,
און וואָס פאר מול-ברכה
איז אָנגעגרייט פאר מיר!

— מען לעקט פון מיר די פינגער,
עס קלינגט מיט מיר א וועלט;
כאטש וואָס איז, דאָכט זיך, גרינגער —
מאָך לירלעך און נעם געלט.

יא, איך מאג זיין צופרידן,
ניט ערגער בין טויט.
איינס פעלט נאָר, ליבע אידן,
נאר איינס —
דאס שטיקל ברויט!..

צוויי טאָסטן.

ווי אויסגעטאקט פון אלטן העלפאנט=ביין
א הוילער שארבן, אויגן טיפע, בלויע
ווי ים=וואסער; א בארד א לאנגע, גראַע,
א מויל, אן איינגעפאלענעס, אן ציין,
א וואוקס א הויכער. אקסלען דארע, שמאָלע.
די ברוסט, דער רוקן—הויט און ביינער גאַלע...
א זאמד=אור האלט ער אין דער לינקער האנט,
א קאָסע אין דער רעכטער... דורות פליען
און וועלן ווי די בלעטער... יארן פליען
פארביי ווי שאמנס אף א וויסער וואַנט...
ניטא פאר אים קיין שנאה, קיין רחמנות,
ניטא קיין פרייד, קיין לייד, קיין שמערץ, און וואונד...
פארצייטן איז געווען זיין נאמען „קראַנאַס“,
די „וועלט=געשיכטע“ — רופט מען אים אצונד...
דער אלטער אָפגאט שטייט און שווייגט, באהאלטן
אין טויטן גרויען נעפל אין דער הויף...
נאר ערגעץ דארטן, דורכן פולווער=רויך
אין קויטן=קלאַנג, פון אָפגרונט פוגים קאלטן
צוויי טאָסטן הער איף קלינגען שטארק און הויף.

I.

מיט ליכט פארגאסן איז דער זאל,
דער טיש באפוצט מיט פרישע בלומען;
שאמפאניער פליסט ווי פון א קוואל...
עס קלינגט און זינגט דער גאנצער זאל
א ווי וואס! — „ניי=יאָר איז געקומען!“...
א בירגער=יום=טוב איז אין לאנד,
כ'טוז אויך מיין פירגער חוב דערפילן,

כ'מוז נעמען אויך א כוס אין האנט
 און נאכן מאַקט א וויזואט שפילן...
 ניין, ניין, לאזט רואיק שטיין דעם וויין —
 כ'דארף קיינעם ניט ממריח זיין;
 מיין כוס איז לאנג שוין פול געוואָרן
 מיט גיפּט און האַס, מיט פּיין און צאָרן, —
 כ'גיס אויס אים דיר אין פנים היינט,
 עס זאל אין היץ, אין קעלמ, אין רעגן,
 וואוהין דו וועסט זיך נאר באוועגן,
 באגלייטן דיר אף אלע וועגן
 מיין ליד, מיין פּיין; א, בייזער פיינט!...

II.

די נאכט איז טויב, די נאכט איז שטום
 און שרעקלעך פינסטער איז ארום...
 מיין פריינט! פון שמאַל איז אויסגעגאסן
 דיין גייסט, ער פלאמט מיט העלדן מאכט;
 דיין הארץ פאר טרייסט איז ניט פארמאכט,
 דיין מיר פאר האפנונג ניט פארשלאָסן;
 עס זיינען אבער דיק די ווענט
 און שטארק די שלעסער און די ריגלען, —
 און דו פארברעכסט מיט פּיין די הענט,
 די פעסט פארשמירמע אדלער-פליגלען...
 א יאר אוועק... ס'איז נייַ-יאָר היינט —
 און דורכן נעפל דורכן שווארצן
 באגריס אויך דיך, מיין חייטער פריינט,
 פון טיפן ברידערלעכן הארצן
 מיט איין געפיל, מיט איין באגער:
 עס זאל אין שווערן מאמף און שטרעבן
 פארזיסן דיר מיין הייסע טרער
 דעם גיפּט פון דיין פארסמ'טן לעבן!...

קריטישע לידער.

פאנטאזיע

דער מענטש איז א סוחר,
די וועלט א יריד;
מ'האנדלט, מ'וואנדלט
מ'קאכט און מ'זידט,
ס'איז ממש גאר רעכט
א כפרה צו ווערן,
אבי צו פאקומען
דעם רוח וואס מער...
אך ניין, ניש קיין רוח,
איך וויל, איף פאגער, —
ניש אפ מיר צוריק,
דעם קרן, דעם קרן!..

איך האב אין דעם האנדל
דאף איינגעלייגט אלץ,
דאס טייערסטע גוטס אף דער וועלט:
מיין קינדזייט, מיין יוגנט,
מיין זין און מיין הארץ
האב איך אין סכנות געשמעלט,
געיאגט זיך נאך רוח —
נאך כבוד, נאך יחוס,
געארבעט, געקאכט אן א שיעור...
אך, ברודערלעך, לאזט מיך
ארויס שוין פון שותפות —
צו שווער איז דער האנדל פאר מיר! —

צו גרויס איז דער קרן,
צו קליין איז דער רוח...
נעמט, נעמט אייך אינגאנצן
די פרייד און דאס גליק,
אי יחוס, אי כבוד,
אי חכמה, אי גבורה,
מיר גיט נאר מיין יוגנט,
מיין יוגנט צוריק!

אך, גיט מיר צוריק
די גאלדענע יארן,
וואס זינען פארגאנגען
אף אייביק פאר מיר,
אך, עפנט מיר און
דעם טויער פון גלויבן,
פון קראפט און פון האפנונג
די גאלדענע טיר!..

איר קוקט אף מיר, פרידער,
איר זיפט, איר באדויערט
מיין ארימעס לעבן,
מיין נארישן זין...
אך, ארימע מענטשן,
אך, נארישע מענטשן.
איר ווייסט ניט,
פארשטייט ניט,
ווי גליקלעך איך בין! —
ווי גליקלעך איך בין
ווען, פריי ווי אן אדלער,
צעשפרויט זיינע פליגל
מיין גייסט און ער פליט
אהין, האו עס שיינען
די אייביקע שטערן

וואו אייביקע יוגנט
דופמעט און בליט,
וואו אונזערע פריידן
און אונזערע ליידן
געפינען זיך ניט!..

די קארטנווארפערקע.

א פאר פארדארמע, אלטע הענט,
נאר הויט און ביינער ווי די כארטן;
אן אלטער שלייער אפן קאפ,
אן אלט פארשמאלצן פעסל קארטן.

אט האט איר זי ווי אָפגעמאָלט,
די קארטנווארפערקע. א זקנה,
נישטא — זוכט אויס די גאנצע וועלט —
נישטא איר גלייכן, זי איז איינע.

דאס אלטע פעסל קארטן — אך,
רבותים, גיט מיר צו פארשטיין,
וואס פאר א פח ליגט אין דעם,
וואס קאן אלץ וויסן, הערן, זען?...

נה, גיכער, באבע, גיכער, נעם
צולייג די קארטן. מאָן קיין שהיות:
דו הערסט, ווי שרעקלעך קלאפט מיין הארץ?
דו זעסט? — עס גייט מיר אויס מיין חיות...

נישט פון דערהיים בין איך צו דיר
געקומען; ניין, איך בין געווען
אין פיל מקומות און געזוכט,
געזוכט א מיטל זיך צו נעזן.

חכמים, לומדים, גרויסע לייט
די קרוין פון אונזער קאפ, די צירונג
פון אונזער פאלק — איך האב געהאפט
פון זיי צו האפן א קורירונג.

צו זיי געווענדעט האב איך מיך
מיט א געבעט אין מיינע לידער,
איך האב געוויינט, געקלאגט פאר זיי:
אך, האט רחמנות, ליבע ברידער!

היילט אויס מיין הארץ, מיין קראנקעס הארץ,
פארשליסט דעם קוואל פון מיינע טרערן;
בלאזט אוף אין מיר א הייסן פונק,
צינדט אן אין מיר א העלן שמערן.

קערט אום מיין הארץ, מיין קראנקע הארץ,
דעם אלטן הייסן, ריינעם גלויבן;
עס זאל די האפנונג נאך אמאל
ווי פריער שיינען מיר פון אויבן.

איך האב אמאל געהאט א גייסט
מיט גרויסע, שמארקע, ווייסע פליגל...
א ברוסט געקאוועט ווי פון שטאל
און אויגן העלע ווי א שפיגל;

איך האב געגלויבט: איך וועל מיין פאלק
פון שלאף ערוועקן און באפרייען;
זיין אלטע ברוסט, זיין אלטן גייסט
מיט קראפט באפרישן און באנייען.

איך וועל אים צייגן, וואו עס ליגט
דער רעכטער וועג, וואס וועט אים פירן
צו קראפט און לעבן, ליכט און גליק.
זיין קאפ באקרוינען און באצירן.

איך האב גענלויבט... און זעט, וואוהין
דאס לעבן האט מיך איצט פארטריבן!
פארביי מיין האפנונג און מיין קראפט,
נאר טרערן זיינען מיר געבליבן.

איך זינג פאנאכט מיין קינה-ליד,
איך זינג — און מיינע שכנים זאגן:
— „אך, ווען וועט ער שוין שלאפן גיין
און וועט שוין אויפהערן צו קלאנגן?!“...

חכמים, לומדים, גרויסע לייט —
איך בין אומזיסט צו זיי נאך עצות
געגאנגען. אלע הערן מיך
פארוואונדערט, קוועטשן מיט די פלייצעס;

זי ווייסן ניט, פארשמיען ניט
מיין שמערץ, מיין יאמער טוט זיי שרעקן...
נח, באפע, אפשר וועט די קארט
דעם רעכטן אמת מיר אנמפלעקן?

נח, זאג-זשע, זאג, וואס זעסטו דארט? —
א בריוו... א וועג... נח, נח... א סכה?...
דו שווייגסט, דו לאזט דעם קאפ אראפ?...
דו וויינסט?... אך, וויין ניט, וויין ניט, ליבע!

גיי, אלטע, גיי געזונטערהייט!
דיין קארט וועט מיר קיין ניט זאגן...
איך ווייס מיין גורל אף דער וועלט
און רואיק וועל איך אים פארטראגן.

איך ווייס: מיין ליד איז ווי א קוואל,
עס קען ניט אויסגעפריקנט ווערן;
נח, קלאג-זשע, קלאג, מיין ליד בין וואן
דו וועסט ניט אויסגיין אין טרערן!...

נאכט-בילדער.

אך, ווי שמוציק פינסטער, נאם,
איז אף אונזער אלטער גאס!
מירן, פענסטער שטייען אָפֿן
און דער עולם — אלע שלאפן;
שלאפן קינדער, שלאפן וקנים;
בלינדע, קראנקע — אלע אין איינעם!
איִ דעם פארקן אויבן-אָן
שטייט און שרייט דער אלטער האָן —
שטייט און שרייט זיי חי וקים,
צו א לעבן, צו א נייעם
פונ'ם שלאף צו וועקן זיי...
אך, אומזיסט איז זיין געשריין..
שמארקער דארף מען זיין פון איין
דאס צו זען, ליבער גאט!
קומט אביסל, כ'וועל אייך וויין
ווי מען שלאפט בא אונז אין שטאָט:

* *
* *

דאס וועלמל דרייט זיך,
דאס לעבן גייט זיך:
מע לויפט,
מע וואנדלט,
מע קויפט,
מע האנדלט;
מען מאכט געשעפטלעך
ביון טויט
אין טאקע אָפֿטלעך
זיצט מען אן ברויט...

מען קריכט צום אסעסאר
 מע לעקט אים די פינגער,
 די מכה ווערט גרעסער,
 דער בייטל ווערט גרינגער...
 מע שיט כאבארלעך
 אזוי ווי בארלעך,
 מיט א קרעכץ,
 לינקס און רעכטס...
 מע פארט אין טאלנע
 שירים כאפן —
 אז דער קווארטאלנע
 זאל מער ניט קלאפן...
 אין באלטע, אין האמעל
 מאכט זיך א סכה:
 מע כאפט א פאָגראמל
 און מע זאגט „ספאָסיבא“...
 מע לויפט,
 מע וואַנדלט,
 מע קויפט,
 מע האַנדלט;
 טרייבט מען פון מאסקווע —
 לויפט מען אין האלע;
 יאגט מען פון האלע —
 לויפט מען אין שפאלע;
 פון שפאלע טרייבט מען —
 איז דארף מען זיך סטארן;
 קאן מען — בלייבט מען,
 און ווארגט זיך, נארן!
 אויב ניט — איז ווידער
 א דריי די מאַשינע;
 עט, רוסלאנד, ברידער
 איז א גרויסע מדינה!

נימ דא — איז דארט,
וואס זאל מען מאכן?
און טאקע פארט
די אלטע זאכן:

מע לויפט,
מע וואנדלט,
מע קויפט,
מע האנדלט,

מע קלייבט א גבאי
הוישענה-רבה,
מע כאפט עליות —
עס איז א חיות!
מע האט א שמאט
אין שול באם ארון,
מע גייט אין באד —
צו לאנגע יארן!
מע קלייבט רבנים,
מע הערט חזנים,
מע האלט א כאר, —
עס האט א פנים
פון דריי שווארץ-יאר!..

א בריוועלע.

...מכתבך, חבר טיערער,
קבלתי, ווי די בינעלעך
די פריילעכע פון בינענשמאק
אין העלער זומער-שיין,
האט רוישנר זיך א שאט-געטאן
א גאנצע מחנה גלענצנדע
זכרונות פון די גאלדענע

און ליבע קינדהייטס-מעג —
 זכרונות פון א אידישע
 דערשראקענע נשמה'לע,
 א צאפלדיקע טייבעלע,
 וואס אפן ערשטן טריט
 פון וויגל כאפט עס אומגעריכט
 א שטויס, א שלידער... אריבע
 און עלנדע יתומה'לע!..
 זכרונות... דו געדיינקסט?
 אמאל, אין חדר גייענדיק,
 פלעגט דער פאהעלפער שלאגן אונז,
 דערנאך אין חדר קומענדיק,
 דער רבי געבן קלעפ;
 געפייניקט אין געקאטעוועט
 פון דאנערשטיק ביז דאנערשטיק,
 זיך קלאגן, דו, ליראק!..
 מסתמא, דו געדיינקסט זיי נאך
 און שא! דער מאמען סמייע ניט,
 די מעג, די זיסע, גאלרענע...
 איצט פרענסטו, חבר טייערער,
 וואס הערט זיך ניס בא אונז
 אין שמעמל? — עט, מישטיינס געזאגט,
 נייעס! גארנישט: אירן הונגערן
 און קריינקען ווי דער מנהג איז;
 די גבירים העלפן זיי —
 מיט איינגעמאכטס, מיט לימנעס
 (נאטירלעך, ווען זיי גוססען
 אין בית-החולים אינוערן,
 ניט אין דער היים בא זיך)...
 אזוי איז פון קדמונים שוין
 בא אונז אין שמעמל איינגעפירט,
 אזוי ווי כמה אנדערע

מנהגים אף דער וועלט;
צום ביישפיל נעמען: קריגן זיך
מיט זידלערייען, שעלמעניש
אין, אז גאט העלפט, מיט פעטש אמאל
מה רעש? מען ווערט איינגעוואוינט —
א פאטש איז קיין סכנה ניט,
מי'גט צוריק מיט רוח נאך
און ווידער גומע פריינט!..
איז מאכט זיך אף צו-להכעיס גאר
בא אונז אזא מין קאמעדיע:
צוויי בעלי-בתים האבן זיך
צוקריגט, און טרעף פאר וואס?
האז פאר א שטאט אין מזרח-וואנט!..
אין קלויז בא אונז איז קאלט און פייכט
און פינסטער, א דערשטיקעניש;
דאס דאך איז אלט און פויל,
די ווענט פארשימלט; יארן לאנג
ניט רעמאנטירט ווי ס'דארף צו זיין,
אזילו ניט פאריכט אמאל
קיין פענסטער און קיין טיר.
דער עולם רעדט: קיין עולה ניט
וואלט זיין, די "פאן די גאלדענע"
זאל עפעס מאן, עס זאלן זיך
א ריר טאן פונ'ם שלאף
די פני, די פריצים אונזערע —
צייט, כ'לעבן, לאנג שוין צייט!
אין מיטן דרינען, אומגעריכט,
ווערט א מלחמה... גאט מיין האר!
עס דונערט און עס בליצט,
די גאנצע וועלט ניט כאדאראס...
וואס איז? היות אין מזרח-וואנט
איז דא א שטאט וואס יעדערן

פארוועלט זיך זיצן דאָרט...
די שטאט, באדארף איך זאגן דיר,
איז אינגמלעך, א פרעמדע גאר —
געהערט צו א פאראַרעמטן,
אן אלטן בעל-הבית;
דער בעל-הבית, פארשטייסטו מיך,
ליגט געביף אין שפיטאַל בא אונז
שוין יארן-לאנג... גאר ניין, מיין פריינט,
וואס טויגן חקירות דא?
דער עיקר איז — אין ארימען,
אין וויסטן שמעטל אונזערן,
איז חושך!... ווי די הינט
אף א נבלה, האבן זיך
א שאט געמאן, א ווארף געמאן
דער שווארצער יאר ווייסט ווער —
בינדיוושינקעס און באָד-יונגען,
שכורים און אסמראזשינקעס...
עס פליען קלעפ ווי האלין,
בלוט שפריצט און טרערן ביטערע
פארגיסן אונז, פארפליסן אונז...
אן עולם-הפוך, ברודערקע,
א גהינום, ליבער פריינט!
עס ברענט, און מענטשן מרינקען זיך
אין ליד, אין פיין, אין שרעקעניש...
שלעכט, ביטער!.. און כאס רב
זיצט אן אסיפה: ס'האלטן זיך
אן עצה, קלערן, מראכטן דאָרט
די בעלי-מוחות אונזערע,
און ריידן רעדט מען דאָרט
אז פונם שלאק פון אונזערן
וועט גאר ארויס איה"ש
א טובה פארן כלל:

מ'וועט גבאים אויסקלייבן
 גאר נייע... הערסמוז? אמת'ע
 מתעסקים, רעכטע וועלט-מוזער,
 וואָס וועלן ווי א שטראם
 פון אונזער לעבן אפשוויינקען
 דעם שאנד און שמוץ, דאס העסלעכע
 און שווערע שקלאוועריי...
 איך הער זיך-צו צו זייערע
 הבטחות — בוימאיל וואַרימע
 צוגיסט זיך אפן הארץ בא מיר,
 א חיות גייט ארום
 אין יעדן גליד... אך, מייערער
 און ליבער פריינט! דו קענסט דאך מיך:
 איך בין ניט קיין פאָליטיקער,
 איך בין א פראָסטער איד
 אף קיין אסיפות גיי איך ניט,
 קיין עצות קהל גיב איך ניט
 און זאָג קיין דעות ניט;
 נאר אין מיין ארים ווינקעלע
 פון קינדווייז עלנד זיצנדיק,
 אוי, פיל איך יעדן שטאָך
 און יעדן פריי... איך ווארט. איך האָף
 און גלויב — איך, קבצן ביטערער,
 איך קאליקע פאַריאַמערטער,
 דערשראָקענער, דערשלאַגענער,
 איך ווארט, איך האָף, איך גלויב!..
 דערווייל איז אָבער, ברודערקע
 שלעכט, ביטער... כל ישראל—שמיים—
 חברים, און די קלעפּ,
 די קלעפּ, די שווערע אייזערנע
 כאַפּ איך דערווייל!.. די פני,
 די מיוחסים אונזערע —

זיי גרייפן זיך אין גיכן שוין
גבאים קלייבן... אייניקע
געניסן שוין פארויס
די גדולה פון א גבאי זיין,
דאס מתיקות, דעם גן-עדן-טעם
פון זיצן אויפן-אָן...
און איך, איך קבצן פינסטערער,
פארגיי דערווייל פון נויט, פון פיין,
פון גוואלד, פון אַנגסט, פון שרעקעניש...
די לעצטע כחות צאנקען שוין,
דאס חיות גייט מיר אויס!..

איר הערט דעם קלאַג דעם ביטערן,
דעם יאָמער און געשריין?
זאגט, ליבע פריינט, וואס ענטפערט מען,
וואס ענטפערט מען אף זיין?..

דער טויטער חתן.

עס ברענט דער פראסט, די בויער שטייען
ווי אין תכריכים אַנגעטאָן...
ווי אין אַ שדים-דומפל דרייט זיך
דער ווינט, כאפט אופ די ווייסע פאָן

און פאמשט און פלאטערט אין דער לופטן...
די וויזגע קלאגט און ברומט, און זידט...
און אין דער פינסטער קלינגט פון קבר
אַ ליד, א ווילד און שרעקלעך ליד:

— אאו! אאו!.. פלי, פלי, מיין קלאג-ליד,
אף בערג און טאל, אף וואלד און טייך!..

חברים ליבע! ברידער מיינע!
אאו... איך ליג און ווארט אף איך...

„איך ליג, פארוויגט אין זיסן חלום...
די נאכט — זי ציט זיך אָן אן עק...
ניט ברייט, ניט לאנג איז מיין געלעגער,
צו-שווער אביסל איז מיין דעק...“

„נאָר שטייט... ווארט אויס... איר קענט מיין כלה?—
מיין גאלדן הארץ, מיין זיסע טרייסט,
מיין קרוין, די בת-מלכה די קלארע?
און ווייסט איר, ווייסט איר, ווי זי הייסט?“

„א הארץ, געוועכט פון טוי און שמראלן,
פון יוגנט-פרייד, פון פרוילינגס-לופט;
די אויגן אירע זיינען בליצן,
דעם אטעם — ריינער בלומען-דופט.“

„וי גייט — און שטיינער זיינגען שירה
מיט פערל שיט דער וואסער-פאל;
פון יעדן בליק בליט-אוף א וויינשטאָק,
אף יעדן טריט פליסט-אוף א קוואל.“

„דער וויסער וואלקן איז איר זעגל,
דער רעננבוין איז איר בריק...
אף, זאגט-זשע, זאָגט — איר קענט מיין כלה,
מיין גאלדן הארץ, מיין טרייסט, מיין גליק?“

„אין „העלדן-גייסט“ איז איר געבורט-ארט
אין „קאמף און זיג“ איז איר געצעלט...
„פרינצעסין-פרייהייט“, „פאלקס נשמה“
און „פאלקס-גליק“ הייסט זי אף דער וועלט...“

„איך בין געווען איר חתן... הערמ איר?
ס'איז אלץ געווען מיר ליב און גוט, —
איך האָב מיט פריד פאר איר געאַפּפּערט
מיין הארץ, מיין גייסט, מיין מאַרד, מיין בלוט...

„דער מאמע האָט מיך אָפּגעוואשן,
ווי צו דער חופּה צוגעגרייט;
די מאמע האט א העמד א נייע,
א שניי-ווייסע העמד מיר אופגענייט;

„די פּושקעס האָבן ווי כלי-זמרים
געשפּילט דעם חתן „מול-טוב“...
פארהיילט געווארן אלע וואונדן...
א גוטע נאכט! א זיסער שלאָף!..

„און קדיש זאָגט נאָך מיר דער זידע,
ס'זאל שמיל און זיס מיין רו מיר זיין...
נאָך וואס-זשע ווייסטו, אלטער זידע,
פארברעכסט די הענט מיט קלאג און פּיין?

„צי אפשר מיינסטו ווירקלעך מאקע,
אז איך בין מויט?.. ניין, זידע, ניין!
איך לעב, איך לעב! איך פיל! איך צאפל!..
אויס קדיש זאָגן! אויס געוויין!..

„איך לעב און פיל נאך הייסער, טיפּער
ווי פריער, פול מיט העלדן-מאכט;
איך קוק מיט מויונט העלע אויגן
גלי-דורך די קאלטע, מויטע נאכט!..

„איך אמעס איצט מיט מויונט פריסטן;
אין מויונט הערצער קאָכט און זידט

מיט האס און צאָרן, קראפט און גלויבן
מיין בלומ, מיין קללה שאלט און פליט.

„און פלאמט און פלאמערט אין דער לופטן...
איך כאפ ארום מיט טויזנט הענט,
צעפייג, צערייס די אלטע קייטן,
צעברעך. צעווארף די אלטע ווענט!..

„ווארט, עלנד פאלק, דו, מלך אביון!
פארשטיק דיין לייד, האלט איין דיין קלאג,
ס'וועט אופגיין דיין נחמה-שמערן,
ס'וועט קימען דיין דערלייזונגס-טאג!..“

.

עס ברענט דער פראסט... די בוימער סקריפען...
דער בייזער וויכער רוישט און זידט..
איר, אלטע, עלנדע און קראנקע,
איר הערט דעם טויטן חתנים ליד?..

פראזא.

לכבוד התורה.

I.

ווי א כלה, ווי א בת-מלכה, אנגעמאן אין אירע בעסטע, שענסטע קליידער, האט געשיינט די יונגע אומ-שולדיקע וועלט, פינף טויזנט זעקס הונדערט ניין און פער-ציק יאר צוריק.

ניט נאר דער וואונדערשיינערגארטן-דער גן-עדן, וואו עס האט אין אנפאנג געוואוינט דאס ערשטע פאר-פאלק, נאר אויך די גאנצע גרויסע וועלט האט געבליט און געדופטעט ווי א פרישער בלומען-שמאק, באלייכמעט פון דער גאלדענער זון, באשפריצט מיט פרישן, זילבע נעם טוי.

קיין איינציקער זיפן האט זיך ניט געהערט אין דער לופט; קיין איינציקע טרער איז נאך ניט געפאלן אף דער פרישער, בליענדער, גליקלעכער ערד.

אונטער די גרינע איילבערט און ציטראנען-בוימער זיינען געלעגן און געווארעמט זיך קעגן דער זון די גרויסע, פורכטבארע לייבן און לעמפערטן, און נעפן זיי האפן זיך רואיק געפיטערט הירשן און אינדן, פי און שעפסן.

אף די צווייגן פון די הויכע, שמאלצע צעדערן זיינען זיך רואיק געזעסן אין זייערע נעסכטן, איינער נעפן דעם אידערן, דער גרויסער, שמארקער אדלער און דאס שוואכע, קלייניקע טייבעלע.

די ביוזע שלאנג און דאס שלאפע, ארימע העזעלע
האבן געטרונקן פון איין קוואל און איינס נעבן דעם אנדערן
זיך געלייגט אפרוען.

די גאנצע, גרויסע וועלט, מיט אירע וועלדער און
פעלדער, בערג און מאָלן, שטראמען, טייכן און אפגרונטן,
האט געזונגען די גרויסע, הייליקע שירה — איר ערשטעם,
שיינעם מארגן-ליד...

עס איז געווען דער זיבטער טאג — דער ערשטער
שבת אף דער וועלט...

אין זעקס טעג האט דער בורא פאשאפן די וועלט —
די ערד מיט אירע פעלדער, טייכן, בערג, וועלדער, מאלן
און אפגרונטן...

— האט איר געלעזן דאס ביכעלע, אין וועלכן עס
איז פאשריבן, ווי אזוי דאס איז פארגעקומען?

— נו, פארשטייט זיך! א שאלה!.. וועלכער איר האט
ניט געלייענט דאס ביכעלע? —

דאס ביכל, אין וועלכן פאשריבן עס איז
שוין לאנג, פון די גאנץ אלטע יארן
די אלטע געשיכטע פון דעם, ווי אזוי
די וועלט איז געבארן געווארן...

יעדער אידיש קינד האט געלייענט די געשיכטע און
יעדע וואך, יעדן זיבטן טאג, לייענט מען דאס ליבע, היי-
ליקע ביכעלע..

יארן פליען, יארן שוועבן...
ווי א שטראם פון פארג אין פעלד
פליסט די צייט דורך אונזער וועלט,
שוויינקט אראפ אין אונזער לעבן
קראפט און יוגנט, גליק און נויט,
יאמער, הערשאפט און פארמעגן.

אלע סמעזשקעס, אלע וועגן
פירן, כריינגען גלייך צום טויט...

פיל פיל, פון דעם, וואס איז פארגעקומען אף דער
וועלט, איז שוין פארגעסן געווארן, אבער דער חוק פון
דעם ליבן שבת-קודש לעבט נאך פון איצט בא יעדן אידן
און דערמאנט אונז אף מעשה-ברשית — אף דעם זיבנטן
טאג, אין וועלכן דער אויבערשטער האט געמאן דען און
קלייבן נחת, קוקנדיק אף דאס, וואס עס טוט זיך דארט,
אונטן, אף זיין ליבער וועלטל...

און יעדן פרייטיק זיצט דער בורא-עולם און קוקט
אראפ פון אויבן אף דער וועלט, וואו זיין פאלק-ישראל
פראוועט דעם ליבן, הייליקן שבת...

אך, וואס פאר א נחת עס איז צו קוקן!

מען קערט, מען וואשט, מען רוימט, מען פילט די
פיש, מען פארקומט דעם משאלנט, מען איז מקבל-שבת, מען
עסט אָפּ די ערשטע סעודה, מען שלאפט זיך אויס, מען
טרינקט אפ שבת-דיקן טיי, מען גייט אוועק אין שול, מען
דאוונט אָפּ שחרית, מען נעמט אויס, מען רופט און כהן
און מען הויבט אן צו...

צו שלאגן זיך איבער עליות!!!...

II

די שמילע, פינסטערע נאכט האט איבערגעצויגן איבער
דאס לאנד מצרים איר דונקל-בלויען שליער, און אויסער,
געשמאקער שלאף הערשט איבער אלע גאסן, אין אלע
היזער.

די גרויסע טעמפלען מיט די מירמל-שטיינענע, זיל-
פערנע און גאלדענע אפגעמער, די שיינע פאלאצן מיט די
גערמנער און בלומען-שמאקן, די צוויי גרויסע פעסטונגען,
פיתום און רעמסס, וואו יעדער שטיין, יעדער ציגל איז
באגאסן מיט אידישן שווייס און אידישע ברען; דער טייך

נילוס, וואו עס שווימען ארום מויונטער קליינינקע אידישע
נפשות'לעך, דערשטיקטע, דערטרונקענע, און אויף דאס לאנד
גשן, וואו מויונטער אידישע מומערס באניסן מיט הייסע
בימערע טרערן די פוסטע וויגעלעך פון זייערע אומשולדיק-
געטויטע קינדער — דאס גאנצע לאנד איז באדעקט מיט
פינסטערניש, און א מיפער שלאף הערשט איבער
אלע גאסן.

קין איינציקע שפימע הערט זיך ניט אין דער שמי-
לער נאכט, קין איינציקן מענטשן זעט מען ניט אין
דער פינסטער...

עס שלאפט דער הער אין גרויסן פאלאץ,
אין זייד, אין סאמעט איינגעהילט;
עס שלאפט דער קנעכט—געלייגט צו קאפנס
א זאק מיט אלטע שמרוי געפילט.

דער זקן זעט אין שלאף זיין יוגנט,
זיין אלטע גליק, זיין פרייד און מאכט...
און ליבנד גיסט אי רוי, אי קרעפטן
אין יעדעס הארץ די שמילע נאכט...

שמיל און רואיק איז אין אלע גאסן... נאר וואס
גלענצט עס און שיינט דארט פון ווייטן? א גערויש פון
פליגל טוט זיך הערן אין דער לופט... א גייסט, א געט-
לעכער גייסט שוועבט און הויבט אן אראפלאזן זיך פון אויבן...
זיינע ברייטע, ווייסע פליגלען גלענצן אין דער פינסטער...
דאס לאנגע שנייד-ווייסע קלייד פלאטערט אין דער לופט...
פון זיינע לאנגע גאלדענע לאקן, פון זיין ליכטיקן שמערך, פון
זיינע אויגן — ר זיין גאנצן אומשמערבלעכן קערפער
ציען זיך העלע, ליכטיקע שמראלן, באשיינען און באליכטן
ארום אים די פינסטערניש...

נידעריקער און נידעריקער שוועבט דער געמלעכער
גייסט און אס ענדע לאזט ער זיך אראפ אף דער הויפט-
שמאט פון לאנד מצרים...

שמיל, לאנגזאם לאזן זיך אראפ און לייגן זיך צונויף
אונטער זיינע אקסלען די ברייטע, ווייסע פליגלען, און
שמיל און רואיק הויבט ער אן גיין דורך די גאסן, פון
הויז צו הויז, פון איין פאלאץ צום אנדערן...

בא יעדן טויער, בא יעדער מיר שמעלט ער זיך
אָפּ אָף איין אויגנבליק, הויבט אָף זיין רעכטע האנט און
מיט א פייערדיקן שווערד, פון וועלכן עס טריפן טראפנס
בלוט, רירט ער זיך צו צו די מירן...

און דארט, וואו ער רירט זיך צו מיט דעם פייער-
דיקן שווערד, בלייבט א גרויסער דונקל-רויסער פלעק...

שרעקלעך זיינען די פלעקן פון דעם שווערד! — דאס
זיינען סימנים פאר דעם מלאך-המות, וועלכער גייט טריט
בא טריט נאך דעם געמלעכן גייסט מיט די גרויסע, ווייסע
פליגלען; טויזנטער זינדיקע נפשות פאלן טויט איינער נאך
דעם אנדערן — דאס זיינען די בכורי-מצרים...

— האט איר געלעזן דאס אלטע הייליקע ביכעלע,
איך וועלכן עס איז באשריבן די מעשה פון יציאת-מצרים?
— נה, פארשטייט זיך! ווער האט דאס ניט געלעזן?
ווער האט ניט געלייענט

די געשיכטע, ווי אזוי
אין די אלטע יארן
האט געארבעט אונזער פאלק
און פארשווארצט געווארן.
און ווי וואונדערלעך דערנאך,
פול מיט פרישן, נייעם
גליק און קראפט, איז עס ארויס
פון דעם לאנד מצרים...

דריי מיוזנט יאר זיינען שוין פארגאנגען זינט דאס
האט פאסירט, — און ביז איצט איז נאך געבליבן דער
זכר פון דעם גרויסן נס.

מען וואשמ, מען שמירט, מען רוימט, מען פוזט,
מען שיערט, מען כשר'ט, מען רעדלט און מען באקט
מצה, מען גייט אין שול, מען דאוונט אָפּ שחרית, מען
נעמט ארויס די ריינקייט, מען שמעלט זיך אפ אף קריאה=
לפסח און מען הויבט אָן צו...

צו שלאגן זיך איבער עליות!!!...

III

אפטמאָל, זיצנדיק אונט=צייט איינער אליין אין מיין
צימער, דערמאן איך מיך אף די אלטע פארגאנגענע יארן,
און פארשירענע דערינערונגען און פילדער פון מיין קינד=
הייט שטייען אף פאר מיינע אויגן און יעדעס פיצעלע
זעט אויס אזוי דייטלעך, אזוי קלאר, גלייך ווי דאס וואלט
געווען מיט עטלעכע מעג צוריק.

אלע דריי שול=הויפן אין אונזער שמעטעלע ליגן
פאר מיר אויסגעשפרייט ווי א מישמוך; יעדע באנק, יעדער
שמענדער שטייען פאר מיינע אויגן ווי לעבעדיקע; ובפרט
אין אונזער שול, דאס הייסט אין דער שול, וואוהין איך
פלעג מיט מיין טאטן ע"ה גיין דאוונען, איז מיר באקאנט
יעדעס ווינקעלע, טאקע ווי דער פסוק זאָגט: «מזרח שמש
עד מבואו» — פון מזרח=וואנט ביז דעם האַנד=פּאַס אין
פאָרהויז, אף פיל גוטע גליקלעכע שטונדן דערינערט מיך
יעדעס ווינקעלע פון דער אלטער ליבער שולכל:

אט דא—דערמאן איך מיך, בין איך געשמאנען בעת
עס האט געזאגט ר' הלל פאריצער ע"ה... איך געדיינק...
אך, וואס פאר א חיות איז מיר געגאנגען איבער אלע
אברים, מיט וואס פאר א פארגעניגן האב איך א פופצנ=

יאָריקער ווייסער חבר'ניק, געשלונגען יעדעס וואָרט, יעדן זיפּץ און יעדן קרעכץ, וואס האָבן געמאָן ארויסגיין פון זיינע זיסע, באמת זיסע, מחיהדיקע לעפּצן.

און אָט דאָ נעפּן ר' מרדכי אהרנ'ס שמענדער, בין איך געשמאַנען, לייענען=ציים, ווען מען האט מיך צום ערשטן מאָל אופגערופן מפּטיר... א, ווי פיל טיפע כּיט=ראָסטן זיינען דאמאָלס געזעסן אט אין דעם קליינעם מענטש=שעלע! איך בין מיר געשמאַנען און גאַנץ רואיק געשמעסט מיט ר' מרדכי אהרנ'ס בן-יהוד'ל וועגן אליהו דעם שוחט'ס — אונזער ביידנס דם=שונא — און אז דער בעל-קורא האט אויסגערופן מיין כשרן נאָמען, האב איך מיך א קער געמאָן צו דער בימה מיט אזא מין קוק, גלייך ווי איינער זאָגט: „האַ? וואָס? מוּד? נו, בקיצור, כּוועל אייך מאָן די טובה“... און וויסן האב איך געוואוסט גאַנץ גוט, אז מיט מיין היינטיקן מפּטיר וועל איך די גרעסטע נקמה האבן אין אליהו דעם שוחט'ס און אין אלע אנדערע מינע שונאים...

היינט טאַקע די בימה אליין — די בימה, אף וועל=כער איך, דער איצטיקער עלנדער זשאַרגאָן=מחבר'ל בין ניט איינמאָל און ניט צוויי מאָל געשמאַנען און געשיינט הי די ליכטיקע זון, לייענענדיק פאר אן עולם אידן א גאַנצע סדרה און טאַקע כּרבעי, מיט אלע שלשלת'ן אויס=געקרייזלטע און אויסגעפלאַכמענע — א חיות!..

אך, טייערע, ליבע גליקלעכע מענ!

אינס נאר איז מיר קשה: פאר וואָס עפעס קומט אויס, אז יעדעס מאָל, ווען איך שמעל מיר פאַר אין מינע געדאַנקען אונזער שול, שטייט אוף פאר מיר דער זכרון אדער פון א פינסטערע קללה, אדער פון א הייסן, פייער=דיקן פאַטש מיט א הודעריי פון אן איבערגעקערטן שמענ=דער, פון אן אראָפּגעוואָרפענעם ליכטער, אן אויסגעזעצטע

שוים מיט א קלינגעריי און א קלאפעריי; און יעדעס מאָל,
סי שבת, סי יום-טוב דוקא בשעת לייענען — בשעת
לייענען

די הייליקע תורה, דעם איינציקן שאַץ,
וואס איז אונז געבליבן פון אונזער פארמעגן;
די תורה'לע — וועלכע פון לאנד און צו לאנד
מיר האבן געטראגן אין ווינט און אין רעגן,
אין שטורם, אין האגל, אין היץ און אין קעלט,
— דער איינציקער אונזערער טרייסט אף דער וועלט.

סכות — שמעל איך מיר פֿאר — סכות א פאר טויזנט
יאר צוריק:

דער לעצטער גארב איז שוין אראפגעפירט פון
פעלד; דאָס לעצטע היינגל וויינטרויבן איז שוין אראפ=
גענומען געווארן און אריינגעבראכט אין קעלמער; פון די
הויכע בערג פון אפרים ציען זיך לאנגע קאראוואנען פון
קעמלען און מויל-אייוולען אנגעלאָדן מיט גארבן און מיט
פירות; דורך דעם מדבר עין-גדי, פון גלעד, פון דעם לאנד
דן און פון אלע עקן, פון אלע זייטן גיען עולי-רגל,
שמאט און דארפס-לייט, זקנים און קינדער, בחרים און
בתולות, מיט געזאנג און מיט פרייד, צום בארג ציון, צום
בית-המקדש...

און דארט, אף דעם בארג ציון, אין דעם גרויסן
פרעכטיקן טעמפל, קניען טויזנטער און צענטוויזנטער פרייע
און גליקלעכע אידישע קינדער, הערנדיק דאס זיסע געזאנג
פון לויים און די שטימען פון די הייליקע כלי זמר.

דארט אף דעם הייליקן בארג שטייט דער כהן=
גדול פאר דעם מזבח, אף וועלכן עם זיינען געבראכט
געווארן זיבציק אקסן, זיבציק קרבנות מכפר צו זיין אף די
זינד ניט נאר פון דעם פאלק ישראל, נאר אויך פון אלע

פעלקער פון דער וועלט. — דו, גרויסער גאט! דו,
שטארקער גאט! — איז מתפלל דער כהן-גדול:

„הער צו די תפלה פון דיין קנעכט
וואס שטייט פאר דיר דעם קאפ געבויגן!
וועק אוף דאס קאלטע. טויטע הארץ,
מאך אוף די טונקלע, בלינדע אויגן

„פון יענע פעלקער אף דער וועלט,
וואס בלאנדושען אף די קרומע וועגן...
ווי אף די פלום דעם מארגן-טוי,
ווי אף דעם זאנג דעם פרישן רעגן,

„פארגיס אף זייער טונקלען זין
דיין בארימהארציקייט פון אויבן,
באלייכט זיי מיט דיין שוין און מאכט,
דערקוויק זיי מיט דעם ריינעם גלויבן;

„און ווי די אפגרוגמן באדעקט
דער טיפער ים פון אלע עקן,
זאל גלויבן, ווארהייט, וויסנשאפט
פון עק ביז עק די וועלט באדעקן!“...

היינט — שבועות? דער ליבער גרינער יום-טוב,
וועלכן עס פייערט די גאנצע נאטור, אנטוענדיק זיך אין
די בעסטע, שענסטע קליידער, — דער יום-טוב, וועלכער
דערינערט אינו אף דעם גרעסטן און גליקלעכסטן טאג,
וואס איז פארשריבן אין אונזער געשיכטע — אף דעם
טאג מתן תורה! שבועות... נאר, צוריק ריינדריק — מיט
וואס איז, זאגט מיר, רבותים, שבועות ערגער פון סכות
אדער פון פסח. פון ראש-השנה, פון יום-כפור, און פון אלע
אנדערע ימים-טובים? אידעלעך ווינען דא אף גאטס וועלט,
קיין עין-הרע, ווי פאב, א תורה איז דא אן איין אייגן-
ציקע, עליות איז סך הכל נישט מער פון זיבן, א נשמה

האט יעדערער, א אידיש הארץ וויל, א האנט איז דא, א באק איז גלאט און ווייך און ווארעם, — איז בכך, פאר=שטייט זיך שוין ממילא, אז עס מוז נולד ווערן און מיין זאך, וואס איז אי גלאט, אי ווייך, אי ווארעם... היינט א פאטש איז דאך געגליכן צו א צוואנג: „צבת בצבת עשויה“... — איין פאטש מאכט דעם אנדערן. חוץ פעטש זיינען דא אף דער וועלט קללות, זידלעריי, מי=שביד'ס, הזכרת נשמות און אנדערע „פרפראות“, וואס פאסן אויך גאנץ גוט צום ענין... א קלייניקייט אביסל! איז בכך שיטן זיך לכבוד התורה אועלכע פערל, וואס עס איז א קוויקע=ניש צו טוקן און צו הערן.

— „מאין באת? — שרייט נחמן קלעק צו בערל לעמעשקע, — „אטקודאווא? א? דו קבצניו, שלעפער! דיר שטיי דיר? א פאטשעמו? וואס? האסט איינגעלייגט א חלק? גענוג דיר א פאיאק צו מנחה, אדער באקע גאר א פראסטן פאנידעלניק, בא די סאפאזשניקעס אין שול . . . אראפ פון דער בימה, דאלאי!“...

און וואס זאגט בערל לעמעשקע?

בערל לעמעשקע זאגט גארניט, אדער כמעט גאר=ניט! נאר בא אים איז דער לשון אריין אין די ידים, איז... נו פארשטייט איר דאך, שלאגט מען זיך פסח צום מל, שמיני עזרת צום גשם, שמחת=תורה צו הקפות, שבועות זו אקדמות, און שבת=הגדול אדער שבת=שירה כאפן אויך אמאל עמלעכע גומע בעל=הבית'ישע פעטש... היינט וואו איז א מאנטיק און א דאנערשטיק — וואס איז? וואכעדיקע קלעפ זיינען אויך ניט קיין שפענדלעך . . . א כלל:

מישלאגט זיך,
מיפלאגט זיך,
מירייסט זיך,
מבייסט זיך,

ווי פויגעלעך פליען
אי פאות, אי בערד,
עס כלינגען די שויבן,
עס ציטערט די ערד;

מיאיו מזכיר נשמות
מיט קללות, כאראבעס —
די פעמערס, די מומעס,
די זיידעס, די באבעס,

עס פלאמען די אויגן,
עס טרעשמשן די קעפ,
עס ניסן זיך ברכות,
עס שימן זיך קלעפ...
מיבייסט זיך,
מירייסט זיך,
מיפלאגט זיך,
מישלאגט זיך,

עס פליען די שמענדערס,
די לייכמער, די ביינק,
עס שימן זיך קללות
און חרמות און קריינק;
עס שימן זיך, ניסן זיך
חרמות און קללות
פון ארון צום עמוד
פון עמוד צום פאלעש,

פון פאלעש אין שול=הויף,
פון שול=הויף אין גאס...
דאס שמעמעלע הודיעט
און ברומט ווי א פאס...

און אט דאס אלץ — לכבוד התורה!!!...

„דאס ביסעלע בוימאיייל“.

(פילרער און געראנקען)

I

פיל מעג, פיל וואָכן און יאָרן זיינען פארגאנגען,
זינט עס האט זיך געענדיקט די גרויסע שרעקלעכע מלחמה,
און אף דעם הויכן טורם פון מצדת-דוד האָט זיך אופגע-
הויבן און געבליבן שטיין הויך און שטאַלץ אין דער לופט,
ד פאָן פון אנטיזכום מלך יון...

קיין איינציקער מופת האט זיך ניט גערויכערט, קיין
איינציקער קרבן איז ניט געבראכט געווארן אין דער גאַנ-
צער צייט; פארשמערט זיינען געוואָרן די שבתים אין ימים-
טובים; די כהנים האָבן אויסגעמאַן זייערע הייליקע קליידער,
די לויס האבן פאַרלאָזן זייערע כלי-זמר, זייער הייליקן
דינסט אין גאָטס הויז; אנגעמאַן אין זעק און פאשאַמץ די
קעפ מיט אַש, זיינען געלעגן יונג און אַלט אף די קברים
פון די נביאים, נעבן די צעבראַכענע מופחות, געבראַכן די
הענט, געוויינט און געשריען צו דעם בורא-עולם... נאר
אומזיסט איז געווען זייער געבעט, אומזיסט האבן זיך גע-
גאַסן זייערע טרערן...

ווי א סמאיע היישריקן, וואס באדעקט א פעלד, זיי-
נען גענאנגען די חילות פון אנטיזכום איבער דאס לאנד,
פון שטאַט צו שטאַט, אף יעדן מאַרק, אף יעדער גאס
האבן זיי געבויט מופחות און מיט שווערד אין דער האַנט,
מיט אייזן און מיט פייער געטריבן דאס פאָלק מקריב צו
זיין קרבנות צו זייערע שטיינערנע און הילצערנע אפגעטער...

און דאס פאלק, דאס דערשראָקענע און פארמוטשע=
מע פאלק, איז געגאָנגען, געלאָפן צו די מזבחות, נעקניט
און געפוקט זיך צו די אָפגעטער... אף יעדער גאס, נעבן
יעדן הויז, האָט געפלאַקערט א מזבח... די ספרי-תורות
האט מען געריסן אף שטיקער און געווארפן אף די מזבחות,
אף וועלכע עס האָבן זיך געשמאַליעט און געבראָטן חזירים
און אנדער ממאדיקע חיות...!

יעדן חודש פלעגן אָנקומען די חילות פון אנמיוכוס,
און דעם, ווער עס האָט ניט געוועלט מאן זייער באַפעל,
האבן זיי געטויט... די מוטערס, וועלכע האבן זיך דער=
וועגן מל צו זיין זייערע קינדער, האט אנמיוכוס באַפעלט מיט
צו שלאָגן: פאר זייערע אויגן פלעגט מען אופהיינגען
זייערע אומשולדיקע קינדערלעך, שמעכן און שניידן זיי
אף שטיקלעך...

פיל אידישע פרויען זיינען געפאלן פון דעם שווערד
פון אנמיוכוס; פיל נפשות, אלטע און יונגע, האבן ליבער
דעם טויט גענאָסן, איידער צו פאָלגן דעם רשע, אום צו
בלייבן געטריי דעם איינציקן גאָט און זיין הייליקער-תורה.

II

באגאָסן מיט דעם שיין פון דער ליכטיקער און
וואַרעמער זון און ארומגערינגלט מיט פאַלמען און אייל=
בערט-בוימער, שטייט אף דעם באַרג מודעית דאס קליינע,
שמילע שמעטעלע, וואו עס האוינט זומער-צייט דער כהן=
גדול מתתיהו מיט זיינע פינף זין: יוחנן, שמעון, יהודה,
אליעזר און יהונתן.

שמיל און רואיק איז געווען אין דעם קליינעם שמע=
שלע פיל יאָרן נאכאַנאַנד, ביז עס איז געקומען דאס
גרויסע אומגליק אף דאס גאַנצע לאַנד און האט פאַרכאַפט
אויך דאס רואיקע, שמילע שמעטעלע, ווען דער שטורם
רייסט ארויס מיט די וואַרצלען די גרויסע, שמאַרקע, הונ=

דערם-יאָריקע צעדערן — קען דען בלייבן שמיין דאס
קליינינקע, שוואַכניקע קירשן-בויםעלע?

א גאנצע מהנה יונים (גריכן) מיט זייער קאמאנדיר
האבן פארנומען אלע גאסן — אין מיטן שמעטל, אפן
מאַרק, שטייט שוין א מופת אָנגעגרייט צו בריינגען א
קרפן די גריכישע אָפגעמער.

-- „גייט! גייט! — שרייט דער שר פון די יונים:
— קניקט, בוקט זיך צו אונזערע געטער, צו די געמער, פאר
וועלכע עס קניט אויך מיין גרויסער, שמאַרקער קעניג
אַנמיכוס! ווארפט אוועק אייער גאָט, וועלכער האט אייך
פארלאָזן און איבערגעגעבן אין אונזערע הענט, ווארפט
אוועק אייער תורה, דורף וועלכע איר האט איבערגעטראָגן
אזוי פיל צרות, שלעג און שמערצן... אייער בית-המקדש
איז פוסט, אייערע פּאַלאַצן פארוויסט, אייערע אוצרות פא-
רויבט, טויזנטער און צענטוויזנטער נפשות זיינען געפאלן
פון אונזער שווערד: דאס גאנצע לאנד איז געווארן ווי
איין גרויסער בית-עלמין פאדעקט מיט קברים, און וואָס א
טאָג פאלן אלץ נייע און נייע נפשות, פארגייען פון הונגער,
פון נוים, און שמערצן... און אין דעם נאָמען פון מיין
קעניג, דעם גרויסן, שמאַרקן אַנמיכוס, וועלכן עס זיינען
אונטערטעניק צענדליקע פעלקער און פאר וועלכן עס
ציטערט די גאנצע וועלט, אין זיין נאמען זאג איך אייך"...

אין דער מינוט האָט זיך דאס פּאָלק צעטיילט אָפּ
בידע זיין, דורכלאָזנדיק צום שר אן אַלמן גרויען מאן...
— דער כהן... דער כהן-גדול גייט"..." האָט זיך
דערהערט פון אלע זייטן...

אנגעטאָן אין בגדי שרת, אין די הייליקע קליידער,
מיט דעם חושן-ואפוד אָפּ דער ברוסט, מיט דער מצנפת
און דעם ציץ אָפּן קאָפּ, איז צוגעגאַנגען צו דעם שר דער
אלטער גרויער מתתיהו.

זיינע לאנגע און שניי-ווייסע האר און זין גרויע
באָרד האָפֿן געגלאַנצט אין דעם שיין פֿון דער זון; זיינע
באקן זיינען געווען בלאַס און דער גאַנצער קערפּער האָט
אויסגעזען מיר און אָפּגעשלאַפּט, נאר אין די אויגן האט
געגליט אַ הייסער פייער פֿון פּאַרבאַרגענעם צאָרן און
איבער זיינע בלייכע ליפּן איז צייטנווייז איבערגעלאָפֿן אַ
ציטערניש ווי באַ אַ מענטשן, וועלכן עס כאַפּט דורך די
קעלט אין אַ גרויסן פּראַסם...

— מתתיהו! — האט זיך געווענדט דער שר צו
דעם אלטן כהן — דיין קאפ איז באַדעקט מיט גרויע
האַר און מיט דעם הייליקן מצנפת, און אף דער פּרוּסמ
ליגט די הייליקע גייסלעכע צירונג; הער-זשע אויס מיינע
רייד; צו דיר, צו דיין פּאַרשטאַנד ווענד איך מיך איצט
מיט מיינע ווערטער:

האַב רחמנות אף זיך, אף דיין הויז-געזינט און אף
דיין פּאַלק, וועלכעס וועט דיך פּאַלגן און טאן אַלץ, וואס
דו וועסט באַפעלן. דער גרויסער שטאַרקער קעניג
אַנטווכוס מלך יון דעדט צו דיר מיט מיינע לעפּצן; גיי
צו צו דעם מזבח און בריינג דעם קרבן, וועלכער...

— ניין! — האט א געשריי געטאן דער אלטער
מתתיהו — ניין! איך וועל ניט צוטערעמן צו דיין מזבח, איך
וועל ניט קניען פאַר דייןע שטיינערנע, שטומע און טויטע
אַפּגעטער! איין גאַט איז דא אף דער וועלט, איין איינציג-
קער, דער גרויסער שטאַרקער גאַט, וועלכער האט באַ-
פּרײט מיין פּאַלק פֿון קנעכטשאַפּט, באהיט און באַשיצט
פֿון טוויזנטער אומגליק! צו אים, צו דעם איין איינציקן,
גרויסן, שטאַרקן, ליבן גאַט הויב איך און מיינע הענט...
היכל און ערד, בערג און טאַלן! זייט מיינע עדות, הערט
מיין גרויסע, מיין אויביקע שבועה: מיט מיין גאַנצן האַרצן,
מיט מיין פּאַרשטאַנד, מיט אַלע געפילן און געדאַנקען,
מיט יעדן גליד, יעדן אדער, ביז דעם לעצטן טראָפֿן בלוט,

ביו דעם לעצמן אויגנבליק וועל איך דינען דעם איינציקן
 גאט, דעם גאט פון מיינע עלטערן, צו אים וועל איך
 שמרעקן מיינע הענט, צו אים וועט זיך ציען מיין הארץ,
 צו אים, צו זיין גרויסער, אויפיקער מאכט און הערלעכ־
 קייט וועט פליען מיין געפעט, פאר אים וועלן זיך גיסן
 מיינע טרערן... און דו, מיין פיינט און דער פיינט פון
 מיין פאלק, וואס דו ביסט געקומען מיט אייזן און פייער
 אין אונזער לאנד, האסט צעשמערט אונזער הייליקמוס,
 בארובט אונזערע הייזער, אלט און יונג, פרוי און קינד
 געשעכט מיט דיין שווערד, איך שטיי פאר דינע אויגן
 שטאלץ און קרעפטיק! איך וועל ניט צוטרעטן צו דיין
 אומריינעס מוזבח! איך וועל מיך ניט צורירן צו דיין קרבן.
 אף וועל מיך ניט בוקן צו דינע געטער... איך פארהאם
 דיך, דיין קראפט און דיין צארן... איך...

„ שווייג!!!“ — האט אייסגעשריען דער שר, כאפנדיק
 זיך צו זיין שווערד — „שווייג! פאר דינע רייד וועט
 דיר באצאלט ווערן אין ניכט... נאר, שטיי, ווארט אויס...
 אט באלד וועסטו זען ווער פון אונז איז שטארקער... מיינע
 גבורים! ציט ארויס אייערע שווערדן, רינגלט ארום דאס
 פאלק פון אלע זיטן... נו, און איר — האט ער זיך גע-
 ווענדט צום פאלק — איר, פארשאַלמענע קנעכט! נענטער,
 נענטער צום מוזבח! קניט, בוקט זיך! קושט די שטיינער,
 וועלכע ליגן דא פאר אייך... נו!!!“

הערנדיק די ביזע, שרעקלעכע ווערטער, דערשראקן
 און פארציטערט — איז צוגעגאנגען איינער פון די אייגן
 וואוינער צו דעם מוזבח.. זיין קאפ האט זיך איינגעבויגן,
 און, ציטערנדיק מיט אלע אברים, איז ער געפאלן אף
 די קניי...

„ האללא!“ — האט אויסגעשריען דער שר מיט
 פרייד.

— האלאא!!!— האבן געענטפערט הונדערט קולות פון דעם חיל...

נאר אין דעם אויגנבליק האט אויסגעבראכן אן אומ- דערווארטער, שרעקלעכער צופאל:

מיט פלאמענדע אויגן, פארציטערט פון צארן, איז אופגעשפרונגען דער אלטער גרויער מתתיהו... אין זיין דארער, אלטער האנט האט א בלישמשע געטאן א גרויסער, שארפער מעסער, אין און איין מינוט זיינען געפאלן צו זיינע פיס דער קניענדער ווידערשפענסטיקער און דער שטארקער, שטאלצער שר...

— ברידער מיינע, קינדער!... האט אופגעהויבן זיין קול מיט א גרויס געשריי דער אלטער כהן-גדול: „שמיים און, שמיים און, איר דערשראקענע, דערשלאגענע, אומ- גליקלעכע! צו מיר, צו מיר!...“

אימת-מות איז געפאלן אף דעם חיל... אוועקווארפן- דיק דאס געווער, פארציטערט, זעענדיק זייער שר א דער- שלאגענעם און דעם אלטן מאן מיט דעם מעסער אין דער האנט, האבן זיך אוואָרף געטאָן ארום פון שמעטל די שטארקע, שרעקלעכע גבורי-חיל... ווי די האָזן, דערהערנדיק די שטימע פונ'ם יעגער, זיינען זיי זיך צע- לאָפן אין אלע זייטן, פארקראַכן אין די היילן אונטער די פעלזן, אין די וועלדער און אין די מאָלן...

און דאָרט, אף דעם בארג מודעית, האט געשאלט, הילכיק און שרעקלעך, דער קול פונ'ם אלטן, גרויען מאן:

— שמיים און, שמיים און, מיינע ברידער, מיינע קינדער! ווער איז צו גאט — צו מיר! פאָראויס! פאָראויס!...“

ווי א דונער, וואס וועקט און הונדערטע ווידער- קלאנגען פון בערג און מאָל, איז געגאנגען דער אופרוף

פון דעם אלטן, גרויען מאן איבער די שמעט אין דערפער, פון הויז צו הויז... איינער נאך דעם אנדערן זיינען אופגע-שמאנען, אלט און יונג, גרויס און קליין; שטארקע און גרויסע מחנות-חיל האבן זיך צונויפגעקליבן ארום מתתיהו און זיינע פינף זין די גבורים... אף טויזנט פונקטן האט זיך פון דאסניי פארקאכט די מלחמה...

ניט איין טאָג, ניט צוויי האט געדויערט, נאר דער נצחון איז געגאנגען טריט אף טריט נאך דעם אלטן כהן און זיינע פינף זין און... פיל מעג זיינען נאך פארגאנגען, פיל בלוט איז נאך פארגאסן געווארן ביז עס איז געקומען דער גרויסער, הייליקער גליקלעכער מאג — כ"ה פסלו!...

די גאנצע וועלט האט געקלונגען מיט דעם נאָמען פון דעם גרויסן העלד יהודה המכבי, זעקס שטארקע העלדן מיט זייערע חילות זיינען געפאלן פון זיין האנט; פיל אנדערע גבורים מיט זייערע חילות זיינען צעשמערט געווארן פון די איבריקע פיר זין פון מתתיהו — אין גאנצע הונדערט יאָר האט דאָס לאַנד ישראל אָפגעלעבט שטיל און רואיק, באפרייט און פאשיצט פון שרעק און שמערצן...

III

אט וואס פאר א פילדער און סצענעס טראָגט אין זיך דער זכרון פון א פאָלק, ווי עס דארף זיך, כדרך הטבע, פילן א פאלק, דערמאנענדיק זיך אף אועלכע צייטן — דאס איז שוין א באזונדערע שאלה. א פאלק איז דאָ ניט איין מענטש, זפּרמט — דאס פאלק ישראל, אידעלעך, זאלן לעבן, וואס זיי זיינען דא אף גאָטס וועלט אזויפיל ווי די שמערן אפן הימל און דער זאמד אפן ברעג ים, קיין ביזן אויג זאל זיי ניט שאַרן! מיינונגען אין דעם ענין קענען זיין א סך, איבעררעכענען זיי איז אויסמעגלעך;

וויכטיק איז אפער דאָ ניט יעדע באזונדערע דעה, נאר
דער סך-הכל...

א מאג נאך א מאָג — גייען יארן אוועק,
עס דרייט זיך און דרייט זיך דאס רעדל...
אך, זאגט-זשע מיר, וואס איז געבליבן פא אויג?
—געבליבן? — דאס חנכה-דריידל!"

דאס דריידעלע דרייט זיך, דאס דריידעלע זשומט,
ישראל'יקל קוויקט זיך... א היות!
ער דרייט עס און דרייט עס אכט מאג נאָכאנאנד
און קוויקט זיך—עס ווערט גארניט מיאוס.

פיר אותיות אויסגעקריצט זע איך אף דעם —
זיי שיינען פון אלע פיר זייטן...
—דו זעסט? שרייט ישראל'יק מיט נחת-דו זעסט?
און ווייסט, אקארשט, וואס זיי באדייטן?..."

— נו, אדרבא, ישראל'יק, זאג!
און ישראל'יק זאגט:

"— ויהי און ס'איז געווען. אז מען האט גובר גע-
ווען דעם דאָס... דעם ע-ע-ע... דעם מלך יון, איז מען
געקומען אין בית-המקדש אריין, איז מען געקומען, און
מען האט—ע-ע-ע... האט מען—ע-ע-ע ווידער אופגעפויט
דעם דאָס... דעם מזבח, מיין איך און די מנורה מיט די...
מיט... נו מיט אלץ וואס מען דארף און דערנאך...
דערנאך איז..."

— נו, ישראל'יק, און דערנאך איז וואס געווען?
"— און דערנאך! — טוט זיך א כאפ ישראל'יק
מיט א פלאם-פיער אין די אויגן — דערנאך האט מען
אנגעהויבן צו זוכן פוימאיל, אַנצוזינדן די מנורה, האט
מען ניט געפונען, האט מען ווייטער געזוכט, און אז מען

האט ווידער געזוכט, האט מען דערזען אין א ווינקעלע א קליין קריגעלע מיט בוימאייל, א ברעקל קריגעלע מיט עטלעכע טראפנס, איז האט מען אריינגעגאסן אין די מנורות אריין און מען האט אָנגעצונדן... איז געווארן א נס - דאס קאפיטשקע בוימאייל האט געברענט גאנצע אכט טעג!!!..."

-- וואס? סך-הכל אכט טעג? ניין, ישראל'יק, ניין!
דו האסט א גרויסן מעות: דער נס איז געווען פיל גרעסער - דאס ביסעלע בוימאייל האט געברענט מער ווי אכט טעג... פיל מער: עס האט געברענט גאנצע צוויי טויזנט יאָר!

יא, צוויי טויזנט יאָר האט אונז געשיינט דאס ליכט פון דאס ביסעלע בוימאייל, וואס מען האָט קוים-קוים אופגעזוכט אין א ווינקעלע, אין דעם באַרויפסטן פארוויסטן מעמפל, און גליקלעך, גליקלעך זיינען מיר וואס אונזערע פיינט, וועלכע האבן באַ אונז צוגענומען אלע אוצרות, האבן אונז איבערגעלאזט די עטלעכע טראַפנס בוימאייל!... אלע פאַנצערן, פיילן, שפיון און שווערדן און אלע שענסמע און טיערסטע צירונגען פון אונזערע פאַלאצן, טורמען און מעמפלען, זיינען ניט ווערט איינ טראַפן פון דעם הייליקן, וואונדערלעכן ביסעלע בוימאייל!... די מכבי'ער זיינען געווען אונזער לעצטער נצחון אָף דעם שלאכט-פעלד; אונזערע פאַלימישע פרייהייט האט געמוזט אן ענדע נעמען; גאנץ בלייבן האט געדארפט נאר דאָס ביסעלע בוימאייל - דאס שטיקעלע אמונה, וואס איז אריינגעלייגט געווארן אין אונזערע הערצער, כדי מיר זאלן ניט פאַרשוואנדן ווערן פון דער וועלט...

און אט דאָס ביסעלע בוימאייל האט שוין אפגעברענט צוויי טויזנט יאָר!

אך, וויפיל פינסטערע, שרעקלעכע נעכט האבן מיר איבערגעלעבט! דורך וואס פאַר גרויסע טיפע וועלדער

זיינען מיר דורכגעגאנגען! וויפיל בייזע, גיפטיקע שלאנגען
זיינען געקראָכן ארום אונז, וויפיל חיות-רעות האפן מיר
באגעגנט אף אונזער וועג! וויפיל...

אוי-אוי, ווי דער זכרון ארבעט! מויונטער פילדער
פליען פאר אונזערע אויגן — און אט גיי נאָר זאָג,
ענטפער אף דער שאלה: איז גוט אָדער שלעכט וואס די
נאָטור האט אונז, אידן. געשיינקט אזא גוטן זכרון... האָ?
ווי מיינט איר, רבוחים? גוט?

יא, מיינע ברידער און שוועסטער, — מיין אָרעמעס,
קראנקעס, אומגליקלעכעס פאָלק! ליען, ליען און חור
איבער, מויונט מאָל די אָפגעפרענטע, אפגעבליאָקעוועטע,
טייערע און הייליקע פלעטלעך, אף וועלכע עס שטייט
פארשריבן די געשיכטע פון מתתיהו כהן-גדול! גליקלעך
איז דער קעניג, וואס שטארבט מיט דער קרוין אפן קאָפּ.

ווי גרויס, ווי שיין איז געווען אונזער וועג, וועלכן
מיר האבן אנגעהויבן מיט משה-רבנו און געענדיקט מיט
יהודה המכבי! אט דאָס הייסט — לעפן א קעניג און
שטארבן א קעניג! קניט פאר די הייליקע קברים אין וועלכע
עס ליגן אונזער גבורה און אונזער כבוד, אונזער רייכטום
און הערשאפט, פוקט זיך צו די טייערע מצבות, קושט
דעם שטויב פון דער הייליקער ערד, און אויפשטייענדיק
וידער אף די פיס גייט ווייטער און ווייטער אין אונזער
לאנגן, שווערן וועג, פארנעסט נאר ניט אף דאס פיסעלע
בוימאיל... זוכט, זוכט אין אלע ווינקעלעך פון אייער הארץ,
צינדט אן יעדן טראָפן פון דעם עכטן און ריינעם גלויבן,
וועלכער האט געפרענט און געשיינט אין אונזער פינסטערן
לעפן! גלויבן און וויסנשאפט, האָפנונג און ליבע — אט
וואס עס איז געווען אין דעם קלייניקן קריגעלע, וועלכער
איז אונז געבליבן נאָך דעם חורבן פון אונזער בית-המקדש...

אָך, גים-זשע זיך, גים זיך,
 דו הייליקעס בוימאוויל,
 אין אונזער פאטריבטעס
 פארוואונדערטעס הארץ
 שטיל-איין אונזער ווייטאָק,
 צעשטער אונזער צווייפל,
 פאריאָג אונזער טרויער,
 פארהייל אונזער שמארץ!
 גיב קראַפט אונז און האַפנונג —
 מיר זאלן דערלעבן
 די זיסע, די ליבע,
 די ליכטיקע טעג,
 עס זאל שוין אויך אונזער
 פארוואלגערטעס שיפל
 באַפרייט זיין פון שטורם,
 פון דונערן, בליצן
 און קומען צום שטילן
 און גליקלעכן ברעג!..

די לעצטע קאפיקע.

(א באבע-מעשה).

I

אין א געוויסן שמעטל מיטן נאמען שמוינעווקע,
 דארט וואו אמאל האט געוואוינט ר' ליבעלע פעלצעל
 זכרוננו לברכה און וואו פון דעמאלט אן גייט ניט דורך א
 יאר, אז עס זאל ניט געפאָרן ווערן א זעקס-זיבן צוויילינגס, —
 אין דעם דאזיקן פארימטן שמעטל האט זיך געטראפן א
 געשיכטע, וואס ס'איז כדאי צו דערציילן.
 אמאל, אין א ליכטיקן שיינעם פרימארגן, איז מען

געוואר געווארן, אז אין גאנץ שמעטל איז ניט געבליבן
אפילו אין איינציק מוזמענע קאפיקע.

אין פלוג איז דאס גאר א ווילדע זאך, ווארום ווי
געשיקט זיך, אז עס זאל בא אידן ניט בלייבן אפילו א
קאפיקע?

אמת, עס טרעפט זיך, אז כמעט בא א האלבער
שמאט אידן געפינט זיך ניט נאר א מוזמענע קאפיקע,
אפילו קיין צעבראָכענער גראָשן ניט און ס'איז ניטא ניט
קיין מעל אף חלה, ניט א בינמל שמרוי אף הייצונג, ניט
א שטיקל העמר אפן לייב און דערפוי טאקע איז דא א
בעל-טאקסע מיט געבראמענע קישקעס, א ראפינער, וואס
עסט יעדן מאג ראקעס און טרינקט קאווע מיט סעכערלעך,
היינט וואו איז, איך בעט אייך, א דאָקטאָר מיט א טרפה
קיד, אן אפטייקער מיט א געגאלטער מארדע, א פאדווא-
לינע, וואס שפילט שבת אין קארטן און א איד א חלפן,
וואָס כאפט אים אן, ווייסט ער וויפיל פערענעס, קישן און
לייכטער זיינען פאראן אין שמעטל, — אט די אלע, מי-
שמינס געזאָגט, כלי-קודש, אן וועלכע עס קען קיין קיום
ניט האָבן דאס קלענסטע אידישע שמעטל אף דער וועלט?..

גאָר ווי די מעשה איז, קומען אבער פאר אף דער
וועלט זאכן וואס גאר שלא כדרך הטבע, פון דערצויל אף
אייך, האט זיך געטראפן אין שמוינעווקע, אז זיך פון היינט
פיו מאַרגן וואלט זיך ניט געפינען לא עליכם א איד, וואס
בא אים איז געבליבן אפילו אין איינציקע קאפיקע, ממש,
ווי מען זאָגט, כאטש צאל א רענדל פאר א קאפיקע.

אז דאס האט דערוואוסט דער רב, האט ער ראשית-
דבר געוואשן די הענט און געמאכט שהחיינו און דערנאך
געשיקט לאָזן בעטן צו זיך די גרעסטע בעלי-בתים אף אן
אסיפה.

דער שמש איז אַרומגעלאָפֿן ווי א פאר'סמ'סער אין
אלע גאַסן, און טאַקע באלד נאָך מעריב איז דער עולם
זיך צונויפגעגאַנגען פאם רב.

דער רב האָט גענומען א ברייטן שמעק-טאפּאק,
אויסגעהוסט זיך און געזאָגט בזה הלשון:

„ – רבותים! צו דעם בורא-עולם קען מען קיין
טענות ניט האבן; אודאי איז ער גערעכט און זיין משפּט
איז רעכט, און א איר איז מחויב אלץ אננעמען פאר ליב;
ווארום בענותינו הרבים זיינען מיר אודאי ניט ווערט
אפילו א טויונט-חלק פון זיין גענאד און לייטזעליקייט,
וואס ער טוט מיט אונז, פכן איז דער שכל מחיב, אז
דאָס וואָס גאָט פּרוּףּ הוא טוט מיט אונז איז לגמרי נאר
פאר זכות אבות. – ובפרט, רבותים, ביאת-המשיח, וואס
דאס איז די גרעסטע זאָך אף דער וועלט און אף וואס
אידן ווארטן שוין טויונטער יארן. ווי, זאָגט מיר, געשיקט
זיך, אז מיר, איך בעט אייך מחילה, מיט אונזערע מעשים-
טובים, אונזער פרומקייט און אינזער אידישקייט זאָלן האָבן
דעם זכות צו מקרב זיין די גאולה?... נאָר אף גאָט
פרעגט מען קיין קשיות ניט. די גמרא זאָגט: אין בן דוד
בא ער שתכלה פרוטה מן הכיס... אידן! גיט אפ א שבח
צו זיין ליבן נאָמען; אין גאנץ שמוינעוועקע איז ניט גע-
בליבן קיין איינציקע קאפּיקע. איז בכּן גרייט זיך, אידן, צו
„ביאת-המשיח!“...

עטלעכע מינוט איז דער עולם געזעסן ווי א פאר-
טומלטער. ביאת-המשיח!... עפעס א קלייניקייט צו זאָגן –
גרייט זיך צו ביאת-המשיח.. אמת, וואסער איד איז ניט
מוכן ומזומן יעדן טאָג, אז אמ וועט זיך דערהערן דער
קול פון שופּר, די לאַנגע תקיעה-גדולה, וואָס וועט גיין פון
אין עק וועלט ביז דעם צווייטן, און אף דעם פארג זיתים
וועט זיך פּאווויזן דער גואל-צדק רייטנדיק אפן ווייסן
פּערד... אָבער גלאט אזוי זאָגן מיט אמאל: גרייט זיך,
משיח גיט!...!

— רבי — האט זיך צולעצט אנגערופן איינער פון די בעלי-בתים — איז הייסט עס פאלעסבינע, מיט די חובבי-ציון הייסט עס און מיט די קאלאניעס...

נאָר דא האט זיך אויפגעהויבן מנשה-מענדל דער פאדריאמשיק, האט ארויסגעשלעפט פון בוים-קעשענע א גראב פעקל פאפירן, איבערגעבינדן מיט א בלויען וואלע-נעס פארום, א פאמש געמאן אין מיש און געזאגט:

— רבותים! ווארט אויס א וויילע... איך האב אקוראט היינט צונויפגעפירט דעם חשבון פון דער פאסטראיקע, איך מיינ פונם מרחץ מיינ איך, און האב טאקע בדעה געהאט צו בעטן דעם רב זאל לעבן מאכן אן אסיפה כדי..

— הא? וואס? — האבן זיך דערהערט קולות פון אלע זייטן: — וואס חשבון... ווער חשבון... וואס וויל ער איצט מיט זיינע חשבונות?..

— שאט, רבותים, שאט! — האט זיך דא דער-הערט דעם רבי'ס קול: א נותר... שאט, רבותים, א נותר... א נותר!!!

אין איין רגע זיינען אלע, ווי מען זאגט, פארשמומט געווארן.

— זאגט, רב משנה-מענדל — האט זיך דער רב געווענדט צום פאדריאמשיק:-- זאגט, וואס האט איר געוואלט מוריע זיין דעם עולם?

— איך האב געוואלט זאגן, אידן, אז כפי דעם חשבון, כפי דעם סך-הכל מיינ איך, איז דא אן אסטאמאק פון דער פאסטראיקע, איך מיינ פונם מרחץ מיינ איך, איז לעת-עתה געבליבן בא מיר קהלישע געלט... וויפיל? וויפיל?..

וויפיל?.. וויפיל?

— א קאפיקע.

און מנשה-מענדל האט מאַפנדיק ארויסגענומען פון
צווישן די צעמלעך א פאקעטיקל פון א שטיקל פאפיר,
צעוויקלט עס און ארויסגעלייגט אפן טיש א כאפיקע.

א מינוט פינף האט געדויערט אין א טיפן שטיל-
שווייגעניש איבערן גאנצן צימער, וואו ס'איז געווען די
אסיפה, די נאנטערע האבן געקוקט אף די קאפיקע עפעס
ווי צעמישטע, יונגע לייט האבן אויסגעצויגן די קעפ צו
דערזען כאטש פון ווייטנס די קאפיקע, גלייך ווי זיי וואלטן
נאך קיינמאל ניט געזען א צורת מסבע אין די אויגן.

צולעצט האט זיך ווידער אנגערופן דער רב און
געזאגט:

— א נותר, זאגט איר, רב מנשה-מענדל? אודאי זייט
איר גערעכט, א נותר איז א נותר, נאר אפשר האט איר
זיך טועה געווען, רב מנשה-מענדל? אין א חשבון מאכט
זיך אמאל פארשטייט איר מיך, א טעות...

— א טעות! א טעות! אודאי א טעות!! — האבן
זיך דערהערט קולות פון אלע זייטן, — נאט אייך אין
מיטן דרינגען אן אסטאטאק! באם פאדרייאטיק אין
אסטאטאק! ..

— ס'איז בנאמנות א קומעדיע מיט אידן! — האט
זיך צעפויזערט מנשה-מענדל:— פשוט אן אקט, ווי איך בין
א איד.. פאר א יארן באם חשבון, ווען איך האב מודיע
געווען, אז עס פעלט געלט צו דער פאסטראיקע, האט
דער עולם געליארעמט: «ס'א ליגן, ס'א ליגן, ס'מוז נאך
זיין אן אסטאטאק לכל-הפחות קיין רובל!... וואס? אפשר
ניט אמת? און איצט, אז איך זאג אליין, ס'איז דא א נותר
און ליגן אים ארויס א מוזמענעס, איז נאט אייך אקוראט
קאפויער...

— רב מנשה-מענדל — האט זיך דא אריינגעמישט
דער רבי: — איך בעט אייך טויונט מאל מחילה... מילא

וואס, יונגע לייט, נארן, זיי פארשטייען אליין ניט וואס זיי
ריידן... עט, נעמט זיך ניט צום הארצן... דער עיקר איז
דא ניט דער חשבון — די קאפיקע איז דער עיקר, ווארום
איר פארשטייט...

און דא האט זיך דער רב ווידער געווענדט צו
דער אסיפה!

— רבותים, — האט ער געזאגט — בענוותיג
הרבים איז ווי עס זעט אויס, נאך ניט געקומען די צייט,
אז מיר, אידן, זאלן דערלייזט ווערן, משיח קען נאך ניט
קומען, ווייל דאס וואס די גמרא זאגט איז פא אונז ניט
מקום געווארן, — פא קהל, ווי איר זעט, איז נאך
דא געלט...

רבי — האט זיך אנגערופן איינער פון די בעלי-
בתיים, א איד א חכם, אין די פריערדיקע יארן דער
ערשמער בעל-עצה אין אלע קהלישע זאכן; רבי, האט ער
געזאגט, מילא, דארף מען פאקלערן דעם ענין אין געבן
זיך אן עצה.

— ארובא — האט געענטפערט דער רב — זאגט
איר, רב קלמן, וואס זאל מען טאן?
רב קלמן איז געוועסן פארטראכט א פאך מינוט און
צולעצט האט ער אזוי געזאגט:

— רבי, איך מין, אזוי קאפיקע זאל מען אריינווארפן
אין טייך.

— אין טייך — האט זיך דערהערט צווישן די
יונגע לייט — איר הערט, ער זאגט: אריינווארפן
אין טייך...

— שא! שא! האט אויסגערופן דער רב — שווייגט,
יונגע לייט, לאזט ריידן... מ=מ=ע... און וואס מיינט איר
וועגן דעם, רב-שלמה, רב אברהם-בער, רבי מרדכי...

רב שלמה, א איר א למדן, האט פארנומען די האנט
אין באָרד, א הוסט געטאן און געוואָגט:

— אין טייד? ניין, אין טייד ניט. ווארום ראשית,
איז דאס פשוט עובר זיין אף בעל-השחית, און צווייטנס,
איז דאס גלאט קיין פלאן ניט: די קאָפיקע קאָן איינשלינג-
גען א העכט און ווער ניט איז פון אונז זאל אקו-אט
דעם העכט אדער אליין כאפן, אדער קויפן און ווירער
מאקע באקומען די אייגענע קאפיקע. אלא וואָס? מיר זיינען
ניט קיין פישער און קויפן וועלן מיר אויך ניט, ווארום
ס'איז קיין געלט ניטאָ. אמת. נאר פאר גאט איז דאך
אבער ניטא קיין אוממעגלעכקייט... בכך איז מיין עצה:
היות, אזוי ווי פמור צו ווערן פון די קאפיקע דארף מען
כדי צו מקרב זיין גאולה, איז די עברה פון בעל-
תשחית שוין ניט אזוי גרויס און אזוי ווי אין טייד ווארפן
איז קיין פלאן ניט, זאל מען די קאָפיקע בעכער אריינג-
ווארפן אין מקוה. אין מקוה כאפט מען קיין פיש ניט און
חוצו דעם איז דארט אפן גרונט אזא טיפע און געדיכטע
בלאָטע, אז די קאפיקע וועט אין איר איינזונקן ווערן אף
אויביק.

— יאָ! יאָ! אט דאס איז טאקע א פלאן — האבן
זיך דערהערט קולות ארום.

— ניין, ליבע אידן, דאס איז גאר קיין פלאן ניט!—
האט זיך אנגערופן רב מרדכי יאנעווער, א איר א משכיל,
שוין א יאר פופצן בליוסטימעל אין תלמוד-תורה: דאס איז
קיין פלאן ניט — נעכען קהלישע געלט און ווארפן אין
בלאָטע. בעסער אט וואס: שוין א יאר צען אז אין תלמוד-
תורה קאפעט דורך דער סמעליע ווייל אין דאך זיינען
עטלעכע לעכער. איז וואלט זיין א יושר, אז די קאָפיקע
זאל מען אסיגנירן אף רעמאָנט אין דער תלמוד-תורה. ווי
מינט איר, הער גלאָומאן?

רב שלמה גלאזמאן, דער קאזנאטשיי פון דער גרוי-
סער שול אין שמוינעווקע, האט זיך א גלעט געמאָן דאס
סיווע בערדל און געזאָגט:

— אודאי, רב מרדכי, זייט איר גערעכט, די תלמוד-
תורה דארף טאקע רעמאָנט און סיוואלט טאקע בפירוש
זיין א יושר... נאר ניט איצט, ווארום אז באלד משיח
וועט קומען, וועלן מיר דאך מער ניט דארפן דא קיין
תלמוד-תורה. אמת טאקע מיוועט ניט דארפן קיין בתי-
מדרשים און קיין שולן אויך ניט, נאר צווישן א תלמוד-
תורה און א בית-מדרש איז א גרויסער חילוק! א תלמוד-
תורה איז דאך ניט מער ווי אן אומשילישטשע, א שקאָלע,
נאר אפן אידישן אַרט, א שול אבער, א בית-מדרש איז א
מקום קדוש. אין תלמוד-תורה, זאגט איר, קאָפעט דורך
דער סטעליע, נו, און אין שול בא אוגו קאָפעט דען ניט?
בא אייך איז אין דאך דריי לעכער און בא אוגו אין שול
איז דרייצן. מיר וועלן טאקע, אז אם ירצה-השם משיח
וועט קומען, ניט מיכנעמען מיט זיך ניט די תלמוד-תורה,
ניט די שול. אבער איבערלאָזן דא א שול, א מקום קדוש,
מיט לעכער — איז א חלול-השם, בכך איז מיין עצה, אז
די קאָפיקע זאל מען אסיגנירן אף רעמאָנט אין אונזער
שול — עס זאל חס-ושלום קיין חלול השם ניט זיין...

חילול השם זאגט איר? — האט זיך דא ארויסגע-
כאַפט מיט א קוויטש רב גרשון טשוואַק, דער גפאי פון
חברה קדישא: — חילול השם, רב שמואל? ניין, לאזט מיך
ריידן... א שול איז אודאי א מקום-קדוש און איז פיל
גרעסער פון א תלמוד-תורה. נו, און א בית-עלמן? הא?
דער רב זאָגט: משיח וועט קומען. גוט, וועלן מיר ארויס-
נעמען פון שול די ספרי-תורה'ס, די מנורה פון עמוד, די
היינגלייכטער, די פרוכת'ן, דעם כוור, אפילו אלע שמות
פון אונזער דער פימה אויסראַמען, איז בלייבן נאר פיר
ווענט ניט א פאָקרישקע; דער בית-עלמן אבער מיט די

קברים אין מיט די מצבה'ס וועט דאָן בלייבן דא אינגאנצן,
היינט זאגט, רבותים, אז אָט איז שוין צוואנציק יאר אז
דער בית-עלמן שטייט כמעט גאר אָן א פארקאָן און
חורים, בהמות און פערד גייען זיך ארום צווישן די מצבה'ס
און פארגאדיען די קברים, איז דאס ניט א חלול-השם?
און וואלט דען ניט זיין א יושר, אז מען זאל די קאָפיקע
אוועקגעבן אף א פארקאָן צום בית-עלמן, דער בית-עלמן
איז בילכער פון א שול, און חוץ דעם האבן אינוערע בתי-
מדרשים דאָכאָד מער פונ'ס בית-עלמן...

— דאָכאָד — זאָגט איר? — דאָכאָד?! — האט זיך
אופגעכאפט גלאָזבאָן: — ווי הייסט? מיר גיבן דען ניט אָפ
חשבון פון יעדער קאָפיקע?

— און פון ראַסכאָד אף תיקון אויך? — האט זיך
דא דערהערט מיט א געלעכטערל פון צווישן דער יונגער
חברה.

— הא וואָס? אף תיקון? — האט זיך צעשריען
גלאָזבאָן: — אין חברה-קדישא, די שכורים, די פיאָניצעס! פון
ווי נעמט איר דען אפ ווען ניט איז אַטשאַמז?...

— הער גלאָזבאָן! איך בעט אייך איינהאלטן אביסל
די צונג! — האט א קוויטש געטאן רב גרשון טשוואַק-
בעסער זאמשעפעט זיך ניט, ווארום...

רבותים! רבותים! — האט זיך א כאפ געטאן דער
רב — איך בעט אייך .. גוואלד, בעלי-בתים.. אידן...

.
.

II

אין דעם זעלביקן אוונט בשעת פאם שמויגעווקער
רב איז געווען די אסיפה, איז געקומען צו משיח'ן א

שליח מן השמים און האט אים געגעבן צו וויסן, אז אזוי און אזוי: אין א שטעטל מיטן נאמען שמוינעווקע איז בא אידן ניט געבליבן קיין איינציקע קאפיקע. איין קאפיקע א קהלישע איז אפילו נאך דא, נאר דארט זיצט באס רב אן אסיפה און מען וועט זיך שוין פוראי אן עצה געבן, וואס זיז מאן מיט דער קאפיקע. — אידן זאלן לעבן מאבן א תל פון קהלישע הונדערטער און טויז טער, וועט איבער א קאפיקע שוין מן-הסתם קיין עיכוב ניט זיין, בכך מוז דאך מקיים ווערן וואס די גמרא זאגט וועגן ביאת-המשיח.

— קיין איינציקע קאפיקע? — האט זיך אנגערופן פארוואונדערט משיח, — היינט? ווי געשיקט זיך, אז בא אידן זאל ניט בלייבן אפילו א קאפיקע? ובפרט בא היינט-טיקע אידן, וואס פאר א קאפיקע זיינען זיי גרייט אויס-רייסן איינער באס אנדערן בארד און פאות און פאר א רובל פארקויפן אן אייגענעם טאמל... בלייבט דאך די קשיא, ווי אזוי האט דאס געקאנט פאסירן, אז א גאנצע קהילה קדושה זאל אזוי פארארמט ווערן? נאר פאר דעם פורא-עולם איז דאך ניטא קיין אוממעגלעכקייט און וואס די גמרא זאגט מוז דאך מקיים ווערן, — בכך דארף מען פארן.

משיח האט געהייסן ארויספירן פון שטאל דאס ווייסע אייזל און צוגרייטן דעם שופר.

דאס אייזל, וואס איז אפגעשטאנען אין שטאל כמה הונדערט יארן, איז געווען באדעקט מיט שמוץ און מיט שמויב, אזוי אז מען האט אים קיים אגעוואשן און אפ-געפוצט. דער שופר איז אויך פארשמויבט געווען און מען האט אים א גאנצע שעה געדארפט ווייזן אין עסיק. און גאנץ נאטירלעך: זעענדיק און הערנדיק אלץ וואס מוזט זיך בא אידן האט משיח גאר ניט געקענט קלערן, אז ער זאל אין גיבן דארפן פארן צו דערלייזן דאס פאלק ישראל. מילא, עס זאל ניט בלייבן בא אידן אפילו א קאפיקע פון

דעם איז דאך ניט געווען וואס צו קלערן, חוץ דעם, ווי
איר געדיינקט דאך, בריינגט די גמרא נאך א סימן אף
משיח'ס צייטן: דורך שכולו זכאי או שכולו חיב. — מילא
פון צדיקים איז דאך ניטא וואס צו ריידן; שיינע צדיקים
מישמינס געזאגט זיינען איצט דא פא אידן... בלייבט דער
בטחון אף כולו חיב; ס'הייסט: אז אלע זאלן ווערן רשעים,
אפיקורסים, נאך זאגט מיר, איך בעט איך, קאנט איר
היינטיקע אפיקורסים? ווייסט דען א היינטיקער איד, וואס
הייסט זיין אן אפיקורס? אמאל, זעט איר, פארצייטן, זיינען
געווען אפיקורסים טאקע וואס אפיקורסים הייסט. א פאר-
צייטיקער אפיקורס פלעגט כמה יארן לערנען זיך צו זיין
אן אפיקורס. לכתחילה איז דאס געווען א יונגער מאן מיט
א גוט, שארף קעפל צום לערנען, פלעגט בחור-וויו זיצן
אין קלויז און דערנאך פא שווער און שוויגער אף קעסט
און לערנען — די פרויען-פראגע פון מסכת יבמות; ארכי-
טעקטור פון מסכת עירובין; פראוואושימעלסטווא פון
גושן מיט די ערי מקלט-, בכלל לערנען, לערנען און
לערנען. — דערנאך פלעגט צו אים אריינפאלן א השכלה-
ביכל, א טרייף-פסול מיט קורצע אדער לאנגע שורה'לעך;
דערנאך פלעגט דער שווארץ-יאָר בריינגען א לערער פון
קאזיאנע אויטשילישטשע, א גימנאזיסט, א בלאט „הלבנון“, א
ביכל „השחר“, צו שפעטערע יארן — א נומער „המליץ“,
„הצפירה“; איינס מיטן אנדערן, פאס יונגערמאנטיק פלעגט
ווערן אין קאפ א רעש, א מהומה, א פינסטערניש, ניט
פאר איך געדאכט, ווי בשעת ליקוי-חמה, און ביסלעכווייז
פלעגט זיך אויסבילדן פון דעם געוועזענעם זיידענעם יונג-
גערמאן א פארמענער אפיקורס מיט אלע שמד'שטיק, מיט
ווילדע קשיות, מיט פינסטערע פירושים'לעך, למשל מיט
אזא טייטש אף „לא תבערו“ או עס פלעגט אויסקומען, אז
רויכן אום שבת איז כמעט א מצוה... אמ מיט אזא
אפיקורס פלעגן זיך מלאכים ראנגלען און אים ניט בייקן-
מען; אזא אפיקורס פלעגט דעם מלאך-המות אליין שטעלן

א פייג און שמארבן א מיתה-משונה מאקע אן תשובה און
אן וידוי. זעט איר, ווען עס זאל ווערן א גאנצער דור
אזעלכע אפיקורסים, וואלט שוין משיח קיין ברירה ניט
געהאט און וואלט געמוזט קומען. וואס אבער זעט מען
בא איצטיקע אפיקורסים? — אידן פארן און רויכן אום
שבת — פאסטן ניט אפילו יום-כפור, עסן טרפות. פרואווט-
זשע פרעגט אזא אפיקורס:

— פאר וואס רויכסטו אום שבת?

— ווייל איך וויל רויכן, — וועט ער אייך ענטפערן.

— למאי פאָרסטו?

— ווייל איך וויל ניט גיין צופום.

— למאי פאָסטו ניט יום-כפור?

— ווייל איך וויל עסן.

קורץ און גוט, אן פירושים; ווארום כאפט אים אָן,
קאן ער אפילו קיין עברי ניט און האט שוין א״ב פארגעסן.
אט דאס קאלטבלוטטיקייט צו גאט, צו דער אמונה, צו דעם
חוב וואס עס ליגט אף יעדן מענטשן צו גלויבן אין וואס
ניט איז פאר א גאט, אבער דאך גלויבן טיף און ערנסט
— אט פון וואס פאשטייט א היינטיקער אפיקורס. א
פארצייטיקער אפיקורס פלעגט עסן טרפות לשם השכלה;
און אז אין פעטערבורג איז געווארן א חברה ״מפיצי
השכלה״ פלעגט ער די לעצטע צען רובל אוועקשיקן אהין
א נדבה און צונויפקלייבן בא אנדערע וויפיל נאר ס׳איז
מעגלעך געווען נדבות פאר דער חברה. און א איצטיקער
אפיקורס? איבעראל איז דאס א גראָבער יונג, וואס האט
אפילו ניט געהערט פון דעם ווארט השכלה און אויב דאס
איז א מענטש א געפילדעמער מיט א דיפלאם — איז וואס
טוט ער? זייענדיק א סטודענט נעמט ער אליין נדבות,
לערנט, עסט און טרינקט אף דעם, ובר׳ם חשבון און דער-

נאך ווערנדיק אן ארוואַקאָמ, א דאקטאר, א אינזשענער
און פארדיגענדיק הונדערטער און טויזנטער, דערמאָנט ער
זיך אפילו ניט אף דעם ברויט און זאַלץ, מיט וועלכע עס
האט אים געהאָדעוועט די השכלה און אז מען דערמאנט
אים, מאכט ער זיך תסעוואמע, און אז אין צען יאר ארום
דערמאנט מען אים, אז בא דער חברה זיינען נאך גאנץ
זיינע ראָספיסקעס, ענטפערט ער, אז צען יאָר איז א
זעמסקע דאוואַנסט און די ראָספיסקעס זיינען שוין בטול
געווארן און גייט לארט אים צום ונתנה תוקף...

אמ דאס, זעט איר, איז שוין אזא מיני אפּקורסים
וואס אפילו די שדים אין גיהנם וועט נמאס ומאוס זיין צו
פאָטשקן זיך מיט זיי, און פאר משיח'ן טויגן זיי בודאי
אף בפרות...

בלייבט בכך די ערשטע פרימעטאָ אף משיח'ס ציימן.
שתכלה פרומה מן הכים — עס זאל ניט בלייבן א קאָ-
פיקע אין קעשענע: אויס געלט, אויס אידישע גבירים, אידישע
בעלי-נדרות, וועלכע גאט אליין נעבעך דאַרף צאָלן וואַכער
מיט פראָצענט פון פעטע עליות, שמעט פאס מורח-וואנט,
אתה-הראת'ס, ערשטע הקפות, ליאַרעמדיקע מי שברד'ס
און הייסע, פריש צאָפלדיקע אל מלא רחמים'ס מיט א
הספד פון איין עק וועלט ביז דער צווייטער... אויס כבוד,
אויס יחוס, אויס געלט און אויס בלוט... און הערט, איך
פעט איר, דאס איז שוין טאקע מקוים געווארן אף דער
וועלט, און וואז? אין שמוינעווקע
.

III

שנעל ווי אן ארלער איז געפלוין רייטנדיק אפן
שיינעם ווייסן אייזל דער גואל-צרק, וואלד-אויס, וואלד איין
האט זיך געצויגן דער לאנגער, לאנגער וועג, און זיס ווי
די שטימע פון א פידל האט געקלונגען משיח'ס קול מיט

די ווערמער פון דעם ליבן קאפיטל „בשוב ה' את
שיבת ציון“.

— שיר המעלות —

האט געזונגען משיח:

אז גאט וועט אומקערן דאס געפאנגעניש
פון ציון, וועלן מיר זיין ווי אין חלום;
דעמאלט וועלן אינווערע לעפצן זיין פול מיט פרייד
און אינווער צונג — מיט געזאנג;
דעמאלט וועט מען זאגן צווישן די פעלקער:
גרויסע וואונדער האָט גאָט געמאָן מיט זיי!
גרויסע וואונדער האט גאט געמאָן מיט אונז און
מיר וועלן זיך פרייען;
קער אויס, גאט, אינווערע געפאנגענע, אזוי ווי
שמראמען אין דרום-זיים;
די וועלכע האבן געזינג מיט מרערן, וועלן
שניידן מיט פרייד;
דער, וואס האט וויינענדיק געטראגן די קערנער, וועט
זיך אומקערן מיט געזאנג טראגנדיק די גארפן.

הויך און פריי, זיס און ליב האט זיך געגאָסן
משיח'ס קול איבער די בערג און מאָלן, וועלדער און
פעלדער, טייכן און אָפגרונטן... מיט פורכט און מיט פרייד
האבן זיך געצויגן צו אים

דער הימל, די שמערן,
דער פארג און דער טאָל,
צו פילן, צו הערן
זיין געטלעכן קול...

וואלד אויס, וואלד איין האט זיך געצויגן דער גרוי-
סער לאנגער וועג, און וואס ווייטער איז אלץ ליכטיקער
און ליכטיקער געווארן משיח'ס פנים ביז ער איז געקומען
אין שמויעווקע...

און בשעת ער איז אריינגעפארן אין שמוינעווקע,
האט זיך שוין דאָרט די אסיפה געענדיקט און טאקע אזוי
ווי עס דארף צו זיין: אידן האבן געריסן איינער באס
אנדערן באָרד און פאות, פייערדיקע קלעפ, געבראָטענע
פעטש, קללות און חרמות האבן זיך געשאמן ווי באָב...
איינער האט געשריען: „אף דער תלמוד-תורה!“
דער אנדערער: — „אף דער שול!“...
דער דריטער: — „אפן בית-עלמן!“...
דער פירטער, דער פינפטער האבן אונטערגעהאלפן
דעם ערשטן אין דעם צווייטן... און העכער פון אלע
קולות זיינען געגאנגען א געשריי פון ווייבער און א ביטע-
רער געוויין פון קליינע קינדער... די גאס איז געגאנגען
כאָראָדאָם און די ערד האט געצימערט...

.
.

„— ניין — האט געזאגט משיח — איך בין גע-
קומען צו פריי...“
ער האט אומגעקערט דאס אייול און איז אוועק
צוריק...

א קלאַרע תשובה *

א בריוועלע צום רעדאקטאָר,

געערטער הער רעדאקטאָר!

דעם דאוּקן פּריוול האט מיר צוגעשיקט א באַ-
קאנטער יונגערמאן מק"ק שמוינעווקע, א פּחורל א לייטיש
קינד, מיט א פקשה דורכלייענען עס און זאגן מיין מיינונג.
"אז עס איז גוט — שרייבט ער — ווייס איך אפילו
אליין, און אף גוטעס דארף מען קיין מבין ניט, נאר וואס
ארט מיך — זאגט ער — או עס וועט זיין אף דעם אויך
אייער הסכמה?"

אוראי טאקע, וואס זאל עס אים ארן?..

אט דאס איז דאס פּריוול:

ליבער הער רעדאקטאָר!

די וועלט זאגט א ווערמל... "וואס עס וועט זיין
מיט כל ישראל לאו זיין מיט רב ישראל". איך פּריוונג עס
אקעגן דעם, וואס אז קיין עין-הרע 40.000 אירן (איך
רעכן דאס די אפאנענטן פון "יוד" — און אף מער לאו
איך גאט העלפן!) וועלן זיך אוועקזעצן שרייבן אן ענטפער

(* אין יאר 1900 האט דער "יוד" געהאט פּאָנאָדערגעשיקט זיינע
אפּאָנענטן פּאָלגנדע פּראָגן: 1) ווי אלט זייט איר? 2) וואָס איז אייער באַ-
שעפּטיקונג? 3) וואו האָט איר זיך געלערנט? 4) זויפּיל מענטשן ליינען
אייער עקזעמפּליאַר "יוד" אויסער אייך? 5) לייענט איר אויך אַנדערע זשאַר-
גאַנישע ווערק? 6) לייענט איר העברייאישע צייטונגען אָדער ביכער? 7)
לייענט איר אויך צייטונגען און ביכער אין אַנדערע שפּראַכן און אין וועלכע?
8) וועלכע אָפּטיילונג פון "יוד" געפּעלט אייך?

אף די «פראגן», וואס איר האט צוגעשיקט מיטן נומער 26, מא מיט וואס בין איך דאס ערגער פון אנדערע? ובפרט אז שרייבן קען איך, צייט האב איך און שרייבן ווילט זיך. אלא וואס? דער לשון, די מליצה איז בא מיר אפשר ניט אזוי קנציק, מא זייט איר דאך א רעדאקטאָר, נעמט (קרעפלעך זאלט איר עסן!) א פען אין האנט, מעקט אויס, שרייבט צו מאכט איבער ווי אייך געפעלט, עס מעג אפילו א ווארט נישט בלייבן פון דעם, וואס איך האב אנגעשריבן, אבי נאר די חתימה מיינע, די חתימה, פאר-שטייט איר מיך, זאל בלייבן אינגאנצן, ווארום איר ווייסט דאך, אז פאר אונז, פארן רוב זשארנאלישע מחברים, איז דער עיקר הדבר נאר די חתימה, דער נאמען זאל זיין געדרוקט, און שייערער פון אלץ איז דאָס בא אונז, שמוי-נעווקער פאָעטן, מחמת וואס אייגנמלעך דארף מען צו פאָעזיע? גראַמען: טויט — ברויט, קנעפל — קעפל, אימה — בהמה, פליגן — ציגן... עס שיט זיך ווי באַב, און עס וואלט זיך גאר ניט אופהערן צו שימן, ווען עס וואלט ניט שטיין אונטן די חתימה: אונטערגעשריבן זיך און א סוף — דער זאק מיטן באַב מאכט זיך צונויף פון צווייטן טאל, און אזוי גייט עס ווי אַ מומד בא היינטיקע פאָעטן...

נאר ניט דאס בין איך אויסן, איך האב דאך אנגע-הויבן וועגן די פראגן אייערע און אף אייניקע פון זיי וועל איך ענטפערן נאָך מיין פארשטאנד נאך, טייל אין גראַמען, טייל אף פראַסס-אידיש, קיין גרויסע נייעס וועל איך דאָ ניט אופמאָן, דאס וואס איך האב צו זאגן זיינען גאנץ אלטע זאכן, נאר כדי מען זאל זיי ניט פארגעסן, איז כדאי צייטנווייז איבערצוזורן און דערמאָנען זיי יענע אונזערע אידעלעך, זאלן לעבן, וועלכע האבן אף אויגע זאכן א קורצן זכרון...

* * *

די ערשטע פראגע אייערע איז:

— „ווי אלט זייט איר?“

וואס זאל איך אייך אף דעם ענטפערן?

* * *

ווי אלט איך בין — דאס וויסן קלאר
קען, דוכט זיך מיר, ניט קיינער:
מען זאגט — כמעט דריי טויזנט יאר
נאר דאס מוז זיין א מעות גאר,
און טאקע ניט א קליינער...

יא, אמת, אפט בין איך אי בלינד,
אי טויב — אן עכטער זקן
וואס אים קען גובר זיין א קינד,
און פאר א רעגן, פאר א ווינט
באהאלט ער זיך דערשראָקן.

איך פיל אין זיך קיין טראפן בלוט
און קיין געזונטן אבר;
פארלארן גלויבן, קראפט און מוט —
פארשטיי נאר איינס, ווי זיס און גוט
עס איז דער שלאף אין קבר...

נאר צייטנווייז דערפיל איך גאָר
אין זיך א זיילע, א נייע...
אויס קראנקע פרוסט! אויס גראָע האר
די ערד ווערט גרין, דער הימל קלאר,
דאס לעבן א מחיה...

איך בין א קינד און בין א העלד:
איך פיל אין יענע צייטן —
ניטא קיין איינציקס אף דער וועלט
פאר מיר פאַרבאָרגן אין פארשמעלט
איך זאל מיט דעם ניט שמרייטן.

און אלע צרות גובר זיין
זאל גאט מיר ניט באשערן...
אזוי אט לעב איך שיינ און פיין —
פון קאפ ביז פיס אין לייד און פיין.
אין גאנצע טייכן טרערן.

נאר רואיק זיין מיט הארץ און זין
און פילן אז א מענטש איך בין
ווי אלע כאטש א וויילע;
דאס קען איך ניט, מיין ליבער פריינט!..

מא וויפיל זאל איך אלט זיין היינט?
פרואווט, ענטפערט אף דער שאלה...
ווייטער מיין ליבער הער פרעגט איר:

— וואו האט איר געלערנט?

וואו האב איך זיך געלערנט? — אך,
צוויי טויזנט יאר כסדר
טרעג איך אף זיך דעם גרויסן יאך
פון לערנען, חורן... און נאך
ביז איצט גיי איך אין חדר...

מלמדים האב איך אלערליי...
דערמאנענדיק-זיך נאר אף זי
פארקאפט מיר אזש דער אמעם...
צוויי טויזנט יאר אז אן א שער
צוויי סדרות לערנען זיי מיט מיר —
אוי! "בלק" און "משפטים"!

וואס אפגעקאסט האט רבי-געלט
און ווי מען האט געשטימט
פארעכנען-נעמט מיר דורך א קעלט...
ניטא דער קאנטשיק אף דער וועלט

וואס כ'זאל זיין מעם נימ וויסן!...
גענוג געכאפט אי קלעפ, אי שמייץ,
גענוג געפילט אי קעלט, אי היץ
און צרות אָנגעקליבן...
גענוג געקנעלט מיט מיר, — און דאך
א חדר-אינגל בין איך נאך
ביו איצט, ביו איצט געבליבן!...

נימ געקלערט און נימ געטראכט —
וואלט איך הערן טאג און נאכט
בבא-מעשות, לידלעך
פון דער ווייסער ציגעלע
הינטער אונזער וויגעלע,
פון די רויטע אידלעך...

זיסע מעשות אָן א צאל
פון משיח'ס צייטן,
ווען מיר וועלן אויך אמאל
ווערן גלייך צו לייטן, —

וועלן טרינקען זיסן וויין;
דענדלעך וועלן אונז אריין
טויזנט גלייך אין בייטל...
און אזוי-אַט גייט עס — אָך! —
ביו איך כאפ א גומן שמאַך
פון דעם רבי'ס טייטל...

נאר גאר נישט — עס גייט אָפ מיט ווייטאק, און
איך גיי ווייטער אין חדר... א סימן, אז איך האב זיך נאך
נימ גענוג אויסגעלערנט, און נאט מסתמא ווייסט
וואס ער טומט...

* * *

נאך אף א פראגע אייערע וואלט איך געוואלט
ענטפערן.

איר פרעגט:

"וואס איז אייער באשעפטיקונג?"

מיט וואס באשעפטיק איך זיך? — עט,
א שאלה כ'לעבן... קלוג גערעדט.
פרעגט בעסער: מיט וואס נימ?
בא מיר אין קרעמל קאכט און זידט, —
א האנדל — א יריד!

בא מיר באקומט איר מעל און באָב,
א לולב מיט א טשאָלנע-טאָפּ,
א פאן אף שמחת-תורה, —
און אלץ די בעסטע סחורה...

דער קאפ פארדרייט...
איך בלייב אָן הענט...
דער האנדל גייט,
דער האנדל פרעגט —

מיט פעך,
מיט בלעך,
מיט האָלץ,
מיט פויגל-מילך, מיט יקנה"ו,
מיט צוועקעס, מיט קמעות,
וואס העלפן באלד צו וואס איר ווילט,
סיי אפגעברייט און סיי פארקילט, —
איך שווער בא באַרד און פאות!..

וואס ווילט איר נאך? אויך האנדל איך
מיט בשמים, מיט חליצה-שיך,
מתורים און סדורים
און גרינגערעס אף פורים,
מיט זאלץ,
מיט שמאַלץ,

מיט ווינט, מיט רוין
און מיט אחרונים אויך.

מיט וויין,
מיט לייך,
מיט וואקס,
מיט פלאקס,
מיט אלע מינים תבואות,
מיט פרישע גרינס אף שבועות.

נא מיר פאקומט איר עסיק, טיי,
טלתיים-קטנים אלערליי
און זייף, און יארמלקעס, און היי,
און אויב איר ווילט — הברלות
לאנגע ווי דער גלות...
א כלל — איך טאפ
און זוך און כאפ,
און דרעש און מאל,
און פרוואו און קלייב;
און שטארב דריו מאל
מיט קינד און ווייב
אין קריינק, אין פלאג,
אין נויט, אין קלאג
פאר הונגער יעדן טאג...

* * *

נאָר דאס איז דאך — וועט איר זאגן — נאר מליצה
פאעזיע, און איר, הער רעדאקטאר, דארפט נאך סטאטיס=
טיק; איר זייט טאקע גערעכט, און איך וועל געבן סטא=
טיסטיק אויך.

די פירמע פראגע אייערע איוו "וויפיל מענטשן
לייענען אייער עקזעמפליאר "יוד" אויסער
א ייִד?"

אויסער מיך און אונזער גאנץ הויז-געזינדל זאל לעבן
לייענען מיין "יוד" דריי היגע, ד. ה. שמוינעווקער אידן:
אונזער פאדריאמשיק, אונזער אפטייקער און אונזער
ראפינער.

דער פאדריאמשיק שרייבט אויס די "גנבערנסקי
וועדאמאסמי", ווייל זיי זיינען אים נויטיק צו מאַרגעס און
פאָדריאדן; הויך דעם שרייבט ער אויס אונזער שמוינעווקער
רוסישע גאָזעט אויך, מחמת ער איז באקאנט מיט דעם
רעדאקטאר און שפילט מיט אים אין קלוב אין קארטן, איז
אויס — זאגט ער — שווער אויסצושרייבן נאך אַ דריטע
צייטונג, עס וועט דאך אָפּקאסן א יאר מי יודע וויפיל! —
נאר לייענען איז ער א בעלן, שיקט ער צו מיר יעדע
וואך אנמלייען דעם נומער.

דער אפטייקער וואלט אפילו אליין אויסגעשריבן דעם
"יוד", נאר די מניעה איז, וואס דא ניט לאנג האט ער
גענומען צו זיינע צוויי פאניצלעך א גאָווערנאנטקע, א
קריסטלעכע, און כאטש — זאגט ער — זי מוז וויסן, אז
ער איז א איד, דאך פאסט ניט — זאגט ער — אז אין
אזא הויז זאל אָנקומען א אידישע גאָזעט, שיקט ער צו
מיר זיינעם אן "אפטעקארסקי אומשעניק", א אידיש אינגל,
און נעמט פא מיר איין עקזעמפליאר.

דער ראפינער אונזערער וועט — ווי ער זאגט —
אין א יאר צוויי-דריי ארום איה"ש אליין אויסשריבן אייער
צייטונג און דערווייל נעמט ער דעם "יוד" פא מיר, מחמת
— איך וועל איך זאגן בסוד — ער לערנט זיך נאך
ערשט לייענען... ער איז, פארשטייט איר מיך, פון די נייע,
פון די היינטיקע ראפינערלעך..

אויסער די דריי באנוצט דעם "יוד" נאך איינער
 אונזערער א שמוינעווקער, רב כתרואל-בער פאבריקאנט (ער
 פאבריצירט טרוקענע הייוון). אליין לייענען. זאגט ער, האט
 ער קיין צייט נישט, נאר הערן נייעס פון א גאנצט האט
 ער ליב און איבערהויפט אינמערעסירט ער זיך מיט פאלי-
 טיקע, למשל, וואס טראכט וועגן א מלחמה דער
 פראנצויז? וואס וועט מאכן דער גרעק, און וואס הערט
 זיך מיט טערק? מען זאגט — ער הויבט זיך? און
 נאך אזעלכע שפיציקע ענינים פון פאליטיקע...

* * *

אלוא, ליבער הער רעדאקטאָר, אט האט איר א
 קלארע תשובה אף פיר פון אייערע "פראגן". די איבריגע
 פיר זיינען אפשר אויף טאקע גאנץ וויכטיקע, נאר וויססט
 איר וואס איך וועל אייך זאגן? א טאמע, או מען פרעגט
 אים פיר קשיות, ענטפערט ער זיי אָפּ מיט איין תירוץ, איך
 האב אף אייערע אכט פראגן געגעבן פיר ענטפערס:
 על פי הגדה האב איך שוין בודאי יוצא געווען, און אויסער
 דעם ווייסט איר דאך אליין, או קוק זיך נאר אביסל ארום
 אין אונזער אידיש וועלט, הויפן-אָן צו קריכן אין קאָפּ
 אריין שוונטער שאלות און קשיות, ווי למשל: גוואלד,
 וואס איז דאס? וואס זיינען דאס פאר משונה-ווילדע זאכן?
 וואס פאר מיני רייד, גיינג, אָנשמעלן, חניפה'לעך, הינטער-
 פיסלעך, אויבער-הספרות, קינדער שפיל, רייסעניש און
 בייסעניש, וויסמע במחונות, פינסטערע גליקן, ביטערע
 נחמות? אין נאך שוונט און מיליאנען שאלות, אף וועלכע
 עס איז דא נאר איין תירוץ: "עבדים היינו..."

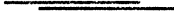
און דער תירוץ, ווי איר זעט, פאכט טאקע זייער
 גוט ניט נאר צו דער הגדה אליין, נאר אויך אף אלע

נעכט פון א גאנץ יאר, אף אלע פינסטערע נעכט פון
אונזער אומעטיקן לעבן.

פון מיר אייער אפאָנענט

שמואל חינקע-פריידעס באבראווער.

שמוינערוקע.

אינהאלטס-פארצייכניש.

זייט

5	אנשטאט א הקרמה
7	ביאגראפיע פון ש. ש. פרוג
לעגענדעס		
9		דעם שמש'ס מאכטער (א פאלקס-לעגענדע)
18		דער גאלדענער שליסל (הלמודישע-לעגענדע)
24	דער כוס
הומאריסטישע לידער		
משיח'ס ציימן:		
22	ער גייט
28	די פאפירענע ברוק
51	היים און קאלט (א לידל)
54	צוויי בילדער
58	נאט אין אדעס (סקיצע)
61	די ריפ (א גמרא)
62	צוויי אסיפות
66	גבורים (א פשטיל)
67	די לאַמשנברעט (א סכות-מעשה'לע)
71	דער פריילעכער קבצן (א טאנאלאג)
פרייהייטס און יום-טוב לידער		
75	די תפלה
76	ס'אין צייט
77	ניי-יאָר
78	א ביסעלע ווייניקער צרות
81	דער חשבון
83	ארבע כוסות
85	שמחת תורה
גלות-און ציון-לידער		
87	צו מיינע לעזער

זייט	
87	זאמד און שמערן
88	שווער צו זינגען
89	א חדר-מעשה
92	צוויי טראיקעס
95	דער פרילינג
96	דער מאמעס קלאג
97	ציון
98	שולמית
100	אייניקלעך
101	חנכת הבית
103	שטיי אוף
ראמאנטישע און לירישע לידער	
104	די ווילדע טויב
104	צוויי אויגן
105	די נאמור
107	ליד דער ארבעט
109	א מעשה'לע פון א געוועזענעם ערד-ארבעטער
111	צוויי טאסמן
קריטישע לידער	
113	פאנטאזיע
115	די קארמנווארפערקע
118	נאכט בילדער
120	א בריוועלע
125	דער מויטער חתן
פראזא	
129	לכבוד התורה
140	"דאס ביסעלע בוימאיל"
150	די לעצטע קאפיקע
165	א קלארע תשובה